

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
Филозофски факултет Скопје

ИНСТИТИУТ ЗА СОЦИЈАЛНА РАБОТА И
СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА-
„Мајка Тереза“

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе
во Република Македонија**

Ментор:

Проф. д-р Иван Трајков

Изготвил:

Стојна Атанасовска Димишковска

Декември, 2014

Апстракт

Трговијата со луѓе претставува сериозен проблем во современите општества. Постојано се зголемува темната бројка на луѓе кои се жртви на трговија со луѓе. Голем дел од нив засекогаш остануваат во заробеништво и не успеваат да се спасат и да се вратат во своите семејства.

Главната тематика на овој труд се однесува на оние лица кои биле жртви на трговија со луѓе и успеале да бидат спасени, но нивниот живот никогаш повеќе не е ист како порано. Жртвите на трговија со луѓе имаат трајни последици, па поради тоа за нив се нудат специјални социјални услуги преку кои им се помага да се реинтегрираат во општеството.

За потребите на магистерскиот труд е спроведено емпириско истражување преку кое се дојде до сознание дека понудата на социјални услуги од споменатиот вид имаат позитивно влијание на реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе и придонесуваат кон нивно поуспешно реинтегрирање во општеството.

Клучни зборови: *трговија со луѓе, жртви, реинтеграција, социјални услуги.*

Abstract

Trafficking in human beings is a serious problem in modern societies. The dark number of people who are victims of human trafficking is constantly growing. Many of them forever remain in captivity and fail to be save and return to their families.

The main theme of this paper refers to those people who have been victims of trafficking and were able to be saved, but their life is never the same as before. Victims of trafficking have lasting consequences, and because of that special social services are offer in order to help them reintegrate into society.

For the purpose of the thesis, empirical research was conducted through came to the result that the supply of social services analized in paper have a positive impact on the reintegration of victims of trafficking and contribute toward successful reintegration.

Keywords: *human trafficking victims, reintegration, social services.*

СОДРЖИНА

СОДРЖИНА.....	3
I. ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ.....	10
1 Трговијата со луѓе во светот	10
1.1 Трговија со луѓе во меѓународните документи	13
2 Трговија со луѓе во Македонија	19
2.1 Трговијата со луѓе во македонското законодавство.....	23
2.2 Национални стратегии и акциски планови.....	25
2.3 Стандардни оперативни процедури (СОП).....	27
II. РЕИНТЕГРАЦИЈА НА ЖРТВИ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ	29
1 Теоретско определување на реинтеграција.....	30
2 Социјални услуги за реинтеграција во Македонија.....	35
2.1 Обезбедување на хуманитарна помош	39
2.2 Медицинска помош	39
2.3 Психо-социјална помош.....	41
2.4 Правно советување и застапување	43
2.5 Образование и дополнителна професионална квалификација.....	45
2.6 Обезбедување на документација.....	46
2.7 Транспорт и безбедно сместување/домување	48
3 Реинтеграциони програми во Македонија.....	52
4 Улогата на невладините организации во реинтеграција на жртви на трговија.....	54
5 Интернационални организации.....	56

III. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ	57
1 Предмет на истражување	57
2 Цел на истражување.....	57
3 Хипотетичка рамка.....	57
4 Клучни поими на истражувањето	59
5 Методи и техники на истражувањето.....	61
6 Примерок на истражувањето	62
7 Обработка и анализа на податоците добиени со истражувањето	63
8 Научна и општествена оправданост на истражување	64
IV. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО.....	66
1 Социодемографски податоци на испитаници	66
2 Резултати од истражувачки примерок.....	70
2.1 Програми, закони и институционална поставеност за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе	70
2.2 Реализација на услуги за реинтеграција и нивното влијание врз жртвите на трговија со луѓе	78
3 Осврт на поставените хипотези	97
ДИСКУСИЈА	102
ЗАКЛУЧНИ СОЗНАНИЈА.....	111
ПРЕПОРАКИ	112
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	113
1.2 ПРИЛОЗИ.....	119

ВОВЕД

Трговијата со луѓе претставува најсурово искористување на човековото тело и труд каде што најсвирепо се прекршуваат човековите права и слободи. За жал, и после толку донесени конвенции, програми и стратегии на светско ниво, трговијата со луѓе е реалност на 21 век. Од година во година расте бројот на мажи, жени и деца кои што стануваат жртви на трговија со луѓе. Милиони луѓе секоја година се присилени да работат како робови во земјоделската индустрија, градежништвото, текстилната индустрија, угостителството, или пак се присилени да даваат сексуални услуги, да слугуваат, питачат итн.

Република Македонија не е имуна на оваа појава. Различни фактори, во различни периоди, различно влијаеле на динамиката, обликот, методите и видовите на трговија со луѓе. Имено, бавната и болна транзиција на Република Македонија, нестабилноста во регионот, високиот степен на невработеност, зголеменоста на организираниот криминал, одливот на млад високо едуциран кадар, корупцијата, сиромаштијата се само дел од факторите кои што придонесуваат за егзистирање и ширење на оваа појава. Во текот на годините, класифицирањето на Македонија се менуваше. Од транзит и дестинација земја за жртвите на трговија со луѓе на крајот на деведесеттите и почетокот на 2000 година и тоа најчесто искористувани заради сексуална експлоатација на странски полнолетни државјанки, денес зборуваме за Македонски државјанки кои се тргувани во Македонија т. н. „внатрешна” трговија со луѓе но и надвор од границите на земјата. Најчесто станува збор за трговија со луѓе со цел сексуална експлоатација на малолетници или комбинација на сексуална експлоатација со трудова, каде што македонски девојки, главно малолетни се тргуваат од еден во друг крај на Македонија, но исто така се забележуваат и случаи на трудова експлоатација, питачење и присилни бракови. Жртвите потекнуваат од различни националности, но она што ги поврзува е сиромаштијата и дисфункционалноста во семејствата.

Трговијата со луѓе е динамична општествена појава која што бара континуирано следење со цел соодветно да се одговори на проблемите кои што настануваат како последица на овој сложен, понижувачки и нечовечен процес.

Страдањата на овие лица не завршуваат во моментот кога се спасени. Овие лица уште долго време после излегувањето од трговијата со луѓе ги чувствуваат последиците. Повредите и траумите стекнати во текот на процесот на трговијата со луѓе се присутни долго по излегувањето на лицето од ситуацијата на експлоатација. Токму поради ситуацијата во која што се наоѓале овие лица имаат потреба од обезбедување на социјални услуги за реинтеграција со цел надминување на траумите преку активности за стабилизација и целосна интеграција во средината во која ќе живеат.

Реинтеграцијата се однесува на процесот на закрепнување, како и социјална и економска инклузија на жртвите. Главната карактеристика на успешната реинтеграција се темели на можноста за користење и пристап до социјалните услуги. Давајќи важност на заштитата и поддршката во животот на тргуваните лица, од суштинско значење е интервенцијата од страна на професионалците и дизајнот на програмите да ги пресретнат нивните вистински и моментални потреби во различни периоди од нивното опоравување после трговија. Во реализацијата на овие комплексни програми се наидува на бројни предизвици, кои директно влијаат на успехот, односно неуспехот за реинтеграција на лицата кои што претрпеле насилство и искористување.

Програмите за реинтеграција вообичаено покриваат одредена палета на активности преку кои жртвите на трговија со луѓе ја добиваат потребната поддршка и се здобиваат со одредени вештини кои ќе им помогнат да ги остварат понатамошните цели во животот.

Целта на процесот на реинтеграција е да и се овозможи на жртвата безбедно и достоинствено враќање во општеството и повторно нормализирање на животот. Според тоа, помошта за реинтегрирање на жртвата на трговија со луѓе може да вклучува мноштво на услуги, како што се помош при сместување во прифатилишта или друг вид на безбедно сместување, здравствена и психолошка грижа, социјално и правно советување, враќање во училиште и професионална обука.

Трговијата со луѓе предизвикува сериозни негативни последици врз физичкото и психичкото здравје на жртвата. Жртвите во процесот на трговијата со луѓе биле злоупотребувани и експлоатирани во специфични услови што може да резултира со

краткорочни и долгорочни физички повреди, инвалидност, прекин на образовниот процес, отсуство на лична документација, претрпена материјална штета и сл. Дополнително, симптомите како анксиозност, депресија, отуѓеност, дезориентација, агресија и тешкотии со концентрацијата се директна последица од долгорочните и повторувачки трауматски искуства што ги искусиле жртвите на трговија со луѓе.

За да се надминат последиците кои жртвите ги преживуваат во процесот на трговијата со луѓе, неопходно е да се преземаат организирани мерки за поддршка и помош на лицата кои биле предмет на трговија.

Во текот на годините, Македонија ги зголемуваше напорите за борба против трговија со луѓе обидувајќи се да ги следи трендовите но и потребите на жртвите на трговија со луѓе. Прво и основно се воспостави законска регулатива, која што низ годините доживеа извесни промени се со цел да ги задоволи меѓународните стандарди. На национално ниво се воспостави институционален механизам и се создадоа програми за да се одговори на проблемот на трговија со луѓе.

Создадена е Национална Комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција со две подгрупи (секретаријат и подгрупа за борба против трговија со деца). На национално ниво усвоена е Стратегија и Национален акционен план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција од страна на Владата на Република Македонија за периодот 2013-2016 година, како и стандардно оперативните процедури на постапување со лица жртви на трговија со луѓе.

Понатаму, Прифатен центар за странски жртви, Прифатилиште за жртви-македонски државјанки, СОС национална линија за превенција од трговија со луѓе, мрежа од Невладини организации, создадени локални коалиции, ратификација на интернационални закони, правни реформи кои ја третираат трговијата со луѓе, специјализирани тренинзи за борба против трговија со луѓе итн.

Македонските власти имаат усвоено неколку клучни документи и ратификувано неколку меѓународни конвенции кои ја вклучуваат и се однесуваат на реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе.

Во поглед на процесот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, во документот “Стандардно оперативни процедури за третман на жртви на трговија со луѓе” јасно се издвојуваат главните актери во процесот на реинтеграцијата на жртвите, како на државно така и на локално ниво. Реинтеграцијата во Македонија ја спроведуваат центрите за социјална работа и невладини организации.

Ова истражување имаше за цел да направи анализа на имплементацијата на социјалните услуги за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе во Република Македонија и нивното влијание врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе. Од сето горенаведено следи и основното прашање кое што беше поставено на самиот почеток на овој магистерски труд и се бараше да даде одговор: *Колку социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе практично се применуваат и колку истите влијаат врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговијата со луѓе?*

Од анализата на документи и истражувањето се дојде до сознание дека постои соодветна законска рамка и програми како и институционална поставеност за спроведување на социјални услуги за реинтеграција на жртви од трговија со луѓе меѓутоа од професионалците беше посочено дека недостасуваат финансиски средства за да може практично и да се спроведуваат овие услуги. Дополнително, професионалците беа речиси едногласни дека жртвите на трговија со луѓе наидуваат на пречки при остварување на социјалните услуги и дека треба да се работи на олеснување на пристапот до услугите.

Од друга страна пак, според анализата на досиеја на жртви на трговија со луѓе, кај лицата на кои што им биле обезбедени социјални услуги се забележуваат позитивни промени, со што се согласуваат и професионалците кои што речиси сите услуги кои беа предмет на разгледување на ова истражување, сметаат дека имаат силно влијание врз процесот на реинтеграција.

Следењето на светските и европски стандарди за реинтеграција на жртви од трговија на луѓе, обновувањето на програмите за реинтеграција и законско-институционалните рамки значајно можат да придонесат кон подобрување на состојбата на територијата на Република Македонија во однос на оваа појава.

Магистерскиот труд е концептиран во четири засебни поглавја.

Во првиот дел од трудот се говори за трговијата со луѓе во светот, но и реинтеграцијата на жртвите во меѓународните документи притоа опфаќајќи ги Протоколот од Палермо, Конвенцијата на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе и механизмот за мониторинг ГРЕТА, потоа Директивата 2011/36/EУ за спречување на борба против трговијата со луѓе и заштита на жртвите, за на крај да е опфатена Стратегијата на ЕУ кон искоренување на трговијата со луѓе 2012-2016. Понатаму се говори за трговијата со луѓе во Македонија и трендовите и промените низ годините, притоа опфаќајќи ги трговијата со луѓе во македонското законодавство и институционалната рамка. Во последниот дел од оваа тематска целина се истакнати националните стратегии и акциски планови, како и стандардните оперативни процедури.

Во вториот дел од трудот најпрво е дадено теоретско определување на поимот реинтеграција и социјалните услуги за реинтеграција во Македонија. Притоа елаборирани потребите и законската основа за обезбедување на следниве услуги во Македонија: обезбедувањето на хуманитарна помош, медицинска помош, психо-социјална помош, правно советување и застапување, образование и дополнителна професионална класификација, обезбедување на документација и транспорт и безбедно сместување/домување. Потоа, опфатени се реинтеграционите програми во Македонија, превземените напори од страна на невладините организации и интернационалните организации за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Македонија.

Во третиот дел од трудот е даден преглед на методологијата, односно предметот и целите на истражувањето, методите и техниките кои беа применети, примерок на истражувањето, објаснување на начинот на обработка и анализа на податоците добиени од истражувањето, како и на научната и општествена оправданост на истражувањето.

Во последниот дел од трудот е дадена анализа и интерпретација на добиените резултати од емпириското истражување, по што следи дискусија и извлекување на клучни сознанија и препораки за подобрување на реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија.

I. ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

1 Трговијата со луѓе во светот

Трговијата со луѓе се појавила многу одамна, долго време се провлекува низ историјата, и за жал, и после еден толку долг период на развото на човештвото таа се уште постои. Низ историјата трговијата со луѓе го менувала само својот назив но не и нејзината цел.

Неверојатно, но сурова реалност, и ден денес некои луѓе се уште се раѓаат во ропство (така наречено наследно ропство), особено во делови од Западна Африка и Јужна Азија. Во 2013 година, модерно ропство има многу форми, и е позната по многу имиња. Без разлика дали тоа е наречено трговија со луѓе, принудна работа, ропство или практики слични на ропство (категорија која вклучува должничко ропство, присилни или договорени бракови, продажба или експлоатација на деца) жртвите на модерно ропство не можат да ја уживаат слободата, и се користат и контролираат и експлоатираат од страна на друго лице за профит, секс, или доминација. Или со наједноставни зборови *трговијата со луѓе претставува најсурово искористување на човечкото тело и труд со цел економско богатење на поединци.*

Синцирите на модерното ропство не се секогаш физички - понекогаш ескалацијата на долгови, заплашување, измама, изолација, страв или дури ' брак' на кој што е принудена една млада жена или девојка без нејзина согласност може да се користи за да се држи лицето против своја волја, без потреба за брави или синцири. Модерно ропство е недоволно разбрано, па токму затоа останува скриено во рамките на домовите, заедницата или пак на полињата.

Криминалците се креативни и ги користат сите расположливи средства за да го прикријат, рационализираат, и да го оправдаат ропство - било да е тоа раса, етничка припадност, религија, пол, каста, "обичај" или било кој друг изговор или ранливост.

Модерното ропство не е секогаш очигледно како што се некои други кривични дела, убиства па дури и кражба. Модерното ропство вклучува екстремна злоупотреба

на моќта/ власта, што не е секогаш веднаш видливо и воедно бара пошироко разбирање на луѓето и на односите кои се вклучени.

Трговијата со луѓе е форма на модерно ропство каде што луѓето профитираат од контролата и експлоатацијата на другите. Трговијата со луѓе е криминал кој што често е непријавен поради неговата скриена природа, различни недоразбирања, во однос на неговото дефинирање и недостаток на свест за нејзините индикатори на локално ниво.

Според Глобалниот индекс за ропство 2013¹, 29,8 милиони луѓе се во модерно ропство во светот. Секоја година трговците со луѓе генерираат билиони долари профит експлоатирајќи милиони луѓе во цел свет. Трговијата со луѓе е препознаена како еден од најбрзо растечките криминални индустрии во светот. Како и трговијата со дрога и оружје така и трговијата со луѓе е водена од пазарот кој што се основа на принципот на понуда и побарувачка. Трговијата со луѓе е водена од побарувачката за евтина работна сила или сервиси или пак за сексуални услуги. Трговците со луѓе се тие кои што ги искористуваат жртвите во обидот да го остварат својот профит преку постоечката побарувачка. Уште се нарекува дека трговијата со луѓе е високо профитен и ниско ризичен криминал кој што ги предизвикува трговците.

Многу фактори ги прават децата и возрасните ранливи на трговија со луѓе. Како и да е, трговијата со луѓе не постои само поради тоа што многу луѓе се наоѓаат во ранлива позиција која што може да биде искористена.

Трговија со луѓе постои во секоја земја во светот, без оглед на социо - економскиот статус, историјата или политичка структура. Модерно ропство е глобално прашање . Некои земји имаат поголем проблем од другите, но всушност овој криминал влијае на сите нас. Трговијата со луѓе не познава границите, и производите на модерно ропство се прелеваат во глобалните ланци на снабдување, во локалните продавници, и на крајот во нашите домови.

Според Американското Министерство за труд идентификувани се 122 производи, во 58 земји кои што се произведени со принудна работа, детскиот труд, или и двете, кое што пак од друга страна ги предизвикува државите за искористување на моќта на потрошувачите за да се стави крај на широко распространета експлоатација со

---

¹ Достапно на: <http://www.globalslaveryindex.org/>, Пристапено на: 10/12/2013

покренување на јавната свест за избирање на стоки кои не се извалкани со присилна работа или детски труд.

Многу од проблемите кои им помагаат на модерно ропство да се развива, се исто така глобални: корупција, конфликтите, сиромаштија, дискриминација и влијанието на сиромашните или во опаѓање економски услови и негативните еколошки промени.

Трговијата со луѓе претставува модерна форма на ропство на 21-иот век. Милиони жени, деца и мажи се принудени на проституција, домашно слугување, работа на полиња, питачење и на други видови на принуда. Трговците со луѓе го создадоа меѓународниот пазар за трговија со луѓе врз основа на високиот профити и побарувачката за комерцијален секс и евтина работна сила.

Според последниот извештај на МОТ² (Меѓународна организација на трудот) се проценува дека 20,9 милиони мажи, жени и деца се тргуваат со цел нивно искористување за целите на комерцијалниот секс или принудна работа во целиот свет денес и се наоѓаат во состојба која што не можат да ја напуштат, биле принудени или измамени, односно во секој даден момент во времето, околу три од секои 1. 000 лица во светот страдаат во принудна работа. Жртви се тргувани во и преку меѓународните граници. Иако повеќето форми на модерно ропство се нелегални во целиот свет, постојните статистики сугерира дека законите ретко се користат и спроведуваат. Според извештајот Трговија со луѓе 2013 на Стејт депармент на САД³ се истакнува дека додека 46. 570 жртви на трговија со луѓе биле официјално идентификувани во 2012 година, имало само 7. 705 обвиненија, а 4750 обвинети на глобално ниво.

Всушност реалноста на модерно ропство е дека и денес милиони луѓе се во заробеништво, служејќи им на криминалците кои што ги контролираат.

---

² “ILO Global Estimate of Forced Labour: Results and Methodology”, (2012), International Labour Organisation, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_181953.pdf

³ Трговија со луѓе Извештај Јуни 2013 Стејт Депарментот на САД : стр. 46 : <http://www.state.gov/documents/organization/210737.pdf>

Досега речиси секоја држава во светот се обврзала да ги спречи и искорени модерните форми на ропство применувајќи соодветни мерки (национални политики и закони, договор со меѓународни конвенции и сл.).

„97 земји или 49. 7% од земјите членки на Обединетите Нации се дел од Конвенција за ропство од 1926 година; 23 земји или 63,7% од земјите членки на Обединетите Нации се дел од Дополнителна Конвенција за ропство од 1957 година; 176 земји или 91,1% од земјите членки на Обединетите нации се дел од Конвенцијата за присилни работни односи; 154 земји или 79,7% од земјите членки на Обединетите нации се дел од Протоколот на Обединетите нации за трговија со луѓе.“⁴

Се смета дека поединци, граѓански организации, како и синдикати имаат улога во решавањето на ова големо прекршување на човековите права, но само Владите на државите се тие кои имаат моќ да донесат кривични и други релевантни закони, како и да го распределат националниот буџет за финансирање и спроведување на законот.

1.1 Трговија со луѓе во меѓународните документи

Меѓународната заедница многу одамна почна да го следи прашањето на трговијата со луѓе и да дискутира околу воспоставување на меѓународно законодавство. Ова прашање својот интензитет го достигна во последните петнаесет години при што на меѓународно и национално ниво се донесени и усвоени голем број на закони, протоколи и конвенции.

Надополнувањето на Конвенцијата на ОН против транснационалниот организиран криминал со **Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца** (во понатамошниот текст Палермо протоколот) во 2000 година одбележа еден нов поинаков пристап кон третирање на овој проблем. Овој Протокол е важен бидејќи обезбеди заедничка дефиниција на трговијата со луѓе и ги постави меѓународни стандарди.

---

⁴ The Global Slavery Index 2013, Достапно на: <http://cde.peru21.pe/doc/0/0/1/5/9/159661.pdf>, Пристапено на: 16/06/2014

Протоколот од Палермо

За разлика од претходните инструменти, посебно ако се споредува со Конвенцијата на ОН за забрана на трговија со луѓе и искористување на други за проституција⁵, каде што било која форма на проституција се смета за трговија со луѓе и се инкриминира користењето на услуги, постигнување на Протоколот од Палермо е дека ја препознава експлоатација како дефинирачки критериум: јадрото на криминал е злоупотреба, насилство и експлоатација, наместо на движење преку границите. Иако повеќето европски земји го имаат потпишано и ратификувано Палермо Протоколот, тешко е да се измери дали тие се во согласност со неа, бидејќи Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал нема механизам за мониторинг.

Согласно Протоколот од Палермо⁶, трговијата со луѓе се дефинира како: ” Регрутирање, транспорт, трансфер, засолнување или примање на лица, со помош на закана или употреба на сила или други форми на принуда, киднапирање, измама, злоупотреба на моќ или на позиција на ранливост или на давање или примање на плаќања или бенефиции за да се постигне согласност на лице кое има контрола на друго лице, за целите на експлоатација. Експлоатацијата вклучува, најмалку, експлоатација на проституција на други или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуги, ропство или практики слични на ропство, слугување или отстранување на органи. ”

„Целите на Протоколот за превенција, сузбивање и казнување на трговија со лица особено жени и деца, со кој се дополнува Конвенцијата на ОН против транснационалниот организиран криминал, има за цел заштита и помагање на жртвите со целосно почитување на човековите права. Членот 6 од Протоколот истакнува потреба од помагање и заштита на жртви на трговија со луѓе во насока на заштита на приватноста и идентитетот, споделување на информации, сместување, медицинска, психолошка и материјална помош, образование и можност за вработување.

---

⁵Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others , United Nation, 1949, достапна на <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx>

⁶Превземено од: ДИМОВСКИ, С. , Трговијата со луѓе и медиумите: прирачник за новинари/[Саше Димовски, Марија Тодоровска, Стојне Атанасовска Димишковска], - Скопје: ОБСЕ, 2010.

Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал⁷ во Членот 25 дефинира давање помош и заштита на жртвите и обезбедување достапност до компензација⁸.

Конвенција на Советот на Европа за акција против трговијата со луѓе/ Механизам за мониторинг : GRETA

Во 2005 година од Советот на Европа била усвоена Конвенцијата за борба против трговијата со луѓе која што стапи во сила во 2008 година. Ова е важен обврзувачки договор за ефикасна борба против трговијата со луѓе. Таа поставува серија на минимални мерки кои што треба да ги следат земјите-кандидати на ЕУ при што државите се обврзани да ги преземат со цел да се обезбеди заштита на човековите права на тргуваните лица, спречување на трговијата со луѓе и гонење на оние кои се одговорни за тоа.

„Важно е да се спомене дека оваа Конвенција се однесува на сите форми на трговија, независно дали таа се одвива во рамките и територијата на една држава или има транснационален карактер, и независно дали претставува дел или е поврзана со организираниот криминал. Се однесува на сите жртви (жени, мажи, деца) и на која било форма на експлоатација (сексуална експлоатација, трудова експлоатација и принудна работа или услуги). Нов важен аспект е дека Конвенцијата обезбедува независен механизам за мониторинг наречен ГРЕТА (група на експерти од 10-15 земји-членки, избрани од Комитетот на министри), кој гарантира страните да се придржуваат кон одредбите на оваа конвенција (член 36-38)⁹.

Организацијата ГРЕТА разви прашалник преку кој државите имаат можност да го пријавуваат нивниот прогрес на реализација и имплементација на Конвенцијата, по што се прават анализи и се изготвуваат извештаи со заклучоци и препораки.

---

⁷ Достапно на: http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf Пристапено на: 12/08/2014

⁸ Превземено од: Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, стр. 8, Скопје, Февруари, 2014.

⁹ Превземено од: Студија за “Меѓународната законска рамка и македонските закони за сиромаштија со посебен фокус на трговијата со луѓе”, Владимир Данаилов, 2011, стр. 14

„Во Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговијата со луѓе¹⁰ во Член 12 се истакнува потребата да им се помогне на жртвите во однос на реинтеграцијата од физички, психолошки и социјален аспект.“¹¹

Во тој контекст, во став 146 од Извештајот на ГРЕТА¹² се истакнува барањето на Конвенцијата, договорените страни да превземаат мерки за помош на жртвите во однос на споменатите аспекти, притоа водејќи сметка за потребите на жртвите за безбедност и заштита. Сето тоа треба да биде спроведено во соработка со невладините организации, како и другите организации кои имаат корелација со нудењето помош на жртвите. Помошта треба да биде обезбедена на доброволна основа при што треба да се води исклучителна грижа за специјалните потреби на жртвите кои се во чувствителна положба, децата и никако не смее да стане условување на жртвата да ја добие доколку се согласи да биде сведок (регулирано со член 12). Меѓу другото, во Конвенцијата се истакнува и дека пружената помош на жртвите на трговија со луѓе треба да вклучува и соодветно и безбедно сместување.¹³

Директивата 2011/36/EU за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на жртвите

Директивата е донесена во април 2011 година од страна на земјите членки на Европската Унија. Во неа се поставени правила за дефиниција на кривичните дела и

---

¹⁰ Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговија со луѓе „Службен весник на РМ“ бр. 49 /2009 Чл. 12-13

¹¹ Превземено од: Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, стр. 8, Скопје, Февруари, 2014

¹² ГРЕТА, Извештај во однос на спроведувањето на Конвенцијата за борба против трговијата со луѓе на Советот на Европа за “Поранешна Југословенска Република Македонија”, Совет на Европа, Стразбур, 17 јуни 2014, стр. 46, Достапно на: http://www.soe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/monitoring/Country_Reports_en.asp#TopOfPage, Пристапено 10/07/2014

¹³ Адаптирано според: ГРЕТА, Извештај во однос на спроведувањето на Конвенцијата за борба против трговијата со луѓе на Советот на Европа за “Поранешна Југословенска Република Македонија”, Совет на Европа, Стразбур, 17 јуни 2014, стр. 46, Достапно на: http://www.soe.int/t/dghl/monitoring/trafficking/docs/monitoring/Country_Reports_en.asp#TopOfPage, Пристапено 10/07/2014

нивото на санкции во корелација со трговијата на луѓе. Во Директивата исто така се поставени и мерки за зајакнување на превенцијата, како и заштита за жртвите.¹⁴

Битни аспекти содржани во Директивата:

- Широк концепт на она што треба да се смета за трговијата со луѓе .
- Казните за трговците со луѓе се зголемени на 8-10 години во рамките на ЕУ.
- Земјите-членки на Европската Унија треба да ги преземат неопходните мерки со цел да овозможат жртвите на трговијата со луѓе да не се казнуваат за криминалните активности за кои што биле принудени да ги извршат или да се вклучат.
- Секоја земја-членка треба да ги истражува кривичните дела извршени во целост или делумно, на нејзината територија или направени од некој нејзин државјанин, дури и надвор од нејзината територија.
- Земјите-членки треба да обезбедат бесплатна правна помош за жртвите на трговија со луѓе, во случај жртвата да нема доволно финансиски средства, а се предвидени посебни заштитни мерки за децата жртви.

Член 11¹⁵ од Директивата 2011/36/EУ на Европскиот Парламент и Советот, дефинира помош и поддршка за жртвите на трговијата во тек на целиот процес на поддршка .

Стратегијата на ЕУ кон искоренување на трговијата со луѓе 2012-2016

На 19 јуни 2012 година, Европската комисија ја усвои "Стратегијата на Европска Унија кон искоренување на трговијата со луѓе (2012-2016)" ¹⁶. Стратегијата претставува збир на конкретни и практични мерки што го поддржува и дополнува

---

¹⁴ DIRECTIVE 2011/36/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, Достапно на: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF>, Пристапено на: 10/06/2014

¹⁵ Директивата 2011/36/EУ на Европскиот Парламент и Советот од 5 април 2011 година за спречување и борба со трговијата со луѓе и за заштита на жртвите на трговијата со луѓе и за замена на Рамковната одлука 2002/629/ПВР на Советот.

¹⁶ Стратегијата на ЕУ кон искоренување на трговијата со луѓе 2012-2016, http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/crime/docs/trafficking_in_human_beings_eradication-2012_2016_en.pdf

имплементирањето на законодавството на ЕУ за трговија со луѓе (Директивата 2011/36/EU). Конкретните активности вклучуваат финансирање на истражувачки студии и проекти, воспоставување на платформи, коалиции и партнерства, развој на најдобрите практики, кампањи за подигање на свеста и обуки итн.

Истата се базира на пет клучни приоритети:

- Идентификација, заштита и помош на жртвите на трговија со луѓе;
- Засилување на превенцијата за спречувањето на трговијата со луѓе ;
- Зајакнување на гонењето на трговците со луѓе ;
- Подобрување на координација и соработка помеѓу клучните актери и кохерентност на политиките ;
- Зголемување на знаењето и ефикасен одговор на проблемите поврзани со сите форми на трговија со луѓе.

„Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал¹⁷ во Членот 25 дефинира давање помош и заштита на жртвите и обезбедување достапност до компензација.“¹⁸

---

¹⁷Достапно на: http://www.unodc.org/pdf/crime/a_res_55/res5525e.pdf.

¹⁸Превземено од: Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, стр. 7, Скопје, Февруари, 2014

2 Трговија со луѓе во Македонија

Република Македонија не е имуна на феноменот трговија со луѓе и во моментот е категоризирана како земја на потекло, транзит и дестинција за жртви на трговија со луѓе. Во текот на годините се менуваа трендовите под влијание на промените кои што се случуваа во Европа и Балканот. Од една страна транзициските процеси што се одвиваа во поранешните социјалистички земји од Централна, Источна и Југоисточна Европа предизвикаа енормно движење на населението спрема западните земји во потрага по работа и подобри услови за живот. Од друга страна, дестабилизацијата на Балканот во деведесетите години, кога регионот беше погоден од бура на промени, поместување на граници, воени конфликти, транзиција во поранешните Југословенски Републики, предизвикаа пропустливост на границите, немоќност на властите за контрола над државите и создавање на поволни услови за развој на овој организиран криминал.

Воениот конфликт во Македонија како и во регионот предизвика голема миграција на населението, оствајќи голем број на раселени лица во ранлива позиција. Самата желба да се избега од регионот и да се најдат подобри услови за живот во комбинација со визниот режим и долгите процедури за добивање на виза беа злоупотребувани од трговците и го зголемуваа ризикот помеѓу населението.

Од друга страна пак, големиот број на странски воени трупи во регионот ја предизвика побарувачката за сексуални услуги кои што предуслови беа искористени од страна на криминалните групи се со цел остварување на својот профит.

Несоодветното известување за проблемот на трговија со луѓе од страна на медиумите и неинформираноста на јавноста за трговијата со луѓе придонесе за етикетирање на жртви на трговија со луѓе како проститутки и нивно неприфаќање.

Целата оваа конфузна состојба бараше мултидисциплинарен и координиран одговор кој во тој момент немаше кој да го понуди.

Одговорните лица немаа соодветни знаења за проблемот и не знаеа како да се спротистават на новонастанатата ситуација. Професионалците немаа капацитети да го препознаат проблемот и следствено на тоа немаа ни капацитети за соодветно да одговорат. Од друга страна исто така не постоеше и законска регулатива соодветна на проблемот. Погорливите моментални прашања го отргнуваа вниманието на професионалците на друга страна.

Ваквата состојба предизвика голем број на жртви од бившите СССР држави да бидат тргувани во Македонија како крајна дестинација или како транзит земја низ која што поминуваа нелегалните канали водејќи кон соседните земји. Жртвите најчесто беа полнолетни, измамани за крајната дестинација на нивното патување и секако измамани за целта на патувањето.

Во периодот од 2000 до 2004 година според статистиката на ИОМ¹⁹, биле идентификувани 778 странски жртви на трговија со луѓе од кои 743 биле жени. Од вкупната бројка 87% биле полнолетни, на возраст помеѓу 18-25 години и најчесто тргувани со цел сексуална експлоатација. За истиот овој период биле идентификувани само 26 македонски државјанки жртви на трговија со луѓе.

Како резултат на ваквата состојбата во Македонија се воспостави и првиот закон за санкционирање на трговија со луѓе и почна да се работи на воспоставување на институционални тела со конкретна намера да одговорат на проблемот на трговија со луѓе.

Имено, после воспоставување на индикатори за препознавање на трговијата со луѓе, лоцирања на местата на кои што најчесто се одвивал овој организиран криминал, целите на експлоатација, средствата кои што се користеа, начините на кои што се одвива како и профилот на жртвите следеа промени во секој аспект од страна на трговците.

Воспоставувањето на контролата на целата граница на државата истовремено значеше и промена на профилот на жртвите. Првите повици од страна на невладиниот сектор кој што бурно реагираше на секоја промена во полето не беа сфатени сериозно.

---

¹⁹ Second annual report on victims of trafficking in Sout-Eastern Europe 2005
http://www.iom.hu/PDFs/Second_Annual_RCP_Report.pdf

Странските државјанки беа заменети со македонски, и појава на внатрешна трговија со луѓе. Самото тоа значеше дека се помалку граничните служби ќе бидат тие кои што ќе ги идентификуваат жртвите и незнаењето или слабото познавање на македонскиот јазик како еден од основните индикатори не беше повеќе валиден.

Ваквата сосотојба повлекуваше креирање на нови индикатори и нов начин на дејствување на одговорните лица. Македонија стана земја на потекло за жртви на трговија со луѓе. Очигледните индикатори кои што претходно беше лесно да се воочат сега беше тешко и да се наведат. Големиот број на јавни локации, кафе барови и ресторани во кои што се одвиваше трговијата со луѓе беа заменети со приватни станови и викендички.

Идентификуваните жртви беа малолетни, што повикуваше на се поголема одговорност. Контролата врз нив се повеќе се одвиваше преку заплашување, уцени а не конкретно физичко ограничување на движењето и употреба на физичко насилство.

Жртвите на трговија со луѓе беа тргувани со цел да се искористат во комерцијалната сексуална индустрија, и сите беа од женски пол. Меѓутоа од 2009 година се забележуваат и случаи на лица од машки пол и комбинација на видот на експлоатација, сексуална и трудова, како и трговија со луѓе заради питачење и извршување на ситни кражби.

Со текот на годините се работеше првично на воспоставување на основните услови за сузбивање на трговијата со луѓе, како што е законот за инкриминирање на делото трговија со луѓе и негово надополнување низ годините, така и кон воспоставување на институционални механизми со примарна улога да креираат, спроведуваат и мониторираат активности за спречување на трговијата со луѓе.

Табеларен приказ на идентификувани жртви на трговија со луѓе во 2013²⁰

Жртви 15					
Малолетни жртви 9			Полнолетни жртви 6		
Домашни 8	Странски 1		Домашни 1	Странски 5	
Вид на експлоатација			Вид на експлоатација		
Трудова и сексуална	Сексуал на	Приси лни брако ви	Трудов а и сексуална	Труд ова	Се ксуална
1	4	4	3	2	1
Потенцијални жртви 82					

Низ годините се вложуваа напори не само да се санкционира трговецот, да се спаси жртвата од местото на злосторот туку исто така да и се обезбедат услуги за жртвата да може да си воспостави контрола над својот живот и да се реинтегрира во општеството.

Во изминатите години на национално ниво се зголемени напорите за борба против трговијата со луѓе како од страна на владините институции така и од страна на невладиниот сектор. Создадена е Национална Комисија за борба против трговија со луѓе со две подгрупи (секретаријат и борба против трговија со деца), годишни извештаи, Прифатен Центар за странски жртви, Национален акционен план за борба против трговија со луѓе, акционен план за борба против трговија со деца, СОС национална линија, мрежа од Невладини организации, создадени локални коалиции,

²⁰ Превземено од :Годишен извештаи на Националната комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, во Р. Македонија за 2013

ратификација на интернационални закони, правни реформи кои ја третираат трговијата со луѓе, специјализирани тренинзи за борба против трговија со луѓе и тн.

2.1 Трговијата со луѓе во македонското законодавство

Законската рамка во Република Македонија доживеа низа на промени низ годините кои што одаа во прилог на зајакнување на борбата против трговијата со луѓе. Република Македонија во поглед на законодавството што го разви се вброи во земјите кои што ги задоволуваат стандардите за успешно справување со трговијата со луѓе и се искачи на едно завидно ниво во поглед на останатите земји на Балканот. Заедно со Хрватска, Македонија е оценета во групата 1 на извештајот за трговија со луѓе за 2013 на Американскиот Стејт Департамент²¹ - земји кои успешно се справуваат со трговијата со луѓе.

Во февруари 2002 година беше дефинирана трговијата со луѓе како кривично дело во Македонскиот кривичен законик²² (КЗ) поглавјето со наслов „Кривични дела против човечноста и меѓународното право“ со воведување на Член 418-а, став 1 од Кривичниот Законик (КЗ) кој гласи:

“Тој што со сила, сериозна закана доведува во заблуди или други форми на присилба, грабнување, измама, со злоупотреба на својата положба или состојбата на бременост, слабост или физичка или ментална неспособност на друг, или со давање или примање пари или друга корист заради добивање согласност на лице кое има контрола на друго лице или на друг начин врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа лица заради експлоатација по пат на проституција или други форми на сексуална експлоатација, порнографија, принудна работа или слугување, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконито

---

²¹ Trafficking in persons report 2013- US Department of States, Достапен на: <http://www.state.gov/documents/organization/210740.pdf>

²² Кривичен Законик, Достапен на: <http://www.pravda.gov.mk/documents/KRIVICEN%20ZAKONIK%20precisten%20%20tekst.pdf>, Пристапено на: 10/05/2014, стр. 179

посвојување или нему сличен однос или недопуштено пресадување делови од човековото тело, ќе се казни со казна затвор најмалку четири години”.

Други членови од споменатиот Кривичен Законик кои се сметаат релеванти за акција против трговија со луѓе се:

- „Засновање ропски однос и превоз на лица во ропски однос“ (член 418);
- „Криумчарење мигранти“ (член 418-б);
- „Организирање група и поттикнување на извршување акти на трговија со луѓе, криумчарење мигранти и трговија со деца” (член 418-в).

Исто така, во 2008 година е додаден нов Член 418-г став 1 од КЗ насловен како “Трговија со малолетни деца“, и направени се дополнувања на овој член со тоа што е воведена кривична одговорност на правни лица за трговија со луѓе. Последната промена била направена во февруари 2014 година кога се направени измени во Член 418-а, став 1 и дополнувања при што, зборот „фертилизација“ е заменет со зборот “бременост” и „просење и експлоатација преку легална активност“ се додадени во делот на форми на експлоатација, дополнувања на КЗ споменати во ставот 14, текстот на членот 418-г, став 1 од КЗ била заменет со нов текст во кој зборот „малолетник“ е заменет со „дете“. ²³

Македонското законодавство не содржи дефинирање на поимот жртва на трговија со луѓе како таква. Во Кривичниот Законик на Република Македонија направени се измени во 2008 година кои што го дефинираат поимот „жртва на кривично дело“ како „секое лице кое претрпело штета, физичка или ментална повреда, емотивно страдање, материјална загуба или друга повреда или загрозување на неговите основни слободи и права како последица на сторено кривично дело.“²⁴

---

²³ Новиот текст се однесува на следното: „ Лице кое обезбедува дете за извршување сексуални акти или за да се овозможи извршување на сексуални акти со дете, кое врбува, врши превоз, трансфер, купува, продава или нуди на продажба, доставува, сместува или прима дете за целите на експлоатација преку негова злоупотреба во сексуални активности за пари или друга добивка, или пак друг вид на сексуална експлоатација, порнографија, присилна работа или сервилност, ропство, присилни бракови, присилна фертилизација, незаконско посвојување или изнуда како средство за присовојување дете, недозволена тарнслапланатција на човекови органи, се казнува со казна затвор од најмалку осум години“

²⁴ Кривичен Законик, Достапен на: <http://www.pravda.gov.mk/documents/KRIVICEN%20ZAKONIK%20precisten%20%20tekst.pdf>,
Пристапено на: 10/05/2014,

2.2 Национални стратегии и акциски планови

Првата Национална програма за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција²⁵ е усвоена во 2002 година²⁶. За понатамошниот период се изготвени национални стратегии и акциски планови за периодите 2006-2008 и 2009-2012. Во 2008 година е усвоен карактеристичен акциски план за борбата против трговија со деца кој се однесувал на периодот од 2009 до 2012 година.²⁷

Во април 2012 година беше формирана работна група која имаше задача да подготви нова национална стратегија и акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција за периодот од 2013 до 2016 година. Во групата беа вклучени претставници од владини структури, граѓанско општество и меѓувладини организации. Пред започнувањето на изработката на стратегијата направена е евалуација на претходната верзија на стратегија од страна на независен експерт од Државниот Универзитет во Скопје.

Новата стратегија беше објавена во декември 2012 година вклучувајќи и детален акциски план со содржани цели, очекувани резултати, активности, институции, индикатори, временска рамка и предвидени финансиски импликации. Активности од стратегијата се поделени во четири етапи, односно:

- Основна рамка во која се вклучени координациски структури, правна рамка и меѓународна соработка
- Спречување, односно, истражување кое како примарна цел има да ги идентификува клучните причини за трговија со луѓе, да ги надгради капацитетите преку обука и едукација на децата од училишна возраст, да ја зголеми свеста на јавноста за овој проблем и др.
- Поддршка и заштита на жртвите и мигрантите во однос на нивна идентификација и упатување, директна помош, како и заштита на жртвите.

---

²⁵ Наслов што го користат македонските власти.

²⁶ Службен весник на Република Македонија бр. 10/2002

²⁷ Исто, Извештај во однос на спроведувањето на Конвенцијата за борба против трговијата со луѓе на Советот на Европа за “Поранешна Југословенска Република Македонија”, ГРЕТА, стр. 16

- Предистражна постапка и кривично гонење на трговците со луѓе и криумичарење на мигранти низ призма на проактивна и реактивна истрага, обука за судии и обвинители, и сл.

Исто така, во оваа стратегија се наведува дека и покрај тоа што во минатото борбата против трговијата со луѓе беше насочена кон трговија поради сексуална експлоатација, Владата потврдила дека има потреба од поширок дијапазон на борба против трговијата со луѓе, особено од аспект на трудова експлоатација, присилно питачење и присилен брак. Особено внимание се посветува на трговијата со деца.

Основни елементи на стратегијата и акцискиот план се²⁸:

- Основање на локални комисии.
- Формирање на мобилни тимови на локално ниво кои ќе работат на идентификација на жртвите.
- Помош и поддршка на потенцијалните жртви и ризичните групи.
- Изготвување на индикатори за идентификација на жртви на трговија со луѓе, притоа вклучувајќи и деца според типот на експлоатација.
- Осигурување на бесплатна здравствена заштита и бесплатна правна помош на жртвите на трговија.
- Основање на државен фонд за надомест на жртвите.
- Воспоставување на централизирана база на податоци за жртви и извршители
- Идентификација на потенцијални жртви на трговија со луѓе кај нелегални мигранти.
- Организација на кампањи кои се насочени кон намалување на трговијата со луѓе и подобрувањето на услуги за лицата кои биле жртви на трговија, како и
- Формирање на заеднички истражни тимови²⁹

Како една од стратешките насочености кои се ориентирани кон превенција, заштита и рехабилитација содржани во Националната стратегија и Националниот акциски план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција на Република

---

²⁸ Исто, Извештај во однос на спроведувањето на Конвенцијата за борба против трговијата со луѓе на Советот на Европа за “Поранешна Југословенска Република Македонија”, ГРЕТА, стр. 16

²⁹ Скр. ЗИТ

Македонија 2013-2016 година, во сферата на Директната помош и заштита на жртвите и мигрантите се наведува потребата за изработка на унифицирана програма за помош, поддршка и реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

ГРЕТА го истакнува недостатокот на финансиски средства од буџетот на државата кои ќе бидат наменети за активностите наведени во Националниот акциски план за периодот 2013-2016 година, кои е потребно да бидат покриени од страна на државата на различните носители на активности.

2.3 Стандардни оперативни процедури (СОП)

Стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе³⁰ е документ со кој што се уредуваат постапките, процедурите и начините на осигурување на помош и заштита на жртвите на трговија со луѓе. Во СОП постојат јасно дефинирани мерки кои се однесуваат на помошта и реинтеграцијата за домашни жртви и странски државјани доколку им е дадена дозвола за привремен престој поради посебните физички, психички и социјални последици кои ги доживуваат. Во декември 2010, стандардните оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе беа ревидирани и усвоени од владата на 202 седница на владата на Р Македонија

„Мерките на СОП ги разгледуваат следните области:

- Идентификација на жртвите на трговија со луѓе
- Правен статус на жртвите на трговија со луѓе
- Помош на жртвите на трговија со луѓе (пред да се вратат како и мерки за реинтеграција во местото на дестинација)
- Враќање на жртвите на трговија со луѓе;
- Помош и реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе по враќањето во местото на потекло;

---

³⁰ Министерство за труд и социјална политика, Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртви на трговија со луѓе, Скопје, 2014, стр. 8

- Кривична постапка во која се вклучени жртвите на трговија со луѓе како сведоци;
- Надомест на штета;³¹

Услугите кои што ги разгледува ова истражување се обработени во првична помош и среднорочна помош како и реинтеграција.

---

³¹ Превземено од: Стандардни оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе, Ревидирана верзија, октомври 2010

II. РЕИНТЕГРАЦИЈА НА ЖРТВИ НА ТРГОВИЈА СО ЛУЃЕ

Потребите за помош на жртвите биле централен дел на дискурсот околу трговијата со луѓе многу години, и се дел од основата на одговорите и оправдувањето на заложбите против овој феномен. Особено во раните години, последиците од екстремните бруталности придонесоа за ставање на трговијата со луѓе цврсто на меѓународната политичка агенда и ја истакнаа потребата за заштита и помош на жртви на овој криминал. Деструктивните ефекти врз поединци од процесот на трговија, исто така, ја формираа основата за доделување посебни социјални услуги и права на жртвите, како што се бесплатна правна помош, безбедно сместување, бесплатна медицинска помош, дозволи за привремен престој или период на одлучување во земјите на дестинација.

Помошта за жртвите е интегрален и клучен дел од напорите во борбата против трговијата со луѓе. Задоволувањето на потребите на жртвите не само што ги штити нивните права, но исто така придонесува за нивно закрепнување и благосостојба. Тоа е, исто така, важна алатка во превенирањето на ризикот од повторно тргување на лицето, со кои што мерки не само што се решаваат проблеми поврзани со трговијата но и социјалните и економски слабости кои можат да го зголемат ризикот од повторна експлоатација. Помошта на жртвите, исто така, може да придонесе во задоволување на кривично правната одговорност на трговијата со тоа што соодветно помогната и заштитена жртва на трговија може подобро и соодветно да соработуваат со полицијата и обвинителството.

Помош и заштита за тргуваните лица е еден од клучните столбови во креирањето на политиките кои што се стремат да одговорат на феноменот трговија со луѓе. Тие се длабоко инкорпорирани во интернационалните конвенции и домашното законодавство за трговијата со луѓе, и се составен дел на пристапот базиран на човековите права во одговор на трговијата со луѓе.

Секое лице, идентификувано како жртва на трговија со луѓе, има право да користи комплексен пакет на услуги за помош, поддршка и заштита, во согласност со меѓународните стандарди и законодавството на Република Македонија. Овој пакет на

услуги, кои што се нудат на жртвите на трговијата со луѓе, треба да бидат насочени кон задоволување на индивидуалните потреби на корисниците .

Проблемот на трговија со луѓе со сите свои карактеристики ја наметна и потребата од тесно посветување на внимание на реинтеграцијата на жртвите. Граѓанскиот сектор во Република Македонија е првиот кој што почна благовремено и соодветно да реагира на овој проблем обидувајќи се да го пополни и надополни просторот кој што остана непокриен од страна на државата.

1 Теоретско определување на реинтеграција

Помошта и заштитата која што се обезбедува на тргуваните лица често за своја крајна цел ја има „реинтеграцијата“. Реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе е многу важна бидејќи претставува основа за закрепнување и повторно враќање на контролата врз нивниот живот.

Во суштина реинтеграција претставува составување на напорите на различни актери во различни фази за надминување на траумите и обезбедување на соодветна помош и заштита од нејзиното ослободување до крајната цел- самостојно и одговорно функционирање.

Реинтеграцијата зависи од улогата и напорите што ги вложуваат различни актери, од средствата кои што им се на располагање, од можностите со кои што располагаат како и од напорите кои што ги вложува жртвата. Реинтеграцијата е комплексен процес бидејќи истовремено таа претставува и крајна цел за обезбедување на помош на тргуваните лица но и крајна цел која што треба да се постигне.

Кога станува збор за реинтеграција мора да се напомени дека постојат одредени нејаснотии околу употребата на терминот реинтеграција и слични на него термини кои што се користат во трговијата со луѓе како што се реинтеграција/ ресоцијализација, социјална рехабилитација, интеграција . Реинтеграција може да значи различни работи за различни луѓе/организации во различни поставености .

Значењето на РЕИНТЕГРАЦИЈА често е дообјаснета со референци кога зборуваме за помош на тргуваните лица заедно со термините како што се интеграција,

рехабилитација, и социјална рехабилитација на тргуваните лица. Во однос на неговата употреба во речниците и поимниците ова се дел од дефинициите на термините интеграција, реинтеграција и ресоцијализација:

Во дигиталниот речник на македонски јазик³² овие поими се објаснуваат како:

„**Реинтеграција** (Англиски: reintegration)- враќање во првобитна, поранешна состојба; поврат на одземени права, звања или добра; повторно спојување на нешто што било одвоено.

Ресоцијализација (Лат. resocialisatio) - психички процес на повторно вклучување на некоја личност во животот на заедницата (по долга болест, долгогодишен затвор и сл.).

Интеграција(Англиски: integration)- поврзување на определени делови поради заеднички интереси за поуспешно дејствување. “

Во **Речник социјалног рада**³³ кое што претставува прво дело од овој вид во областа на социјалната работа на српски јазик се дефинирани како:

„ **Ресоцијализација** е плански и системски програмиран процес за корегирање на социјално неприлагодени ставови, верувања, систем на вредности и асоцијални однесувања. Цел на ресоцијализацијата е интегрирање или повторно интегрирање на поединецот со проблеми во однесувањето во социјалната средина.

Реинтеграција е повторно пронаоѓање на цели и смислата на животот на делумно или потполно нова основа, односно во нови услови. Потребата за реинтеграција се создава поради претходни делувања на некои дезинтеграциски процеси или поради нови, со кои претходната интеграција повеќе не е функционална. Социјалната работа користи различни методи и техники да им помогне на лицата заради прифаќање и успешно функционирање во нови услови, со кои што ефекти се зајакнува реинтеграцијата.

---

³² Дигитален речник на македонски јазик <http://www.makedonski.info/show/%D1%80%D0%B5%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0/%D0%B6> Пристапено на 01. 08. 2014

³³ ВИДАНОВИЌ, ИВАН(2006), Речник социјални рада: Београд

Социјална интеграција е процес на меѓусебно поврзување на поединецот или социјалната група и нивно вклопување во некои поголеми, релативно складни социјални целини. Зајакнувањето на социјалната интеграција води до такви обрасци на однесување кои се применети во социјалните норми и до складно и ефикасно функционирање на групата, а гледано субјективно, до зголемување на задоволството на поединци, прифаќање на заеднички симболи и развивање на идентитет на групата. “

Во **Стандардно оперативните процедури**³⁴ за постапување со жртви на трговија со луѓе реинтеграцијата е дефинирана како: „Реинтеграцијата подразбира процес на ресоцијализација на жртвата заради нејзино повторно вклучување во семејството или заедницата, или вклучување во нова заедница. “

Во **Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост**³⁵ во Република Македонија 2010-2020 ресоцијализацијата и рехабилитацијата се дефинирани како:

„ **Рехабилитација**, оспособување на лица, кои се онеспособени поради различни болести, ранливост, повреди или вродени недостатоци за самостоен живот и работа .

Ресоцијализација, означува повторна социјализација, комплексен, слоевит и динамичен начин на менување на личноста и средина кај лица со нарушувања во социјалното однесување, а со цел да се постигне потполна социјална реинтеграција. “

Интернационалната организација за Миграции (ИОМ) во прирачникот Директна поддршка на жртвите на трговија со луѓе реинтеграцијата ја објаснува како „ . . . долготраен и мулти аспектен процес кој претставува повторно соединување на жртви со семејството, заедницата или нивна интеграција во нова заедница. Процесот на реинтеграција е завршен кога лицето жртва на трговија со луѓе ќе стане повторно активен член на економскиот, културниот, граѓанскиот и политичкиот живот во земјата. “

Според Ребека Суртес која што долго време е посветена на научно истражување на реинтеграцијата и предизвиците поврзани со неа ја дефинира како:

---

³⁴Стандардно оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе, Ревидирана верзија, 2010.

³⁵ Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија 2010-2020

„Реинтеграција се однесува на процесот на опоравување и социо-економска инклузија на тргуваните лица. Ова инклузијата е повеќеслојна и мора да се однесува и на социјалните и економските област. Таа вклучува сигурно и безбедно сместување, пристап до соодветни стандарди за живот, ментални и физички добробити, можности за личен, социјален и економски развој, пристап до социјална и емотивна поддршка. Во многу случаеви реинтеграцијата ќе вклучува враќање во семејството или заедницата од каде што потекнуваат жртвите.

Како и да е, таа може да вклучува и интеграција во нова средина во одредени случаеви дури и во нова земја, во зависност од потребите и интересите на жртвата. Централен аспект на успешна реинтеграција е зајакнување, поддршка на жртвите да развијат вештини за независно задоволување на потребите и да бидат активно вклучени во нивното опоравување и реинтеграција.³⁶

Покрај различните термини и различното толкување за обезбедувањето на помош и поддршка на жртвите на трговија со луѓе, постои и дилема околу тоа кога почнува реинтеграцијата на овие лица. Одредени професионалци реинтеграцијата ја делат на фази: кризна интервенција (0-3), транзиција (4-12) и реинтеграција(13-36)(Ребека Сутерс) меѓутоа генерално сметаат дека самата реинтеграција на жртвата започнува во моментот на нејзиното спасување. Во прилог на ова, потенцирам дека реинтеграцијата за потребите на ова истражување ќе се однесува на периодот од самото спасување на жртвата од трговија со луѓе.

Ова истражување ги испитува ставовите и мислењата на професионалците кои што обезбедуваат социјални услуги за жртвите на трговија со луѓе од моментот кога едно лице е спасено и ќе го опфати широкиот спектар на мерки кои што се превземаат за одреден временски период со цел да се помогне и подржат оние кои што искусиле проблеми како резултат од трговијата.

Елементите на реинтеграција, меѓу другото вклучуваат и индивидуални карактеристики, преглед на семејната ситуација, адаптација во средината на живеење, општата економска состојба и други потреби кои играат значајна улога во детерминирањето на економските можности.

---

³⁶ Превземено од: Surtees, R (2008) *Re/integration of trafficked persons: handling difficult cases*. Brussels: KBF & Vienna: NEXUS Institute.

Успешната реинтеграција се дефинира како процес на опоравување, економска и социјална инклузија како последица на трговија со луѓе. Овој вид на инклузија е повеќеаспектна и се одвива во рамките на социјалните, културните и економските сфери. Во својата улога има и обезбедување стабилна и безбедна средина за живеење на жртвите, подобрување на психо-физичката состојба, помош за личен, социјален и економски развој и пристап до социјална и емоционална поддршка. Сето тоа вклучува враќање на жртвата во своето биолошко семејство или пак вклучување во нова заедница, па дури и преселба во друга земја со обезбедено сместување.

„Клучен аспект на успешната реинтеграција е поддршката од страна на институциите со цел жртвите да развијат вештини кои ќе придонесат за нивна независност и самостојност и да бидат активно вклучени во нивното подобрување и реинтегрирање во општеството.“³⁷

По однос на прашањето за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, Националниот Известувач за борба против трговија со луѓе во Република Македонија во извештајот за 2011 година констатира: „Голем дел од жртвите на трговија со луѓе при обидот да се интегрираат во општеството се соочуваат со истите проблеми со кои се соочувале и пред да станат жртви, имајќи во предвид дека се враќаат во истата средина. Во контекст на тоа се јавува потреба од дополнителна поддршка од страна на социјалните работници, невладините организации и останатите членови на заедницата со цел поефикасно реинтегрирање во општеството.“³⁸

Давајќи важност на заштитата и поддршката во животот на тргуваните лица, од суштинско значење е интервенцијата и дизајнот да ги пресретнат нивните вистински и моментални потреби во различни периоди од нивното опоравување после трговијата.

---

³⁷ Reintegration of trafficked persons: supporting economic empowerment 2012, стр. 23. Достапно на: http://www.nexusinstitute.net/publications/pdfs/NEXUS_Economic%20Empowerment.pdf

³⁸ Годоровски, К., Годишен извештај на националниот известувач за борба против трговијата со луѓе и илегална миграција во Република Македонија за 2011 година, Октомври 2012, стр. 21.

2 Социјални услуги за реинтеграција во Македонија

Во однос на дефинирањето на социјалните услуги во Македонија забележани се различни дефинирања меѓутоа генерално се согласуваат една со друга.

Проф. д-р Сузана Борнарова во својата магистерска теза: Социјалните сервиси за стари лица и современите трендови во социјалната политика – состојби и перспективи во Р. Македонија, социјалните услуги ги објаснува на следниов начин:

„ За разлика од оние бенефиции кои се поврзани со одржување на приходите (incomemaintenance) и се фокусирани на подобрување на финансиската ситуација на граѓаните (на пример социјална парична помош, пензии, здравствена заштита), социјалните услуги се ориентирани кон помош во задоволување на нефинансиските потреби и непреченото остварување на развојни и социјализаторски задачи. Тие понекогаш се нарекуваат лични социјални услуги (personal social services), хумани социјални услуги (human social services) или услуги за социјална нега (social care services) од причина што задоволувањето на финансиските потреби на ранливите групи граѓани е клучно за нивната сигурност, но сепак не значи неопходно обезбедување на задоволувачко ниво на социјално функционирање. И додека облиците на финансиска помош историски се делегирани на јавната социјално-заштитна мрежа, социјалните услуги ги обезбедуваат и јавни и приватни (профитни и непрофитни) организации. ‘‘³⁹

Во Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија 2010-2020 социјалните услуги се дефинирани како:

„Социјални услуги се активност обезбедени од страна на агенции или институции (владини и невладини) со цел задоволување на одредени лични или социјални потреби на корисниците. ‘‘⁴⁰

Додека пак во поимникот на публикацијата „ПРИРАЧНИК за социјални услуги за ранливите групи во локалните заедници социјалните услуги се дефинирани како:

---

³⁹ Борнарова, С. (2004). Социјалните сервиси за стари лица и современите трендови во социјалната политика – состојби и перспективи во Р. Македонија. Магистерска теза. Филозофски факултет. Скопје.

⁴⁰ Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија 2010-2020.

„Социјални услуги се активности и мерки за помош и поддршка од нефинансиски карактер чија цел е унапредување на социјалното функционирање на поединци, семејства, групи. Се делат на услуги во домашни услови, во локалната заедница, во институција и комбинирани услуги.“⁴¹

Социјалните услуги можат да бидат обезбедени во домот или пак во институција во која што се сместени корисниците. Обезбедувањето на овие услуги во Македонија доживеа низа на промени низ годините во насока на подобрување и поголема достапност за крајните корисници.

„При воспоставувањето на новите социјални услуги во заедницата, Министерството за труд и социјална политика воспоставува соработка со општините, невладиниот сектор и другите засегнати страни. Активностите кои се преземаат на ова поле се во насока на здружување на капацитетите и заедничко создавање на услови за обезбедување на простор, опрема, потребен стручен кадар и финансиски средства за воспоставување на конкретна услуга.“⁴²

Комплексноста на социјалните проблеми генерално ја наметна потреба од заедничка, координирана и организирана акција на различни релевантни институции и организации како во голем број на држави во светот така и во Македонија. Кога станува збор за обезбедување на социјални услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Македонија развиена е соработка помеѓу државните институции, невладиниот сектор и локалната заедница.

Практично, во самиот центар за лица жртви на трговија со луѓе кој што функционира во рамките на Министерството за труд и социјална политика две невладини организации се задолжени за спроведување и обезбедување на социјалните услуги за жртви. Државата ги обезбедува физички простории за сигурно сместување на жртвите на трговија додека граѓански здруженија ги обезбедуваат социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

Со цел поголема достапност и можност за користење на социјални услуги не само од жртвите на трговија со луѓе кои што се сместени во прифатилиште туку и на оние

---

⁴¹ ПРИРАЧНИК за социјални услуги за ранливите групи во локалните заедници / [автори Софија Спасовска . . . и др.]. - Скопје : Министерство за труд и социјална политика, 2013. Стр. 93

⁴² ПРИРАЧНИК за социјални услуги за ранливите групи во локалните заедници / [автори Софија Спасовска . . . и др.]. - Скопје : Министерство за труд и социјална политика, 2013. Стр. 22

кои што се наоѓаат во своите семејства, од 2012 започна да се спроведува програма за придружна социјална работа од страна на две невладини организации во Македонија која што има за цел да ги доближи овие услуги до крајните корисници надвор од прифатилиштето, односно во локалната заедница. Во прилог на ова оди и заклучокот кој што е даден во публикацијата *ПРИРАЧНИК за социјални услуги за ранливите групи во локалните заедници*:

„Социјалното вклучување на ранливите групи најдобро се остварува преку обезбедување на достапност на социјалните услуги во заедницата, развој на услугите според потребите за помош, јакнење на капацитетите на корисниците, отстранување на пречките и овозможување на еднакви можности за нивно социјално вклучување.“⁴³

Лицата, жртви на трговија со луѓе се вбројуваат во категоријата на ранливи групи и процесот на реинтеграција е насочен кон овозможување повторно воспоставување контрола врз своите животи како на ментално ниво така и на физичко. Притоа за да се овозможи сето ова неопходно е обезбедување на помош, поддршка и услуги од професионалци во одреден период за лицата жртви на трговија со луѓе. Токму тоа е и темата која што ќе ја елаборира ова истражувањето, односно анализирање на добиените социјални услуги на жртвите на трговија со луѓе во периодот 2010-2014 од една страна а од друга страна ќе се анализира мислењето на професионалците кои што долги години работат на реинтеграција на жртви во однос на програмите, законската регулатива, институционалната рамка и предизвиците со кои што се соочуваат при спроведување на сервисите.

Обезбедувањето на социјални услуги за жртвите на трговија со луѓе од различни актери е овозможено од страна на измените во законската регулатива односно со плурализацијата во системот на давање на социјална заштита од други правни и физички лица со која што се создадоа услови за мултисекторска соработка меѓу јавниот, приватниот и граѓанскиот сектор. Плурализацијата подразбира обезбедување на социјални услуги од различни субјекти. Овие промени придонесуваат кон можност за социјална кохезија и вклучување на сите засегнати страни на локално ниво со цел да

---

⁴³ ПРИРАЧНИК за социјални услуги за ранливите групи во локалните заедници / [автори Софија Спасовска . . . и др.]. - Скопје : Министерство за труд и социјална политика, 2013. Стр. 14

се постигне поуспешна и поквалитетна испорака на социјалните услуги и нивна поголема достапност за корисниците.

Законската основа за заедничко делување се постави со промените во законот за Социјална заштита.⁴⁴

„Поаѓајќи од тоа дека основна цел на социјалната заштита е преземање на мерки за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост на ранливите групи преку воспоставање на достапни услуги во заедницата, во 2004 година отпочна процесот на децентрализација во оваа област. Законот за социјалната заштита ги определува надлежностите на единиците на локалната самоуправа во однос на обезбедувањето на грижа за ранливите групи во заедницата. Притоа, општините се јавуваат како носители на социјалната заштита и тоа во вршење на ефективно пренесените надлежности, но и во однос на дадените можности за остварување на правата и развој на социјалните услуги на локално ниво⁴⁵.

Обезбедувањето на социјални услуги од различни актери е предвидено во националните документи: Стандардно оперативните процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе, Национален акционен план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција и Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртви на трговија со луѓе⁴⁶.

Во ова истражување ќе се разгледуваат следните социјални услуги без разлика во која фаза се обезбедени: социјални услуги од областа на медицинска помош, образование, психо-социјална поддршка, правна помош, хуманитарна помош, сигурно сместување, професионална квалификација и обезбедување на лична документација.

„ . . . при изборот на социјална услуга секогаш треба да се раководиме од сознанијата добиени од претходната фаза на овој процес – проценката на потребите од

---

⁴⁴ Службен весник бр. 79/09, 36/11, 51/11 и 166/12

⁴⁵ ПРИРАЧНИК за социјални услуги за ранливите групи во локалните заедници / [автори Софија Спасовска . . . и др.]. - Скопје : Министерство за труд и социјална политика, 2013. Стр. 14

⁴⁶ http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/Programa_reintegracija_lica.pdf

услуги на ранливите групи, односно да се води сметка избраната услуга да овозможува задоволување на идентификуваните потреби.⁴⁷

2.1 Обезбедување на хуманитарна помош

Во првичниот момент на откривање на жртвите од големо значење е задоволувањето на првичните потреби. Неретко при самата идентификација/откривањето тие се наоѓаат во незавидна позиција, изгладнети, со малку или несоодветна облека и обувки, без основни хигиенски средства итн. Задоволувањето на овие основни човекови потреби треба да биде примарна во првичниот момент. Самиот процес на помош и поддршка за реинтеграција на жртвите започнува токму со задоволување на овие потреби. Меѓутоа не ретко, жртвите имаат потреба од хуманитарна помош и во подоцнежните фази па дури и после соединување со семејството и враќање во средината, посебно доколку станува збор за лице/жртва од семејство со лоша социо-економска позадина.

2.2 Медицинска помош

Лицата кои се жртви на трговија со луѓе, биле подложени на различни злоупотреби во текот на широк временски период и токму поради тоа нивните здравствени последици може да бидат слични со оние на жртвите продолжени на тортура. Жртвите на трговија често страдаат од сериозни физички повреди, физичка исцрпеност, неухранетост, повреди - може да вклучуваат скршени коски, потрес на мозокот, модринки или изгореници, како и други повреди. Некои од овие повреди може да предизвикаат сериозни трајни здравствени проблеми и за кои што е потребен долготраен третман.

Најголем број од жртвите се сексуално експлоатирани и токму овој процес предизвикува низа на физички и емоционални ефекти врз жртвата. (Сексуален напад е

---

⁴⁷ ПРИРАЧНИК за социјални услуги за ранливите групи во локалните заедници / [автори Софија Спасовска . . . и др.]. - Скопје : Министерство за труд и социјална политика, 2013. Стр. 37

каква било сексуална активност помеѓу две или повеќе лица во која едно лице е вклучен против неговата волја.) Лицата кои што биле жртви на сексуална експлоатација искусуваат низа на различни негативни искуства: несакани допирања, грабање, орален секс, анален секс, сексуална пенетрација со објектот и / или сексуален однос. Жртвите на трговија често се присилени да учествуваат во сексуални активности под притисок од некој со авторитет над нив, поткуп или се изманипулирани, или пак се присилени да конзумираат алкохол или дрога. По доживеан сексуален напад , една лице може да доживее голем број на физички последици и емоционални реакции, вклучувајќи стрес и депресија. Многу често овие лица се соочуваат со гинеколошки проблеми, (компликации со сексуално и репродуктивно здравје) вклучувајќи и сексуално преносливи болести. Овие состојби се предизвикани поради често ускратеното право да користат заштита при секс, кое понатаму може да доведе до ризик од несакана бременост и абортуси, стерилизација и неплодност но исто така и од неправилни гинеколошки прегледи.

Физичката и сексуална злоупотреба води кон тешки ментални или емоционална здравствени последици , вклучувајќи чувства на тешки вина, пост- трауматски стрес , депресија, анксиозност , злоупотреба на супстанции (алкохол или наркотични средства) и нарушувања во исхраната. Во екстремни случаи, ментална болка може да доведе до само-повредување или самоубиство. Жртвите на трговија често имаат потреба од психолошка грижа , како дел од стандардниот медицински третман.

Република Македонија во сферата на здравствената заштита има утврден еднаков третман за сите граѓани и за сите гарантира пристап до здравствената заштита во рамките на можностите на системот.

Обезбедувањето на здравствена заштита на социјално ранливата категорија во Македонија е во целост решена со измените на Законот за здравствено осигурување⁴⁸ кој што овозможува поширока рамка за здравствено осигурување.

Во прилог на овозможување на здравствена заштита на жртвите на трговија со луѓе, доколку не можат да се осигураат по друг основ, одат измените и дополнувањето

---

⁴⁸ Закон за изменување и дополнување на Закон за здравствено осигурување „Службен весник на РМ“ бр. 50/2010.

на Законот за социјална заштита⁴⁹ со кој што се овозможува здравствена заштита на лицата жртви на трговија со луѓе се со цел да можат да го остварат правото на лекување.

Здравствената заштита на жртвите на трговија со луѓе е значаен сегмент во справувањето со последиците од трговијата со луѓе кои ја нарушуваат општата здравствена состојба на лицата. Токму затоа неопходно е обезбедување на медицинска помош (редовни медицински прегледи, гинеколошки прегледи, лекување и санирање на болести на устата и забите, хирушки интервенции, тестови за ХИВ/СИДА и хепатити итн.) од страна на медицински лица.

Во согласност со Светската здравствена организација, менталното здравје на жртвите на трговија со луѓе се опишува како „состојба во која лицето ги остварува своите способности, може да се носи со стресот во секојдневниот живот, работи продуктивно и придонесува во својата заедница“ што претставува и крајна цел на здравствената заштита.

2.3 Психо-социјална помош

Поради претрпените трауми и искуства за време на експлоатацијата од страна на трговците, жртвите на трговија со луѓе имаат огромна потреба од емоционална поддршка но исто така и соодветна социјална поддршка за да можат повторно да воспоставуваат здрави социјални односи. Поголем број од физичките повреди кои што ги стекнале за време на процесот на експлоатација исчезнуваат за одреден временски период, меѓутоа стабилизацијата на емоционалната состојба на лицето бара подолг период и е од суштинско значење за понатамошната реинтеграцијата. Емоционалната поддршка е многу важен дел од работата со жртви и има за цел да им помогне на жртвите да се справат со своите интензивни чувства како што се страв, бес, шок, збунетост и дезориентација, чувство на осуденост, срам и вина, беспомошност и очај, изневереност, сомнеж и недостаток на доверба.

---

⁴⁹ Законот за социјална заштита „Службен весник на РМ“ бр. 79/2013, преку член 10, да се направи дополнување на членот 84, став 2, алинеја 7.

Различни лица имаат различна манифестација и изразување на чувствата. Најчесто првичните нивни однесувања се проследени со изразување на гнев, лутина, недоверба, хистерични напади итн.

Стравот е емоција која што доминира кај жртвите, страв дека ќе бидат пронајдени од трговците, страв за безбедноста на своите блиски, дека нема да бидат прифатени од семејството, заедницата, дека никој нема да им верува и дека нема да веруваат низ што поминале, страв од заразна болест како на пример сида и др.

Жртвите на трговија со луѓе се полни со бес, бес кон себе, кон подведувачите, кон општеството и генерално кон секој што не го поминал истото низ што поминале и тие.

Овие лица исто така се чувствуваат изневерени од сопственото семејство, од општеството, властите но и не ретко се осеќаат беспомошни и очајни бидејќи загубиле контрола над сопствениот живот и чувство дека никогаш не ќе можат да излезат од ситуацијата во која се нашле. Интензивно е и чувството на вина и самообвинување бидејќи дозволиле да бидат излагани, не ги исполниле очекувањата на семејството, дека направиле грешка.

Ситуацијата во која што се нашле, трауматското искуство и шокот што го претрпеле може да доведе и до неспособност за плачење и неспособност да осетат болка но исто така недостаток на доверба во сопствените капацитети но и недоверба во добрата волја на другите.

Потребно им е одредено време за да можат да се соземат од чувството на дезориентација кое што предизвикува губење на претстава за просторот и времето.

За надминување на овие емоции неопходно е обезбедување на редовна психо-социјална помош и советување на жртвите вклучувајќи различни видови на третмани и сесии, групна терапија и индивидуално советување. Овие услуги имаат за цел да изградат доверба помеѓу жртвата и понудувачот на услуга, да се создаде атмосфера на стабилност и удобност, чувство на безбедност и сигурна средина. Дополнително, придонесот кој што го имаат овие услуги во градењето на чувството на припадност и чувство дека се прифатени, дека не се сами и имаат каде да се потпрат е многу важна во процесот на стабилизација и закрепнување.

2.4 Правно советување и застапување

Една од важните услуги за многу жртви на трговија со луѓе е обезбедување на правно советување и застапување која што услуга и интензитет зависи од случај до случај. За одредени случаи тоа е само обезбедување на информации за нивните права и статус додека за други обезбедување на правни совети за кривичните и граѓанските постапки, совети при обезбедувањето на изјави или сведоштво како жртва или сведок, на полицијата или во судски постапки.

Често поради траумите и насилството со кое што се соочиле за време на експлоаторскиот процес жртвите имаат страв од соочување со обвинетите но и воопшто страв од контактите со судот. Токму затоа неопходна им е подготовка и советување од страна на правен застапник и обезбедување на соодветни информации за правниот систем и соодветно застапување и заштита во текот на целиот процес. Голем дел од жртвите на трговија со луѓе имаат многу малку познавања и информации во однос на правата и можностите кои што им се достапни.

Жртвите на трговија со луѓе имаат потреба, како од правно советување така и од правен застапник се со цел соодветно да бидат информирани за нивните права и статус, информации за сите дејствија кои што се превземаат и кои што произлегуваат од застапувањето за време на судските процеси и рочишта, текот на постапката, сите правни лекови кои што им се на располагање, можност за покренување и надомест на штета но исто така и обезбедување на правни документи.

Жртвите на ТЈ спаѓаат во категориите на жртви на кривични дела кои имаат право на бесплатна правна помош согласно на член 8 од Законот за бесплатна правна помош на Република Македонија, изменет и дополнет во 2011 година и 2014 година⁵⁰. Овој закон овозможува пристап на жртвите на трговија со луѓе до институциите на системот, со цел запознавање, остварување и овозможување на ефективна правна помош во согласност со начелото на еднаков пристап до правдата во сите судски и управни постапки на сметка на државата⁵¹. Во согласност со член 6 од овој закон,

---

⁵⁰ Службен весник на Република Македонија Бр. 161/2009, 185/2011 и 27/2014.

⁵¹ Законот за бесплатна правна помош, „Службен весник на РМ“ бр. 161 /2009, Член 8 став 2.

бесплатната правна помош е обезбедена и пред и во текот на судењето и административните постапки. За едно лице да се квалификува за бесплатна правна помош, треба да обезбеди докази за примањата на неговото/нејзиното семејство. Министерството за правда одлучува дали се одобрува правото на бесплатна правна помош по поднесено барање. Иако работодавецот го предвидел ова право во законот, сепак во пракса не се спроведува. Имено, правната помош и советување за жртвите на трговија со луѓе во Македонија ја обезбедува адвокат ангажиран од страна на НВО Отворена Порта.

Законот за кривична постапка од 2010 година каде што се регулираат правата на жртвата во Глава V насловена „Жртва, оштетена страна и приватна тужби“ (членови 53 до 56). Според овие одредби, жртва на кривично дело ги има следниве права:

“1) да учествува во кривична постапка како оштетена страна, приклучувајќи се кон кривичното прогон или за остварување на имотноправното барање за штета;

2) на посебна грижа и внимание од страна на органите и субјектите кои учествуваат во кривичната постапка и

3) на делотворна психолошка и друга стручна помош и поддршка од страна на органи, установи и организации за помош на жртви за кривични дела.”⁵².

Овие одредби вклучуваат обврска за полицијата, јавниот обвинител и судот да ги третира жртвите на кривично дело со посебно внимание, да води сметка за нивните интереси при донесувањето одлуки за кривичниот прогон, односно при реализирање на дејствијата од кривичната постапка кои бараат присуство на жртвата. Понатаму, жртвата на кривично дело за кое е утврдена затворска казна во траење од најмалку четири години (како што е трговијата со луѓе) има право на правен застапник на сметка на државата при давање изјава доколку постои сериозна психичка и физичка штета или посериозни последици од кривичното дело, како и надомест за материјална и нематеријална штета од државен фонд во рамки на условите и на начинот утврден со посебен закон, доколку надоместот на штета не може да биде обезбеден од обвинетиот.

---

⁵² Неофицијален превод обезбеден од македонските власти.

Исто така, има и посебни одредби за процедурална заштита на ранливите категории на жртви при давање изјава и во текот на истрагата во сите фази на постапката.

2.5 Образование и дополнителна професионална квалификација

Тргнувајќи од фактот дека се поголем број на жртви на трговија со луѓе се малолетни лица се наметнува се поголема потреба за обезбедување на можности и средства за образование на овие лица. Нивното повторно вклучување во образовниот процес има позитивно влијание врз различни сегменти. Првенствено, придонесува за вклучување во средината и воспоставување на односи со врсниците. На долгорочна основа придонесува до оспособување на лицето за вклучување на пазарот на трудот. Имено поради траумите со кои што се соочувало лицето во процесот на трговија најчесто имаат проблеми со совладување на материјалот. Ова укажува дека социјалната услуга вклучување во образование не значи само повторно запишување во училиште туку исто така и помош при совладување на материјалот, повторно воспоставување на здрави односи со средината и врсниците, помош при надминување на тешкотиите и проблемите. Од друга страна бара енергија и вложување на напор во подготовка на средината за прифаќање на лице жртва на трговија со луѓе, и од страна на училишниот персонал со цел да имаат разбирање за потребите на лицето но и од страна на соучениците за да не дојде до стереотипизација и дискриминација на лицето.

Дополнително, економската независност на самата жртва е во нераскинлива врска со нејзиното ниво на професионална квалификација. Подобрувањето на нејзината положба и создавањето на услови за нејзино вклучување на пазарот на трудот зависи од обезбедените можности за нејзино надградување и стекнување на одредени вештини. Во таа насока потребно е организирање на занаетчиски курсеви и останати професионални програми за образование, курсеви за занаетчиски вештини, работа со компјутери, изучување на странски јазици, подготовка за пишување на биографија, пополнување на пријави за работа, пишување на мотивационо писмо, подготовка на документи, комуникација и интервју за работа .

Согласно законските одредби во Република Македонија регулирани со **Законот за основно образование**⁵³ и **Законот за средно образование**⁵⁴, основното и средното образование се задолжителни и воедно бесплатни за учениците и во нив можат да се вклучат и возрасни лица на начин утврден со закон. Дополнително, за ранливите групи на население постојат дополнителни олеснителни бенефиции кои што имаат за цел да ја задржат оваа категорија на граѓани во образовниот систем.

Според Законот за стручно образование и обука⁵⁵ „Цел на образованието за возрасните е да се обезбеди можност за стекнување на соодветно образовно ниво за секого и за сите возрасни групи и да овозможи истите да стекнат знаења, вештини и ставови кои ќе бидат во согласност со барањата на општеството и пазарот на трудот.“

Самиот образовен процес има силно влијание во целокупната ресоцијализација меѓутоа истовремено претставува и предизвик со кој што обезбедувачите на оваа услуга треба да се соочат.

Колку побрзо лицето се врати во образовниот процес толку побрза ќе биде и ресоцијализацијата. Иако образованието во Македонија е бесплатно, сепак многу често се наидува на пречки.

Дополнително, оваа категорија на лица може да ги користи и **активните мерки и програми за вработување усвоени од страна на Владата на Република Македонија**. Планот предвидува бројни мерки, како што се програма за самовработување, пилот програма за субвенционирано земјоделие, програма за стажирање, програма за општествено корисна работа, итн.

2.6 Обезбедување на документација

Обезбедување на правна документација за жртвите на трговија со луѓе е неопходна бидејќи многу често од од оваа услуга превземањето на понатамошни

---

⁵³Законот за основно образование „Службен весник на Р М“ бр. 103/2008; 33/2010; 116/2010; 156/2010; 18/2011; 42/2011, 51/2011; 6/2012, 100/2012 и 24/2013).

⁵⁴Законот за средно образование „Службен весник на Р М“, бр. 44/1995; 24/1996; 34/1996; 35/1997; 82/1999; 29/2002; 40/2003; 42/2003; 67/2004; 55/2005; 113/2005; 35/2006; 30/2007; 49/2007; 81/2008; 92/2008; 33/2010; 116/2010; 156/2010; 18/2011; 42/2011; 51/2011; 6/2012; 100/2012 и 24/2013).

⁵⁵ Законот за стручно образование и обука „Службен весник на РМ“ бр. 24/2013, Член 4.

дејствија. Имено, пристапот до државните служби како што се образование, социјално осигурување, медицинска помош но исто така и вработување зависат токму од овие документи.

Најчесто на жртвите на трговија со луѓе во моментот кога се откриени или спасени им недостигаат документи, бидејќи тие или се изгубени или одземени за време на процесот на експлоатација. Во одредени случаеви лицата и воопшто не ги поседувале (изводи, лични карти), дури и пред да западнат во трговија со луѓе односно во одредени случаи тие не биле регистрирани при раѓање. Во одредени случаеви жртвите немаат и правен статус во земјата каде што се пронајдени бидејќи тие никогаш не биле легално регистрирани или имале непостојан статус во земјата како бегалци или внатрешно раселено лице.

Понекогаш овој процес може да биде доста комплициран, да одзема време и да биде попречен од страна на нетранспарентна, а понекогаш и корумпирана бирократија. Обезбедување и пристап до одредени документи е можно само во место на потекло на поединецот, која постапка бара патуваат во нивното место на потекло. Постапката за пристап до документи е уште потешка за жртвите на кои што им е загрошена безбедноста или кога трговците живееле во близина на нивното родно место. Тргуваните лица обично немаат ресурси и информации потребни за решавање на широк спектар на проблеми поврзани со пристап до документи и регулирање на нивниот правен статус. Како резултат на тоа, даватели на услуги вложуваат персонал, време и ресурси за решавање на овие прашања во име на корисниците.

Законската рамка за обезбедување на **лични документи** за граѓаните на Република Македонија ја сочинуваат повеќе закони кои се во надлежност на Министерството за внатрешни работи и Министерството за Правда. (Закон за државјанство на Република Македонија, Закон за лична карта „Службен весник на РМ“ бр. 19/2007, Закон за матичен број на граѓанинот, Законот за матична евиденција, Законот за патните исправи на државјаните на Република Македонија, Законот за пријавување на живеалиштето и престојувалиштето на граѓаните, како и сите подзаконски акти поврзани со овие Закони.)

2.7 Транспорт и безбедно сместување/домување

Транспортот и безбедното сместување/домување се услуги кои што се од есенцијално значење за жртвите на трговија со луѓе без разлика дали се странски или домашни државјани.

Овие услуги се неопходни бидејќи голем дел од жртвите не се во можност да се вратат дома и повторно да живеат со своите семејства - некои поради безбедносни прашања или општо поради страв од трговците со луѓе; некои поради тоа што не се прифатени и добредојдени во семејството; лоши или нарушени семејни односи, вклученост на семејството во самиот процес на трговија со луѓе; домови во кои што нема основни услови за живот; некои од жртвите го напуштиле домот поради физичка и психичка злоупотреба; поради стереотипите или пак срам на семејството или пак самата жртва чувствува вина и срам итн. Кога некој од горенаведените фактори е присутен тогаш враќањето дома не е опција откако жртвата е спасена. Токму поради сите овие препреки или проблеми неопходно е да се обезбедат услугите од областа на сигурно сместување и домување.

Овие услуги се предуслов во давањето на помош на жртвите во Македонија и се во согласност со Стандардните оперативни процедури за постапување со жртвите на трговија со луѓе (СОП).

Во Република Македонија, во рамките на Меѓуопштинискиот центар за социјална работа - Скопје кој што е во надлежност на Министерството за труд и социјална политика (МТСП) функционира Центар за лица жртви на трговија со луѓе (ЦЖТ) како вонинституционална форма на заштита. Функционирањето на овој центар е регулирано во **Законот за социјална заштита** од 2009 година (член 31) кој што предвидува право на жртвата на ТЛ да прими помош и заштита во центар (засолниште) за жртви на ТЛ. Во членовите 132 и 145 од овој закон се предвидува воспоставувањето на центар за жртви на ТЛ во кој жртвите може да останат и до шест месеци и да им биде обезбедено сместување, храна, заштита и дневни активности. Мора да се напомене дека во Македонија на постои прифатилиште наменето за сместување на лица од машки пол.

Во моментот, во државното прифатилиштето кое што функционира, можат да се сместат само лица од женски пол.

Во јули 2010 година⁵⁶ од страна на Министерството за труд и социјална политика усвоен е „Правилникот за нормите и стандардите за просториите, опремата, експертскиот персонал и средствата кои се неопходни за функционирање на установата за социјална заштита Центарот за жртви на трговија со луѓе“.

Дополнително, во прилог на оваа услуга е и **Законот за домување**⁵⁷ каде што во Член 99 се уредува прашањето на домување на лица во социјален ризик и други ранливи групи⁵⁸ кои не се станбено обезбедени, а со став (7) на овој Член се утврдува изградба на станови за лица во социјален ризик и други ранливи групи, Членот 30 од истиот закон истакнува дека од вкупните финансиски средства за изградба и одржување на станбените згради и станови најмалку 25% се наменуваат за социјално загрозувани лица станбено необезбедени во согласност со Законот за социјалната заштита. Членот 98 од истиот Закон се однесува на субвенционирање на закупнина за престој наменет за привремено решавање на станбени потреби за лица во социјален ризик.

Институционалната рамка која што е воспоставена во Македонија се грижи за транспортот, упатување и безбедно сместување на жртви на трговија со луѓе . Неа ја сочинуваат: Министерство за внатрешни работи (МВР) Сектор за трговија со луѓе и илегална миграција (СТЛИМ). Министерство за труд и социјална политика/Национален механизам за упатување на жртви на трговија со луѓе (НМУ) и Центар за социјална работа.

Кога станува збор за лице/ жртва на трговија со луѓе странски државјанин тогаш се упатува на **Законот за странците во кој што е регулирана постапката за добивање на дозвола за привремен престој/период на одлучување**⁵⁹ на лица сместени во

---

⁵⁶ Службен весник на Република Македонија бр. 100/2010.

⁵⁷ Закон за изменување и дополнување на Законот за домување „Службен весник на Република Македонија“ 99/2009 и 57/2010 и 54/2011.

⁵⁸ Во категоријата ранлива група можат да се вбројат бездомници, деца без родителска грижа до 18 години, самохран родител, лица со посебни потреби, долгорочно невработените, екстремно сиромашни лица во некои случаи и припадници на одредени етнички заедници.

⁵⁹ Законот за странците „Службен весник на РМ“ бр. 35/2006, 60/2007, 117/2008, 92/2009, 156/2010, 158/2011, Член 81.

Прифатниот центар за странци. Дозволата се издава во период од 6 месеци, со можност за продолжување за уште 6 месеци. Дозвола за Привремен престој на странци издава Одделението за странци и реадмисија при МВР-Сектор за гранични работи и миграции.

Во Република Македонија воспоставени се и функционираат **две Прифатилишта** за жртви на трговија со луѓе кои што нудат безбедно сместување:

- **Центарот за лица – жртви на трговија со луѓе (ЦЖТ)**

Центарот за лица – жртви на трговија со луѓе (ЦЖТ) е основан во согласност со законот за социјална заштита⁶⁰ во 2011 година од Министерството за труд и социјална политика како составна единица на Меѓуопштинскиот центар за социјална работа Скопје. Овој центар примарно е наменет за македонски државјани и странци кои имаат добиено дозвола за привремен престој во Република Македонија. За соодветно функционирање на центарот, изготвени се интерни документи кои се однесуваат на постапките и процедурите на упатување, сместување, престој, правилата за однесување на ангажираниот персонал, протоколот за заштита и сл. Во истиот можат да бидат сместени 10 лица едновременно и со можност за престој од 6 месеци. Сместувањето е според правилата и процедурите за упатувања преку НМУ т. е. со решение донесено од ЦСР и во исклучителни случаи од МВР. За спроведување на активностите во центарот и обезбедување на соодветна помош и поддршка, МТСП има потпишано меморандум за соработка со две организации НВО „За среќно детство,, кој што обезбедува психолошка поддршка за жртвите и НВО “Отворена порта” кој што е задолжена за социјалната програма.

- **Прифатниот центар за странци**

Во 2001 година е отворен **Прифатниот центар за странци**⁶¹ кој што го управува Министерството за внатрешни работи -Сектор за гранични работи и миграција. Овој

---

⁶⁰ Сл. весник на РМ бр. 79/09 чл. 26, чл. 31 и чл. 132

⁶¹ Законот за странците „Службен весник на РМ“ бр. 35/2006, 60/2007, 117/2008, 92/2009, 156/2010, 158/2011, Чл. 108.

центар е во сопственост на Владата на Република Македонија и е наменет за странските државјани (идентификувани и претпоставени) жртви на трговија со луѓе и илегални мигранти откриени на територија на Република Македонија, со нерегулиран престој во државата⁶². Центарот е од затворен тип, со физичко 24 часовно полициско обезбедување. Центарот е физички одделен и нуди сместување за жени, мажи и деца со капацитет од 37 лица (27 жени и 10 мажи идентификувани и претпоставени жртви). Интернационалната организација за мигранти (ИОМ) обезбедува асистенција во однос на враќање на лицата во матичните земји согласно со Транснационалниот механизам за упатување. Овие лица имаат право да поднесат барање за добивање на дозвола за привремен престој од хуманитарни причини во период од 6 месеци, со можност за продолжување за уште 6 месеци.

---

⁶²Прифатен центар за странци формиран во согласност со Чл. 108 од Законот за странците, „Службен весник на РМ“ бр. 35/2006, 60/2007, 117/2008, 92/2009, 156/2010, 158/2011.

3 Реинтеграциони програми во Македонија

Различни програми во различни земји во светот нудат различни можности за сместување; Некои нудат привремено сместување, други програми нудат доста долги опции за домување - на пример до шест месеци во засолниште, а потоа можности за полу-независно живеење. Вообичаено ваквите можности им даваат на корисниците време да најдат работа и да заштедат пари пред преземање на целосна одговорност за домување / трошоци за живот. Системско, организирано и структурирано давање на помош и поддршка на тргуваните лица овозможува целисходен и сеопфатен одговор на нивните потреби.

Во Република Македонија првата програма за реинтеграција на деца -жртви на трговија со луѓе била изготвена во 2005 година од страна на Министерството за труд и социјална политика. Оваа програма во неколку кратки чекори се обиде да ја образложи потребата за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе меѓутоа за жал не најде своја примена.

Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртви на трговија со луѓе⁶³

Во 2014 Министерството за труд и социјална политика со финансиска поддршка на ГИЗ креираше нова програма за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе која се состои од два дела, првиот се однесува на реинтеграција на полнолетните лица-жртвите на трговија со луѓе додека вториот дел се однесува на деца до 18 години-жртви на трговија со луѓе. Самиот документ нуди една опсежна слика на процесот на реинтеграција започнувајќи со проценка на потребите на жртвата и планирање на реинтеграцијата, можностите во законската и институционална рамка потребна за спроведување на секоја поединечна услуга и начинот како истите можат да се остварат и кој е одговорен за нивното спроведување.

„Програмата има за цел да овозможи пошироко разбирање за употребата на правните инструменти во процесот на реинтеграција, давајќи систематски преглед на

---

⁶³ http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/Programa_reintegracija_lica.pdf

законска и институционална рамка како и обезбедување на пристап до правата на жртвите на трговија со луѓе⁶⁴. “

Ова е релативно нов но многу значаен документ кој што се очекува да даде силен придонес кон подобрување на процесот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

„Програмата за помош и поддршка на жртвите при реинтеграција има повеќе цели:

- Да прикаже видливост на институционална и системска рамка на поддршка и помош од страна на релевантните партнерски институции/организации, во земјата на национално и локално ниво;

- Да ја поддржи имплементацијата на СОП, Националната стратегија и НАП;

- Да воспостави неопходни технички човечки и институционални капацитети на национално и локално ниво за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе;

- Да послужи како основа за доставување информации до жртви на трговија со луѓе за можностите кои ги нуди оваа Програма;

- Да го овозможи и забрза пристапот на жртвите на трговија со луѓе до постоечките права во системот на заштита;

- Да ја олесни одржливата реинтеграција на жртви и на тој начин да се превенираат рецидивите во однос на тргувањето на жртвите.⁶⁵“

---

⁶⁴ Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

⁶⁵ Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

**4 Улогата на невладините организации во реинтеграција на
жртви на трговија**

Невладиниот сектор во Македонија е првиот кој што започна со вжештени сили да реагира на состојбата на трговија со луѓе во државата.

Имено, тука станува збор за две организации кои што од почетокот се профилираа и фокусираа на прашањето на трговија со луѓе и во изминатите години несебично ги вложуваа своите напори во помош и поддршка пред се на тргуваните лица но и на лицата под висок ризик и нивните семејства.

**Здружение за акција против насилство и трговија со луѓе -
Отворена Порта**

Од своето основање во 2000 година организацијата нуди комплексна програма за помош и поддршка на тргуваните лица во Македонија. Имено, оваа организација го отвори првото прифатилиште за жртви на трговија-македонски државјанки и странци со регулиран престој (2005-2011) на кој што им било понудено сигурно сместување, храна, облека, правна помош, медицинска помош, вклучување во образование, професионална квалификација, доквалификација и вработување и уште голем број на други услуги се со цел задоволување на нивните потреби. Во 2011 државата го отвори Центарот за лица- жртви на трговија со луѓе, каде што со потпишување на Меморандум за соработка помеѓу Отворена Порта и Министерството за труд и социјална политика, Отворена Порта била назначена да го раководи центарот и продолжи со спроведување на програмата. Дополнително, организацијата разви и програма за придружна социјална работа за жртви на трговија со луѓе и лица под висок ризик која што го следи процесот на интеграција на жртвите по заминувањето од прифатилиште, нуди помош и поддршка на лицата во нивната средина и воедно е достапна и за лицата под висок ризик од трговија со луѓе. Со услугите на оваа програма се опфатени и семејствата на жртвите или лицата под ризик со што им се обезбедува семејно советување за семејствата и поддршка при остварување на своите

права и пристап до сервисите на локално ниво. Моментално оваа програма се спроведува во Скопје, Прилеп, Св. Николе, Струга, Охрид и Пробиштип.

Здружение за поддршка и заштита на децата и семејствата изложени на ризик- За среќно детство

Ова здружение е формирано во 2001 и од самиот почеток работи на обезбедување на услуги за жртвите на трговија со луѓе. Имено, долги години обезбедуваше психо-социјална поддршка на жртвите во прифатниот центар за странци а од 2011 обезбедува психолошка помош на жртвите, вклучувајќи различни видови на третмани и сесии, групна терапија и индивидуално психолошко советување во Центарот за лица- жртви на трговија со луѓе.

НВО Еднаков пристап

Од поново време, односно од 2010 во обезбедувањето на услуги за жртвите на трговија со луѓе се вклучи и НВО Еднаков пристап кои што создадоа програма за обезбедување на поддршка и услуги за жртви на трговија со луѓе и ранливи групи на локално ниво. Оваа програма се спроведува во Битола, Гостивар и Куманово и има за цел да ја подобри идентификацијата, пружи помош и поддршка на жртвите на трговија со луѓе, ги вклучува во процесите на ресоцијализација и реинтеграција, како и социјална инклузија и превенција од повторно вклучување во процесот на трговија со луѓе.

5 Интернационални организации

Во однос на реинтеграционите активности и активности за сузбивање на трговијата со луѓе во Македонија значајно место заземаат интернационалните организации ИОМ(Интернационална организација за миграции), ОБСЕ и ИЦМПД кои што сите овие години од актуализирањето на проблемот и воспоставувањето на законската и институционалната рамка во Македонија несебично се вложуваа и спроведуваа активности за надминување на состојбата и помош и поддршка на жртвите.

Како активности за потенцирање, кои што оставија значаен белег во борбата против трговијата со луѓе и заштитата на жртвите со посебен акцент на реинтеграцијата на жртвите се: ОБСЕ преку грант од УСАИД го подржа отворањето на првото прифатилиште во Македонија основано и водено од невладина организација кое што нудеше комплексна програма за згрижување, помош и поддршка на жртвите македонски државјани и странци со регулиран престој; ИОМ- првата организација која што понуди помош на жртвите во Македонија, притоа обезбедувајќи услуги за враќање и реинтеграција на жртвите во Прифатниот центар за странци кој што е управуван од државата, ИЦМПД (Интернационален центар за развој на миграциона политика) поддржа развој на транс-национален механизам за упатување на тргувани лица во Југоисточна Европа и King Bauldoun Foundation која што долгогодишно го подржува развојот и имплементацијата на реинтеграциони програми и услуги во Македонија преку невладиниот сектор.

III. МЕТОДОЛОГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ

1 Предмет на истражување

Предмет на истражувањето е да се испита влијанието на добиените социјални услуги врз реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија.

Дополнително ова истражување ги испитува предизвиците со кои што се соочуваат жртвите на трговија со луѓе во процесот на реинтеграција како и степенот на примена на социјалните услуги.

2 Цел на истражување

Научна цел на истражувањето

Да се испитување на влијанието на услугите од социјалните сервиси врз успешната реинтеграција на жртвите на трговијата со луѓе.

Практична цел на истражувањето

- Да се испита степенот на реализација на услугите од социјалните сервиси за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.
- Да го слушне “гласот” на професионалците и проблемите со кои што се соочуваат и да ги преточи во препораки за подобрување на социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

3 Хипотетичка рамка

Во согласност со предметот, задачите и целите на истражувањето се поставува следната хипотеза:

Постоечките социјални услуги за реинтеграција кои се спроведуваат влијаат врз реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе и придонесуваат кон нивно поуспешно реинтегрирање во општеството.

Формулација на посебните хипотези

• Успешната реинтеграција зависи од соодветно поставените реинтеграциони програми, законската и институционалната рамка во Република Македонија.

• Недоволните финансиски средства кои ги издвојува државата за спроведување на програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе придонесува кон појава на пречки при реинтеграција во општеството.

Варијабли на истражувањето

Независни варијабли:

Постоечките социјални услуги за реинтеграција на жртвите на трговијата со луѓе.

Зависни варијабли:

Реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

Посредни варијабли:

Законска регулатива и реинтеграциони програми во Република Македонија

Образование

Медицинска помош

Психо-социјална поддршка

Правна помош

Хуманитарна помош

Финансиски средства

Професионална квалификација

Сигурно сместување

Лична документација

4 Клучни поими на истражувањето

Социјални услуги се активност обезбедени од страна на агенции или институции (владини и невладини) со цел задоволување на одредени лични или социјални потреби на корисниците. Социјалните услуги можат да бидат обезбедени во домот или пак во институција во која што се сместени корисниците. Во ова истражување ќе се разгледуваат следните социјални услуги: социјални услуги од областа на здравство, образование, психо-социјална поддршка, правна помош, хуманитарна помош, сигурно сместување, професионална квалификација, обезбедување на лична документација

Трговија со луѓе - Според член 3 (а) од Протоколот на ОН за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе особено со жени и деца (Палермо Протокол), кој ја надополнува Конвенцијата на ОН за борба против транс-национален организиран криминал (2000), „трговија со луѓе“ претставува регрутирање, транспорт, трансфер, чување или прием на лице, со користење на средства како закана или употреба на сила или други форми на принуда, киднапирање, измама, злоупотреба на сила или злоупотреба на позицијата на ранливост или на давање и добивање на исплати или бенефиција за да се добие согласност на лице кое има контрола врз друго лице, со цел експлоатација. Експлоатација вклучува минимум експлоатација на проституција на други лица или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуги, ропство или други дејства слични на ропство, робување или отстранување на органи.

Жртва на трговија со луѓе - Лица кои се одредуваат како жртви на трговија со луѓе во согласност со член 3 од Протоколот на ОН или националната легислатива за борба против трговија со луѓе и лица кои се правно идентификувани како жртви на трговија со луѓе од страна на соодветните власти.

Претпоставена или потенцијална жртва - Лица кои се претпоставува дека се жртви на трговија со луѓе (ги исполнуваат критериумите на Протоколот на ОН за трговија со луѓе), но кои не се формално идентификувани од соодветните власти.

Реинтеграцијата на жртвите се фокусира на нивното повторно соединување со нивното семејство или заедница или нивна интеграција во нова заедница. Освен самиот чин на враќање, ова, исто така, вклучува интеграција на жртвата во социјалната средина и тоа треба да биде долгорочно социјално и економско решение.

Обезбедување на хуманитарна помош - Обезбедување на храна, облека, обувки и хигиенски средства неопходни за задоволување на основни потреби на жртвите.

Медицинска помош - Обезбедување на неопходната медицинска помош (редовни медицински прегледи, гинеколошки прегледи, лекување и санирање на болести на устата и забите, хирушки интервенции, тестови за ХИВ/СИДА и хепатити итн.) од страна на медицински лица.

Психо-социјална помош - Редовна психо-социјална помош и советување на жртвите вклучувајќи различни видови на третмани и сесии, групна терапија и индивидуално советување .

Правно советување - Поддршката на жртвите од трговијата со луѓе за остварување на своите права, правни совети, помош и информирање како и застапување на жртвите на судските рочишта.

Образование и дополнителна професионална квалификација - Подготовка, поддршката и вклучување на жртвите во образование, пружање на помош во совладување на домашните задачи, организирање на занаетчиски курсеви и останати професионални програми за образование, курсеви за занаетчиски вештини, работа со компјутери, изучување на странски јазици, обука за пишување на биографија, пополнување на пријави за работа, пишување на мотивационо писмо, подготовка на документи, комуникација и интервју за работа.

Обезбедување на документација - Обезбедување на лична документација за жртвите на трговија со луѓе како што се: лична карта, здравствена книшка, државјанство, извод од матична книга на родени, пасош итн. Овие документи се неопходни да ги поседува лицето и од нив зависи преземањето на понатамошни дејствија.

Професионалци- Обезбедувачи на услуги и помош за жртвите, вклучително социјални работници, психолози, персонал во прифатилишта, медицински работници или адвокати од невладини организации и владини институции.

5 Методи и техники на истражувањето

Имајќи во предвид дека се истражува општествена појава која што не може лесно квалитативно да се обработи, во текот на истражувањето се користи комбиниран пристап со употреба на квалитативни и квантитативни методи.

Првично се направи квалитативна анализа на стратешки документите во кои што се дефинираат социјалните услуги за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе како што се : Стратегијата и Националниот акционен план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција 2013-2016, Стандардно оперативните процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе, Програмата за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе, извештаи и законска рамка.

Целта на квалитативната анализа на стратешките документи е да се направи преглед на социјалните услуги за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе кои што ги нудат владините институции и невладините организации во Македонија. Анализата на документите водеше кон одговор на прашањата: дали има соодветна институционална рамка, законска регулатива и соодветни услуги.

Со цел да се добие преглед на социјалните услуги за реинтеграција кои што ги добиле жртвите на трговија со луѓе и како тие влијаеле врз нив се направи анализа на содржината на досиејата на жртвите на трговија со луѓе кои што биле корисници на социјалните услуги во Р Македонија во периодот на 2010-2013.

За анализа на социјалните услуги добиени од страна на институциите и невладините организации се користеше полуструктуриран прашалник. Прашалникот беше доставен до Центрите за социјална работа како и до невладините организации кои што нудат социјални услуги на жртвите на трговија со луѓе. Целта на овие активности беше да се добие сликата на услугите кои што практично се спроведуваат,

какво е нивното поединечно влијание врз процесот на реинтеграција и со какви капацитети се располага за нивно спроведување.

Со ова се овозможи претставување на перспективите на обезбедувачите на услуги, како важни фактори во борбата против трговија со луѓе и влијателни фактори во процесот на реинтеграција. Дополнително се овозможи претставување на главните предизвици со кои што се соочуваат за време на пружањето на социјални услуги на жртвите во реинтеграциониот процес, базирано на нивно искуство.

При изработка на магистерскиот труд, во истражувачкиот дел применети се повеќе научно-истражувачки методи, меѓу кои:

- Метод на анализа е применет како во теоретскиот дел, така и во емпирискиот дел каде е направена анализа и интерпретација на добиените резултати од теренското истражување.

- Индуктивно - дедуктивната метода е применета за анализа и извлекување на заклучни ставови и изнесување на лични препораки.

- Статистички метод е применет за обработка на добиените резултати од теренското истражување каде се пресметани фреквенција и проценти, додека за потврдување на хипотетичката рамка се применети и други дополнителни тестови.

Методите се користени индивидуално и комбинирани, согласно потребите при истражувањето.

6 Примерок на истражувањето

Со истражувањето се опфатени 40 професионалци во Македонија кои што обезбедуваат социјални услуги за реинтеграција за жртвите на трговија со луѓе. Имено со истражувањето беа опфатени 25 социјални работници, 5 психолози, 2 правници и 8 педагози вработени во центрите за социјални работи или во невладиниот сектор. Лицата кои што беа вклучен во истражувањето беа одбрани од страна на истражувачот врз основа на сопственото искуство и проценка од долгогодишното работење на проблематиката. Прашалникот содржи отворени и затворени прашања и

притоа се користеше намерно земање на примерок. Во истражувањето беа анализирани вкупно 35 досиеја на лица кои што биле корисници на социјалните услуги за реинтеграција во периодот од 2010 до 2013 година сместени во Центарот за жртви на трговија со луѓе во Р Македонија.

7 Обработка и анализа на податоците добиени со истражувањето

За обработка на податоците направена е анализа на официјални документи: закони, правилници, стратегии, и програми.

Спроведен е анкетен прашалник со цел прибирање податоци. Прашалникот кој е користен во истражувањето е структуриран во три дела. Првиот дел содржи демографски карактеристики на испитаниците кои се однесуваат на: пол, возраст, професија и работно искуство. Вториот дел содржи пет прашања преку кои се изразува мислењето на професионалците во однос на спроведување на програмите, законите и институционалната поставеност за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе. За оценка на мислењето на испитаниците користена е 5-кратна Ликертова скала, каде: 1 = Воопшто не се согласувам, 2 = Не се согласувам, 3 = Немам мислење, 4 = Се согласувам и 5= Сосема се согласувам каде што испитаниците одговараа со градација на нивните одговори од 1 до 5. Со ова се овозможува видување на ставовите на обезбедувачите на социјални услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе и дополнително не само нивните ставови туку и приближната сила на ставот. Третиот дел од прашалникот содржи шест прашања креирани со цел да ги измерат ставовите и мислењата на професионалците во однос на реализацијата на услуги за реинтеграција и нивното влијание врз жртвите на трговија со луѓе. Три од прашањата се од затворен тип а три се од отворен карактер.

За статистичката обработка на податоците е применет статистички програм SPSS 22(Statistical Package for Social Sciences). Имено, SPSS е еден од најмоќните статистички програми за обработка на податоци широко применет во општествените науки (Buckingham & Saunders, 2004: 155), кој бележи позитивни реакции од истражувачи во многу различни области. За тестирање на главната хипотеза користен е

хи-квадрат тестот (Chi-squared test), а степенот на сигнификантност е поставен на 0,01% додека за тестирање на посебните хипотези направен е Пирсонов тест на корелација, со цел да се испита дали постои корелација помеѓу поставените варијабли.

Со цел да се увиди фактичката имплементација на социјалните услуги и нивното влијание врз жртвите на трговија со луѓе се направи анализа на досиеја на жртви на трговија со луѓе кои што биле корисници на социјалните услуги во периодот 2010-2013 и притоа се користеше однапред подготвен документ за анализа.

8 Научна и општествена оправданост на истражување

Во изминатите години во Р. Македонија направени се повеќе истражувања во однос на трговија со луѓе меѓутоа при подготовка на магистерскиот труд посебно внимание беше посочено на препораките од следниве истражувања и публикации:

Во август 2012 НВО Отворена Порта го публикуваше своето истражување „*Од сигурно сместување до социјална интеграција на жртвите на трговија со луѓе*“, кое што имаше за главна цел да направи проценка на социо-економската заднина на жртвите на трговија со луѓе како и факторите и условите што водат до вовлекување во синцирот на трговија со луѓе. Една од препораките на истражувањето се однесува на неопходноста од подобрување на социјалните услуги за жртвите на трговија со луѓе. Ова истражување има за цел да го надополни истражувањето, фокусирајќи се на идентификување на степенот на реализација на социјалните услуги за реинтеграција и нивното влијание врз жртвите на трговија со луѓе. Ова ќе овозможи да се дадат препораки за изградба на социјални услуги кои што позитивно ќе влијаат на процесот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

Дополнително, ваквата потреба е идентификувана и во заклучоците од студијата „*Оценување на сиромаштијата и мапирање на ранливите групи со фокус на трговијата со луѓе*„ (2010) каде што се потенцира потребата од развивање и спроведување на програми за реинтеграција на различни ранливи групи. Резултатите кои што се добиени од оваа студија ќе бидат надградени и надополнети.

Во студијата за „Меѓународната законска рамка за сиромаштија со посебен фокус на трговијата со луѓе“ (2011) во препораките е нагласена потребата од ажурирање на веќе постоечката „програма за социјална реинтеграција и ресоцијализација на деца-жртви на трговија со луѓе“. Дополнително се потенцира потребата од ефективна социјална политика за поддршка на жртвите се со цел нивна успешна социјална реинтеграција.

Во студијата „Механизми за обезбедување на социјални услуги во Македонија“ (2011) Сојузното министерство за економска соработка и развој (BMZ)/ ГИЗ Македонија, направен е генерална проценка на социјалните услуги за различни целни групи во Македонија фокусирано на проценка на процесот на децентрализација, опис на владеење на системот на национално ниво, професионален развој, регулаторни механизми на национално и локално ниво, услуги во заедницата и деинституционализација.

Дополнително во 2008 година од страна на М-р Сала Бојкоска беше направено истражување *Социоекономскиот статус на семејствата од кои потекнуваат жртвите на трговија со луѓе и успешноста на третманот во процесот на ресоцијализација и реинтеграција* кое што истражување се однесува на идентификуваните жртви во Македонија во периодот 2004-2008.

Овој магистерски труд е тесно фокусирано на одреден сегмент од овој комплексен и сложен процес. Резултатите од ова истражување ќе треба да послужат за креирање на соодветни социјални услуги за жртвите на трговија со луѓе кои што ќе резултираат со позитивни ефекти и надминување на состојбата. Дополнително, истражувањето ќе овозможи и класифицирање на социјалните услуги кои што имаат висок степен на влијание врз реинтеграциониот процес.

IV. АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

Во истражувачкиот примерок земаа учество вкупно 40 професионалци од државни институции и од невладини организации во Република Македонија кои што преку нивната секојдневна работа се вклучени во реинтеграцијата на жртвите од трговија со луѓе. Поконкретно во истражувањето учество земаа професионалци со различни професии, социјални работници, психолози, правници и педагози. Во првиот дел од анализата се прикажани социо-демографските податоци на анкетираниите испитаници, потоа следи приказ на резултатите од истражувањето со приказ на графикони и во последниот дел е даден осврт на поставените хипотези.

1 Социодемографски податоци на испитаници

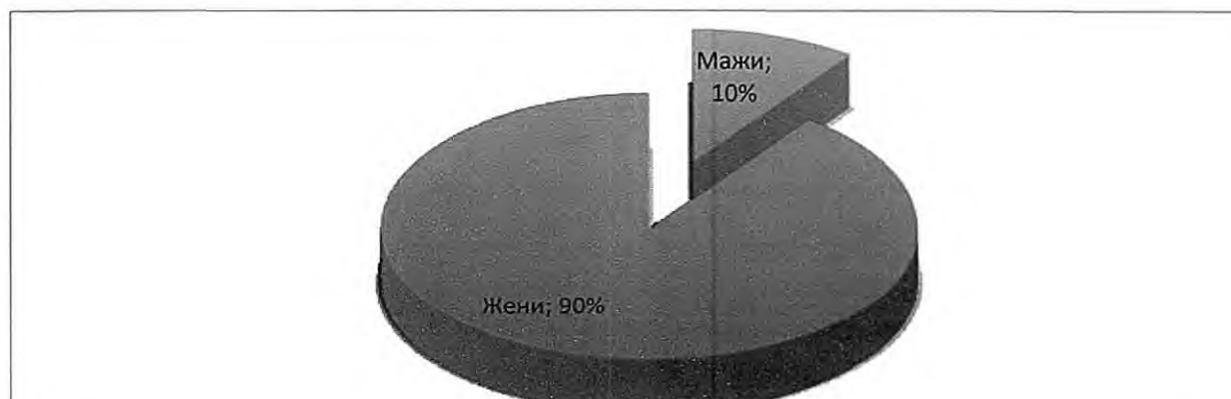
Во овој дел од трудот е даден преглед на добиените резултати од истражувањето во однос на социо-демографските податоци.

Табела - Полова структура на испитаниците

Пол	Фреквенција	Процент %
Мажи	4	10.0
Жени	36	90.0
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Полова структура на испитаниците

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

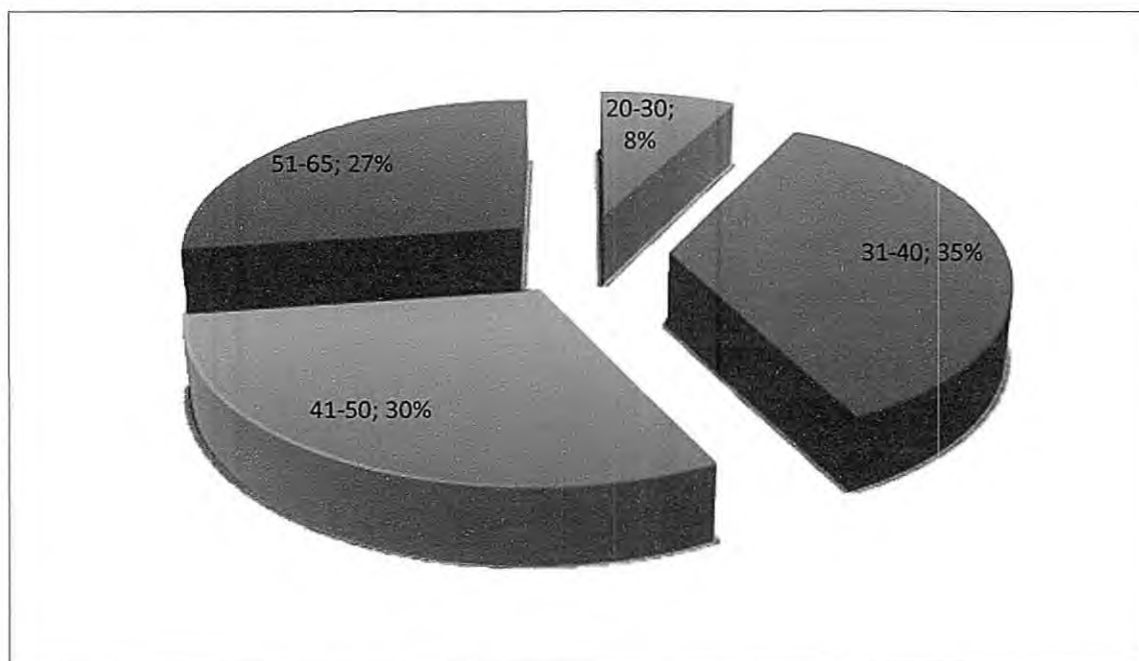
Согласно на претставените резултати се добија сознанија дека најголемиот дел (90%) од испитаниците се од женски пол, додека преостанатите 10% од машки пол.

На следната табела е даден приказ на возраста на анкетираниите професионалци за потребите на овој магистерски труд.

Возраст	Фреквенција	Процент %
20-30 години	3	7.5
31-40 години	14	35.0
41-50 години	12	30.0
51-65 години	11	27.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Старосна структура на испитаници

Од прикажаните резултати на графиконот се доби приказ дека 8% од испитаниците-професионалци се на возраст од 20 до 30 години, 27% се на од 51 до 65 години, 30% се на возраст од 41 до 50 години и 35% се на возраст од 31 до 40 години.

Во истражувањето, под категоријата професионалци за реинтеграција на жртви од трговија со луѓе учество земаа социјални работници, психолози, правници и

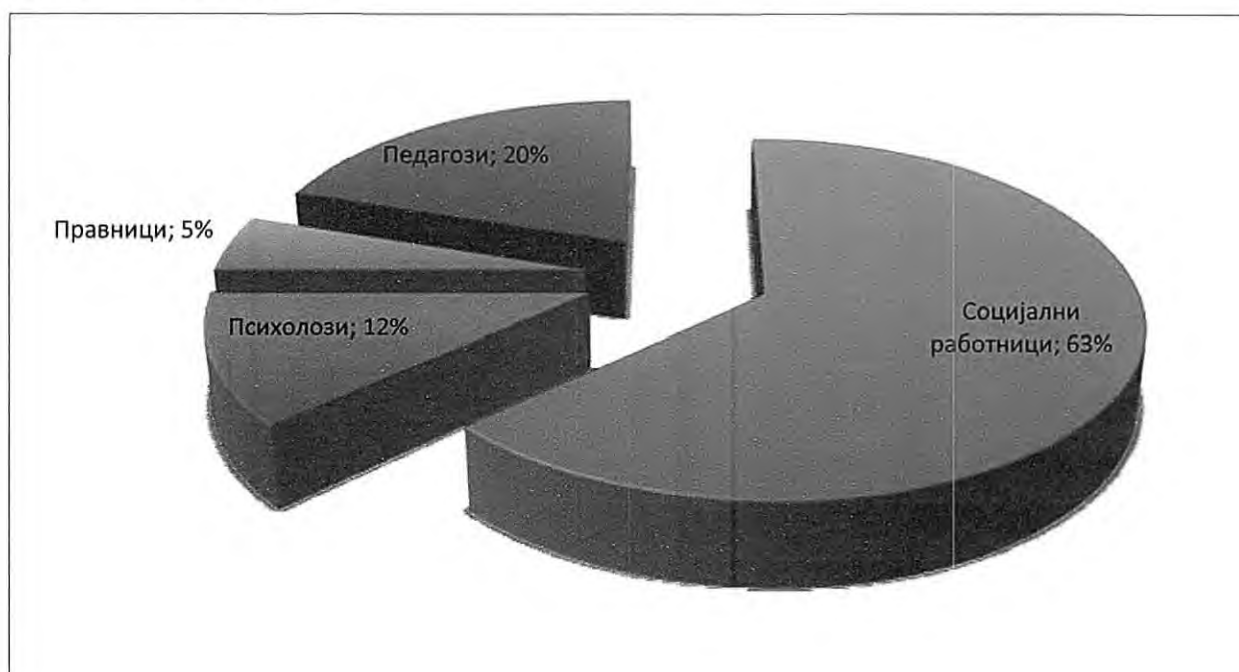
Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

педагози. Па така, на следната табела е даден приказ за нивната распределеност на учество во истражувачкиот примерок.

Професија	Фреквенција	Процент %
Социјален работник	25	62.5
Психолог	5	12.5
Правник	2	5.0
Педагог	8	20.0
Друго (наведете)	0	0.0
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Професија

Најголем дел од испитаниците (63%) при реинтеграција на жртвите од трговија со луѓе се социјални работници, 20% се педагози, 12% се психолози по професија и како најмалку бројни (5%) се правници.

На следната табела е даден приказ на работното искуство кое го имаат анкетираниите испитаници во работата со жртвите на трговија со луѓе.

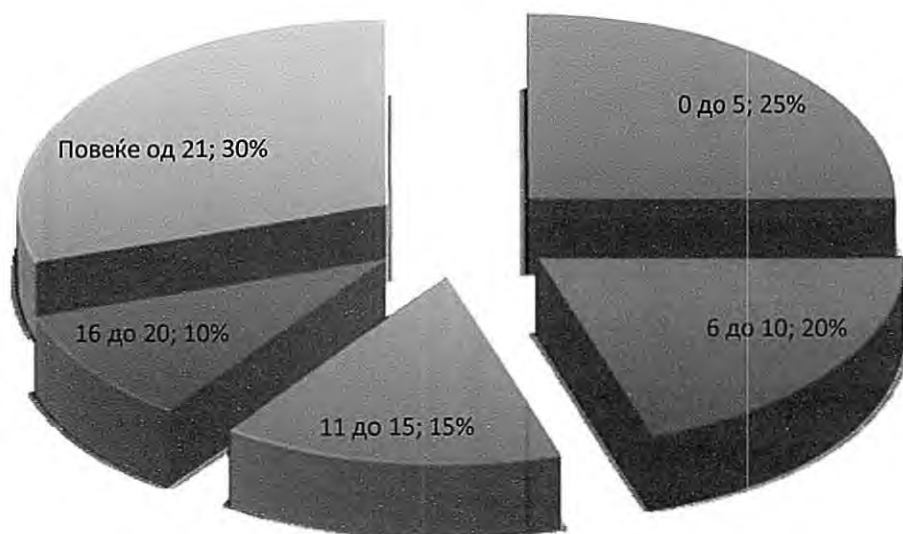
Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

Табела - Работно искуство на испитаници

Работно искуство	Фреквенција	Процент %
0 до 5 години	10	25.0
6 до 10 години	8	20.0
11 до 15 години	6	15.0
16 до 20 години	4	10.0
Повеќе од 21 година	12	30.0
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Работно искуство на испитаници

Од претставените резултати на графиконот може да се забележи дека најголем дел од испитаниците (30%) имаат искуство повеќе од 21 година, 25% од испитаниците имаат работно искуство со жртви на трговија со луѓе од 0 до 5 години, 20% имаат работен стаж од 6 до 10 години, 15% имаат работно искуство од 11 до 15 години и 10% имаат работно искуство од 16 до 20 години.

Од социо-демографските податоци на испитаниците се добија сознанија дека најголемиот дел се од женски пол 90%, во однос на професијата најголем број испитаници се социјални работници и тоа 63% и 55% од испитаниците имаат повеќе од 11 години работно искуство.

2 Резултати од истражувачки примерок

Во овој дел од магистерскиот труд ќе биде даден приказ на резултатите од истражувачкиот дел од мерниот инструмент за професионалци. Резултатите од истражувачкиот примерок се поделени на неколку категории, односно: информации кои се однесуваат на спроведувањето на програмите, законите и институционалната поставеност за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе и информациите за ставовите и мислењата на професионалците во однос на реализацијата на услуги за реинтеграција и нивното влијание врз жртвите на трговија со луѓе.

2.1 Програми, закони и институционална поставеност за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

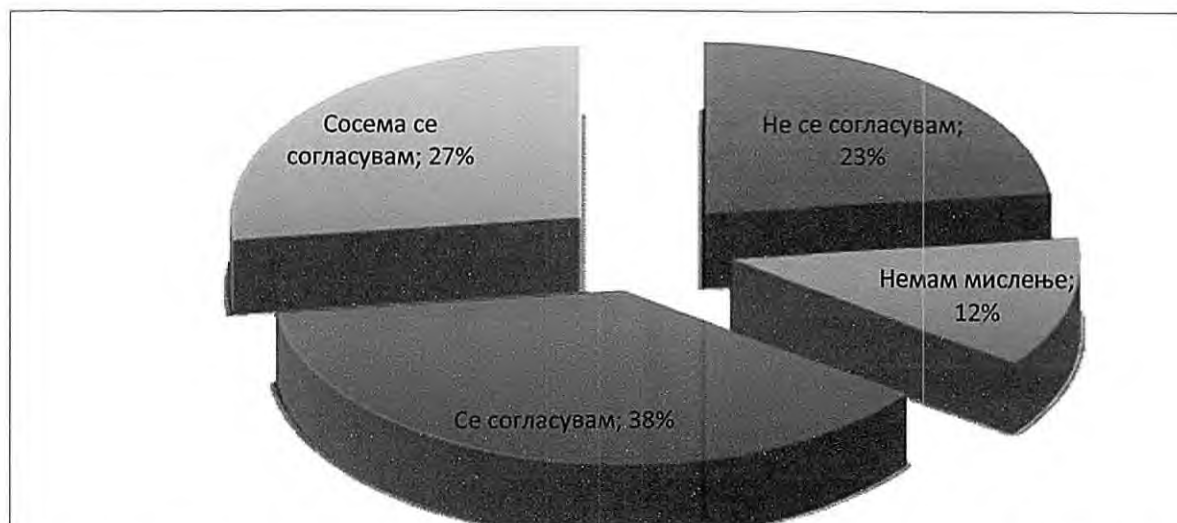
На првото тврдење од анкетниот прашалник: "На национално ниво има соодветни програми за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе" добиени се следните резултати:

	Фреквенција	Процент %
Воопшто не се согласувам	0	0
Не се согласувам	9	22.5
Немам мислење	5	12.5
Се согласувам	15	37.5
Сосема се согласувам	11	27.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

Графикон – Соодветност на програмите за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе на национално ниво

Од резултатите претставени на графиконот може да се истакне дека 38% од испитаниците професионалци за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе се согласуваат дека на национално ниво постојат соодветни програми за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, 27% сосема се согласуваат, 23% не се согласуваат со ова тврдење и преостанатите 12% немаат мислење во однос на тврдењето.

Може да се констатира дека повеќе од половина од испитаниците (65%) сметаат дека програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе се соодветни на територијата на Република Македонија.

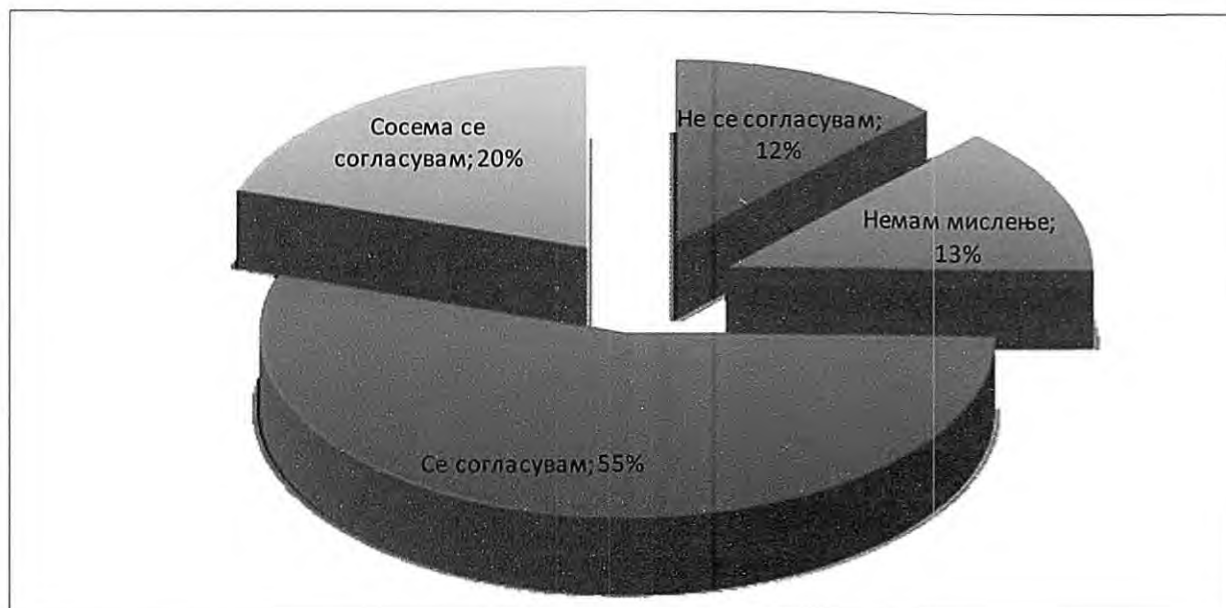
На второто тврдење од анкетниот прашалник: "На национално ниво има соодветна законска рамка која што овозможува обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе" добиени се следните резултати:

	Фреквенција	Процент %
Воопшто не се согласувам	0	0
Не се согласувам	5	12.5
Немам мислење	5	12.5
Се согласувам	22	55.0
Сосема се согласувам	8	20.0
Вкупно	40	100.0

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Соодветност на законската рамка при обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе на национално ниво

Како што може да се забележи на графиконот 55% од испитаниците кои работат на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе се согласни дека на национално ниво постои соодветна законска рамка која што овозможува спроведување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговијата со луѓе, 20% сосема се согласуваат, 13% немаат мислење по ова тврдење и 12% не се согласуваат, односно сметаат дека законската рамка во Република Македонија не е соодветна.

Оттука, може да се констатира дека во најголем дел испитаниците сметаат дека законската рамка во Република Македонија е соодветна и овозможува спроведување на услугите за реинтеграцијата на жртвите со трговија со луѓе, додека мал дел сметаат дека постои несоодветност.

Според тоа, препорака е да се направи проверка на членовите и ставките од законската рамка и да се преиспита дали се опфатени сите битни сегменти кои ги штитат жртвите на трговија со луѓе и се однесуваат на нивната реинтеграција.

На третиот исказ од анкетниот прашалник: "На национално ниво има соодветна институционална рамка за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе" добиени се следните резултати:

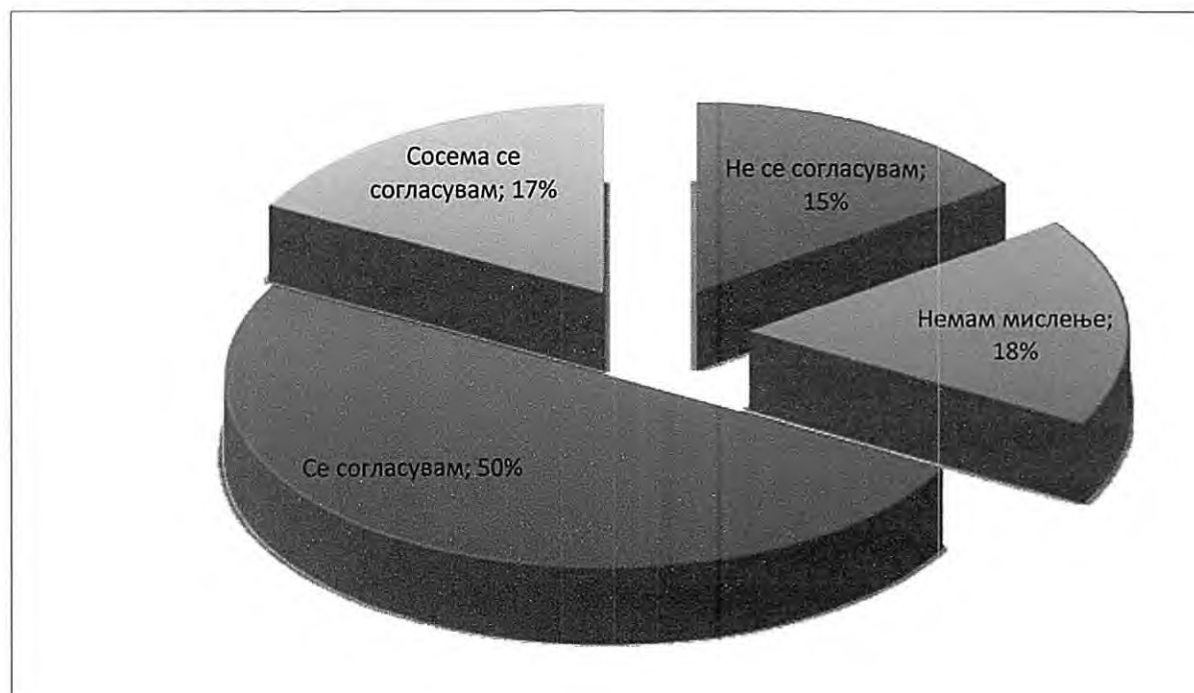

Табела – Соодветност на институционалната рамка за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе на национално ниво

	Фреквенција	Процент %
Воопшто не се согласувам	0	0
Не се согласувам	6	15.0
Немам мислење	7	17.5
Се согласувам	20	50.0
Сосема се согласувам	7	17.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Соодветност на институционалната рамка за обезбедување на услуги за жртвите на трговија со луѓе

Од прикажаните резултати на графиконот може да се забележи дека половина (50%) од испитаниците се согласуваат дека во Република Македонија постои соодветна институционална рамка за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

трговија со луѓе, 18% немаат никакво мислење по ова тврдење, 17% сосема се согласуваат и 15% не се согласуваат со ова тврдење.

Оттука, може да се констатира дека повеќе од половина од испитаниците професионалци сметаат дека на национално ниво постои институционална рамка која овозможува обезбедување на услуги за реинтегрирање на жртвите на трговија со луѓе. Мал дел од испитаниците сметаат дека постојат недостатоци во поставената институционална рамка.

Препорака е да се направи истражување за да се испитаат ставовите на испитаниците кои сметаат дека постојат недостатоци во институционалната рамка на национално ниво во однос на што се однесуваат недостатоците. Исто така, корисно би било да се направи анализа на поставената институционална рамка и да се преиспита нејзиното функционирање, како и дали постојат недостатоци кои треба да се надополнат и коригираат.

На четвртиот исказ од анкетниот прашалник: ”Финансиски средства кои што се издвојуваат се доволни за спроведување на програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе” добиени се следните резултати:

Табела – Финансиски средства за спроведување на програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе		
	Фреквенција	Процент %
Воопшто не се согласувам	14	35.0
Не се согласувам	15	37.5
Немам мислење	7	17.5
Се согласувам	2	5.0
Сосема се согласувам	2	5.0
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Финансиски средства за спроведување на програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе

Од добиените резултати од анкетниот прашалник може да се истакне дека 73% (35% воопшто не се согласуваат и 38% не се согласуваат) од испитаниците сметаат дека финансиските средства кои ги издвојува Република Македонија за спроведување на програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе не се доволни, 17% немаат мислење по ова тврдење, 5% сосема се согласуваат со тврдењето дека средствата се доволни, како и 5% сосема се согласуваат.

Според тоа, може да се констатира дека анкетираниите професионалци за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе сметаат дека финансиските средства кои ги одделува државата за спроведување на програмите за реинтеграција не се доволни.

Препорака е да се зголемат финансиските средства со цел да може поуспешно да се спроведат програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

На петтото тврдење од анкетниот прашалник: "Лицата кои што ги обезбедуваат услуги за реинтеграција се соодветно обучени за работа со жртви на трговија со луѓе" добиени се следните резултати:

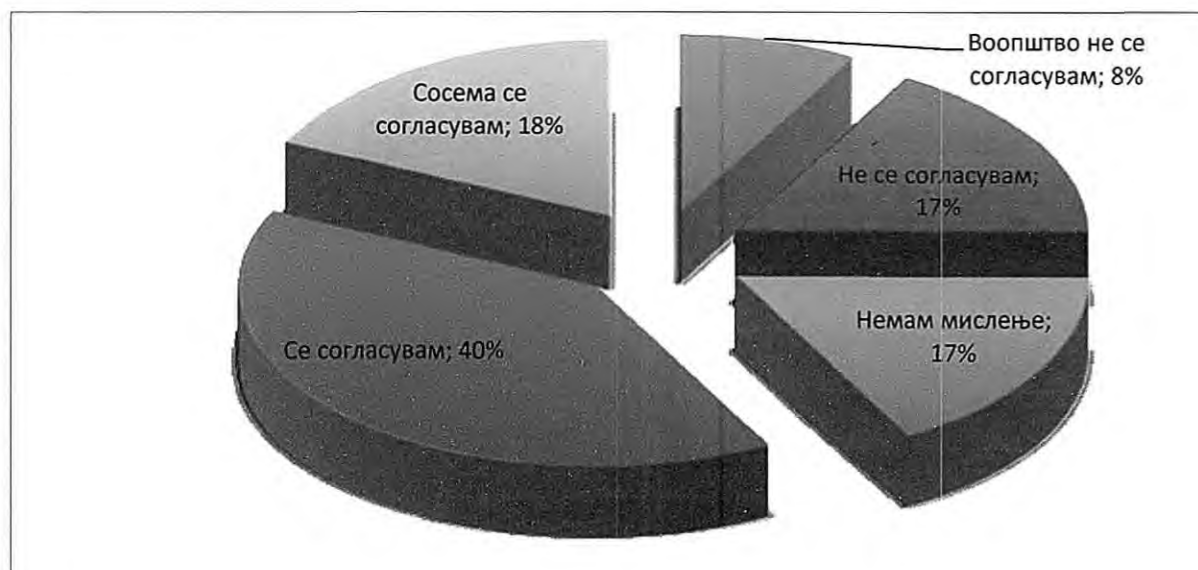
Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

Табела – Соодветна обученост на лицата кои обезбедуваат услуги за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

	Фреквенција	Процент %
Воопшто не се согласувам	3	7.5
Не се согласувам	7	17.5
Немам мислење	7	17.5
Се согласувам	16	40.0
Сосема се согласувам	7	17.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Соодветна обученост на лицата кои обезбедуваат услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе

Според прикажаните резултати на графиконот може да се истакне дека 40% од испитаниците се согласуваат дека лицата кои што ги обезбедуваат услугите за реинтеграција се соодветно обучени за работа со жртви на трговија со луѓе, 18% сосема се согласуваат, 17% од испитаниците немаат мислење, 17% не се согласни со ова тврдење и 8% воопшто не се согласуваат.

Оттука, може да се констатира дека 58% од испитаниците се согласни дека вработените кои работат на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе имаат соодветна обученост за работа со овие лица.

Се препорачува повремено да се испраќаат на дообучување вработените кои работат на реинтеграција со жртви на трговија со луѓе, како и да се врши евалуација на нивното знаење и вештини.

Според резултатите кои што се добиени во однос на програмите, законите, институционалната поставеност, финансиските средства кои што се издвојуваат како и обученоста на лицата кои што ги обезбедуваат услугите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе може да се констатира дека:

- најголем дел (65%) сметаат дека постојат **соодветни програмите за реинтеграција** на жртвите на трговија со луѓе

- 55% од испитаниците се изјасниле дека постои **соодветна законска рамка** која што овозможува спроведување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговијата со луѓе.

- Половина од испитаниците (50%) се согласуваат дека во Република Македонија постои **соодветна институционална рамка** за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

- 58% од испитаниците се согласни дека вработените кои работат на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе имаат соодветна обученост за работа со овие лица.

- 73% (35% воопшто не се согласуваат и 38% не се согласуваат) од испитаниците сметаат дека финансиските средства кои ги издвојува Република Македонија за спроведување на програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе не се доволни.

Аналогно на претходно изнесеното може да се констатира дека иако постојат соодветни програми, закони и институционална поставеност, недостатокот на финансиски средства е предизвик на кој што треба да се посвети поголемо внимание. Реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе зависи од практичната примена на сите мерки кои што се во директна врска со финансиските средства.

Ваквата состојба може да доведе неуспешна реинтеграција и до неможност за практична примена на реинтеграционите мерки од страна на сите инволвирани страни.

2.2 Реализација на услуги за реинтеграција и нивното влијание врз жртвите на трговија со луѓе

На шестото прашање од анкетниот прашалник: ”Услуги за реинтеграција кои што им се нудат на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија ги задоволуваат нивните потреби” добиени се следните резултати:

	Фреквенција	Процент %
Воопшто не се согласувам	1	2.5
Не се согласувам	14	35.0
Немам мислење	14	35.0
Се согласувам	10	25.0
Сосема се согласувам	1	2.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Задоволување на потребите на жртвите на трговија со луѓе

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

Од прикажаните резултати, во однос на овој исказ може да се констатира дека професионалците имаат поделено мислење, односно 28% се согласуваат (25% се согласни со тврдењето и 3% сосема се согласуваат) дека услугите кои што ги добиваат жртвите на трговија со луѓе ги задоволуваат нивните потреби наспроти 37% од испитаниците кои што го имаат спротивното мислење (35% не се согласуваат 2% воопшто не се согласуваат) односно не се согласуваат дека услугите кои што се обезбедуваат ги задоволуваат нивните потреби. Дополнително, 35% се изјаснија со став дека ниту се согласуваат ниту не се согласуваат, односно немаат мислење по однос на ова прашање.

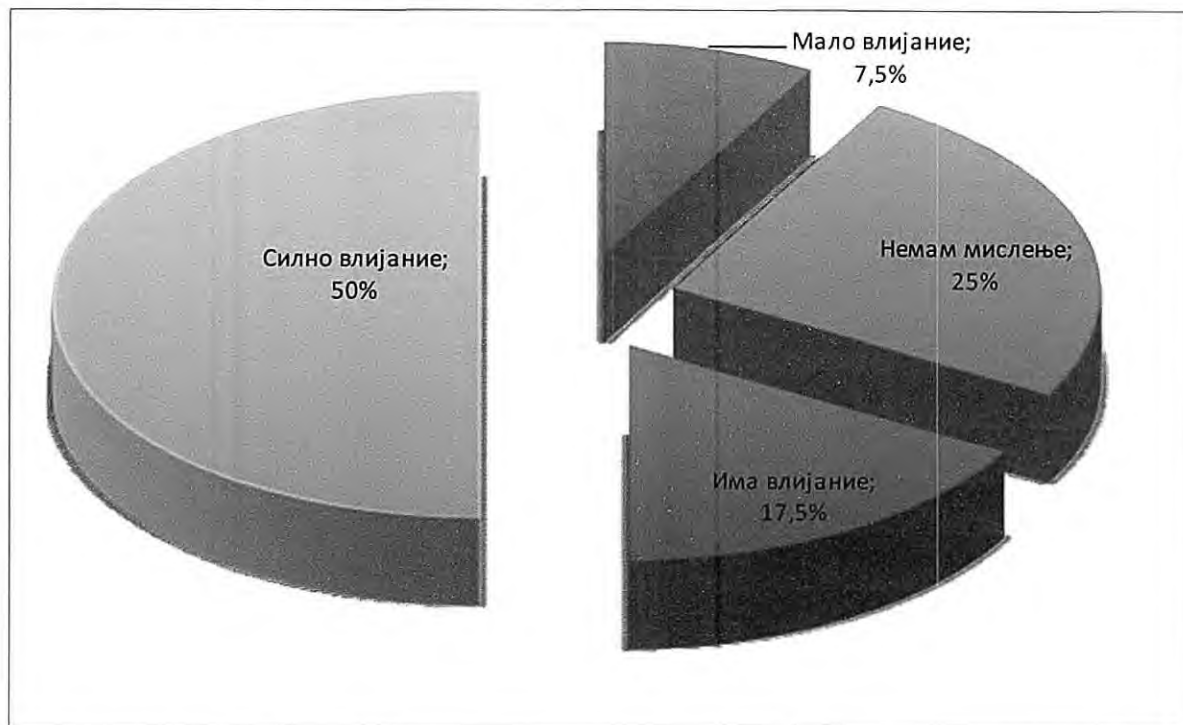
Се препорачува да се анкетираат лицата кои се засегнати од овој проблем и да се направи анализа на услугите кои ги добиваат жртвите на трговијата со луѓе со цел да се добијат релевантни информации од корисниците на услугите за степенот на нивно задоволство. Во меѓувреме неопходно е да се работи на надополнување на недостатоците со што ќе се придонесе кон подобрување на услугите за реинтеграција, а со самото тоа и ќе се зголеми степенот на задоволство на жртвите.

На единаесеттото прашање од анкетниот прашалник: "Колку услугите од наведените области влијаат на степенот на реинтеграција на жртвите со луѓе?" добиени се следните резултати:

Табела – Влијание на услугите од областа на образование врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе		
	Фреквенција	Процент %
Нема влијание	0	0
Мало влијание	3	7.5
Немам мислење	10	25.0
Има влијание	7	17.5
Силно влијание	20	50.0
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Влијание на услугите од областа на образование врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе

Од графиконот може да се истакне дека половина (50%) од испитаниците сметаат дека услугите од областа на образованието силно влијаат врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, со што исто така се согласуваат и 17% од испитаниците, додека 7,5% сметаат дека има мало влијание и 25% немаат мислење по ова тврдење.

Според тоа може да се констатира дека во најголем дел испитаниците (67%) се согласни дека услугите од областа на образование се корисни за жртвите на трговија со луѓе и силно влијаат врз процесот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

Се препорачува да се овозможат услови за спроведување на овие услуги и да се продолжи со нивна примена особено бидејќи најголем број од жртвите на трговија со луѓе во Македонија се малолетници.

Според мислењето на професионалците во однос на влијание на услугите од областа на медицинска помош врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе се добија следниве резултати:

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

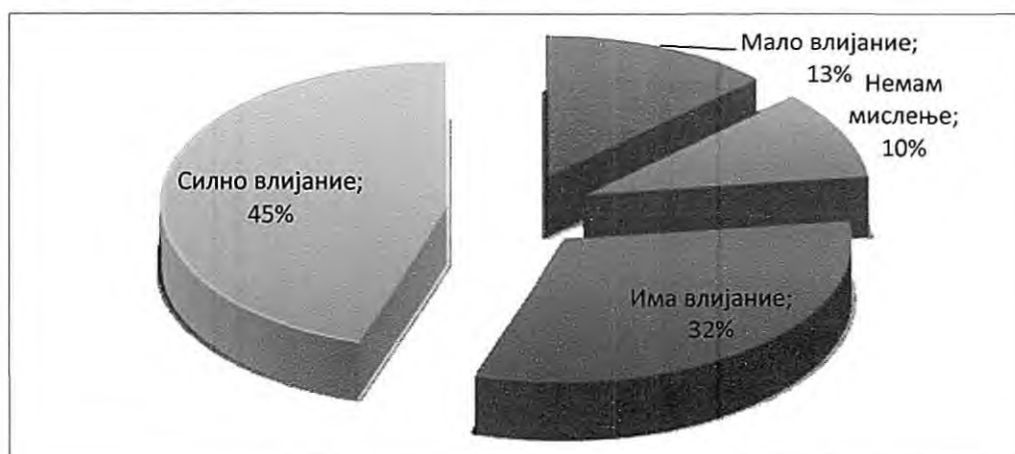

Табела – Влијание на услугите од областа на медицинска помош врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

	Фреквенција	Процент %
Нема влијание	0	0
Мало влијание	5	12.5
Немам мислење	4	10.0
Има влијание	13	32.5
Силно влијание	18	45.0
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон – Влијание на услугите од областа на медицинска помош врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

Од прикажаните резултати може да се увиди дека 32% од испитаниците професионалци сметаат дека услугите од областа на медицинска помош влијаат врз степенот на реинтеграција на жртвите и дури 45% сосема се согласуваат дека услугите од областа на медицинска помош имаат силно влијаат врз реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе, 13% сметаат дека овие услуги имаат мало влијание и 10% немаат мислење во однос на ова тврдење .

Оттука може да се констатира дека 77% од испитаниците имаат позитивен став по однос на ова прашање, односно сметаат дека обезбедената медицинска помош на

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

жртвите на трговија со луѓе позитивно влијае на нивната реинтеграција во општеството.

Препорака е да се вложат сите напори за обезбедување на оваа услуга за жртвите на трговија со луѓе бидејќи според мислењето на професионалците има високо влијание врз нивната понатамошна реинтеграција.

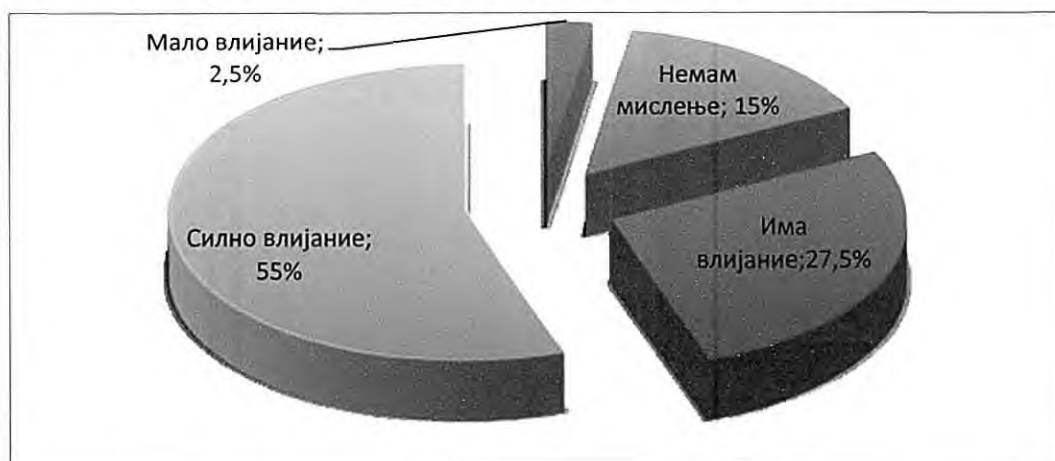
На следната табела е даден приказ во однос на влијание на услугите од областа на психо-социјалната поддршка врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе.

Табела – Влијание на услугите од областа на психо-социјалната поддршка врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

	Фреквенција	Процент %
Нема влијание	0	0
Мало влијание	1	2.5
Немам мислење	6	15.0
Има влијание	11	27.5
Силно влијание	22	55.0
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон - Влијание на услугите од областа на психо-социјалната поддршка врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

Повеќе од половина од испитаниците односно 55% сметаат дека овие услуги имаат силно влијание додека 27% од нив сметаат дека услугите од областа на психо-социјалната поддршка имаат влијание врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, 15% немаат мислење и преостанатите 3% се изјасниле дека овие услуги имаат мало влијание.

Оттука може да се констатира дека во најголем дел испитаниците (82%) се согласни дека психо-социјалната поддршка е од битно и позитивно значење за жртвите на трговија со луѓе при процесот на реинтеграција.

Се препорачува и во иднина да се вложат сите напори за беспрекорно спроведување на психо-социјални услуги на жртвите посебно земајќи го во предвид фактот дека трговијата со луѓе како најсвирепо злодело врз луѓето остава длабоки последици по психичкото и душевното здравје.

На прашањето: Колку услугите од областа хуманитарна помош влијаат врз степенот на реинтеграција на жртвите од трговија со луѓе? професионалците го произнеле своето мислење и став и притоа се добиени следниве резултати:

	Фреквенција	Процент %
Нема влијание	0	0
Мало влијание	5	12.5
Немам мислење	6	15.5
Има влијание	14	35.5
Силно влијание	15	37.5
Вкупно	40	100.0

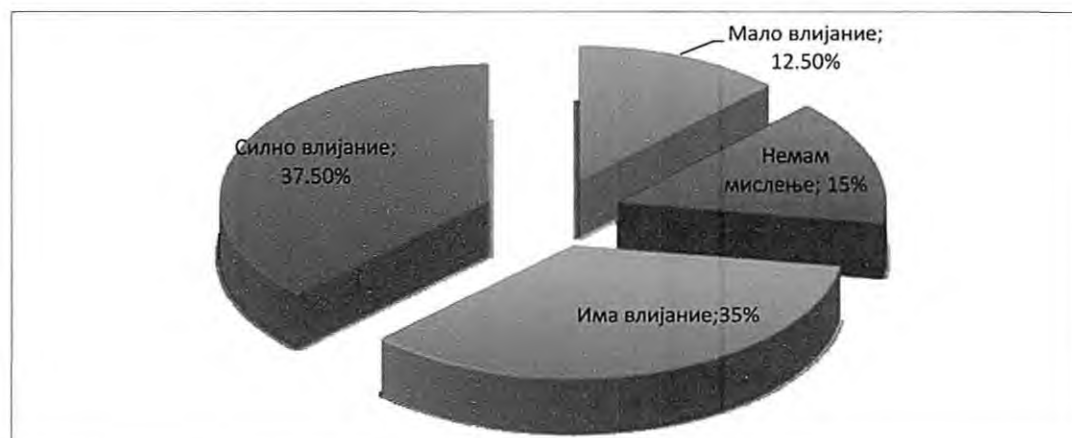
Според добиените резултати може да се констатира дека прилично висок процент од 73 % од испитаниците сметаат дека услугите од областа на хуманитарната помош имаат влијание врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе. Дополнително, 15.5 % немаат став по однос на оваа услуга и 12.5% сметаат дека мало е влијанието на оваа услуга врз степенот на реинтеграција.

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

Високиот степен даден по однос на оваа услуга се корелира со социо-економскиот статус на жртвите на трговија со луѓе.

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон - Влијание на услугите од областа на хуманитарната помош врз степенот на реинтеграција на жртвите од трговија со луѓе

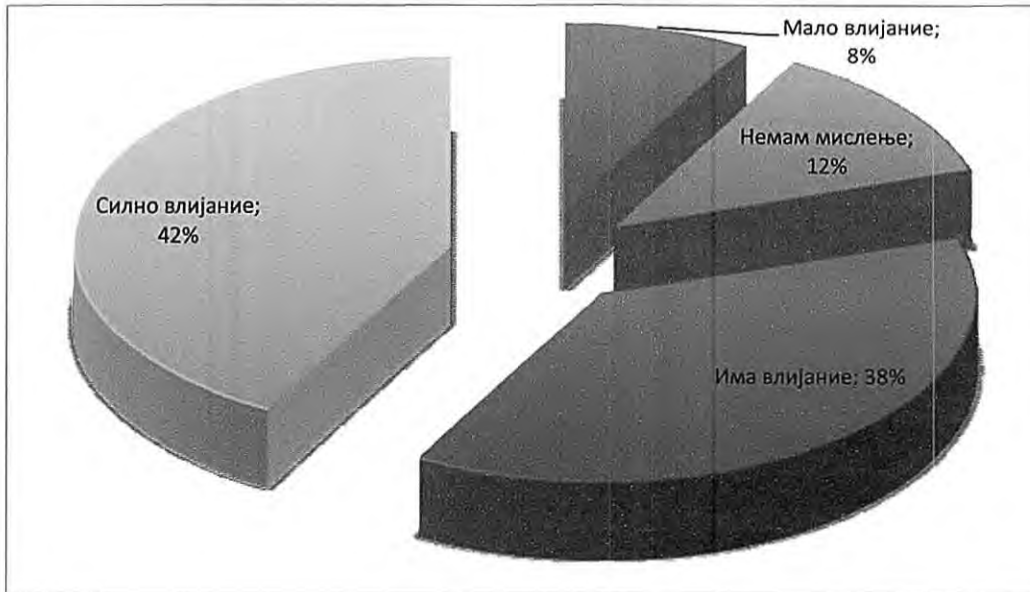

Во однос на влијанието на правната помош врз степенот на реинтеграција на жртвите од трговија со луѓе, истражувањето ги даде следниве резултати:

	Фреквенција	Процент %
Нема влијание	0	0
Мало влијание	3	7.5
Немам мислење	5	12.5
Има влијание	15	37.5
Силно влијание	17	42.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон - Влијание на услугите од областа на правна помош врз степенот на реинтеграција на жртвите од трговија со луѓе

Согласно на прикажаните резултати на графиконот може да се истакне дека 38% од анкетираниите професионалци се согласуваат и 42% сосема се согласуваат дека услугите кои ги добиваат жртвите на трговија со луѓе при процесот на реинтеграција а се од областа на правната помош имаат позитивно влијание при реинтеграцијата. Со овој став не се согласуваат 8% од испитаниците, додека 12% немаат мислење по ова тврдење.

Оттука, може да се констатира дека 80% од испитаниците високо ја рангираат оваа услуга и се согласни дека обезбедувањето на оваа услуга е важна и позитивно влијае врз реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе. Токму поради нејзиното битно значење при реинтегрирањето на жртвите треба да се продолжи со нејзина примена.

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

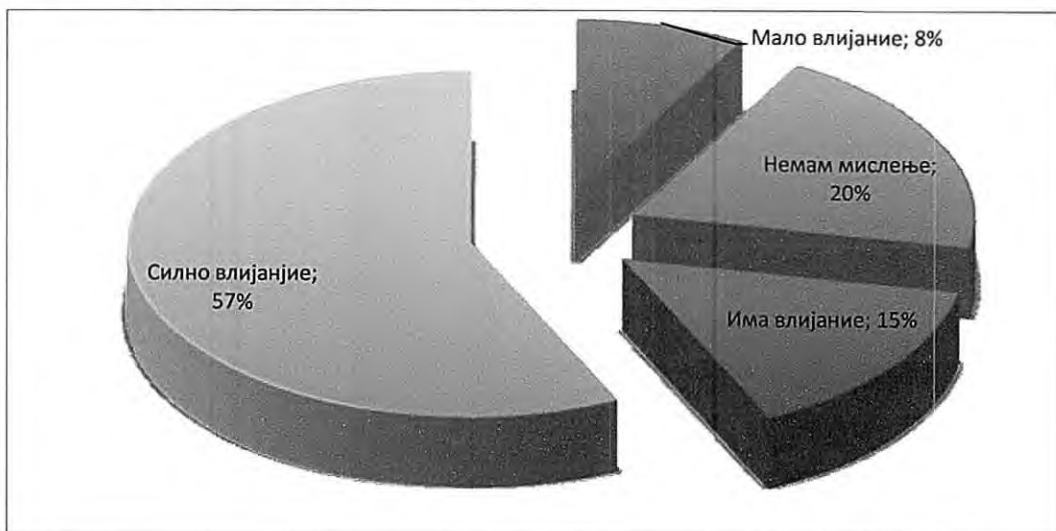

Табела – Влијание на услугите од областа на сигурно сместување врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

	Фреквенција	Процент %
Нема влијание	0	0
Мало влијание	3	7.5
Немам мислење	8	20.0
Има влијание	6	15.0
Силно влијание	23	57.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон - Влијание на услугите од областа на сигурно сместување врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

Според прикажаните резултати на графиконот може да се истакне дека 15% од испитаниците се согласуваат и 57% сосема се согласуваат дека услугите од областа на сигурно сместување на жртвите на трговија со луѓе има влијание при нивната реинтеграција. Вкупно 8% сметаат дека овие услуги имаат мало влијание врз степенот на реинтеграција, додека преостанатите 20% немаат мислење по ова тврдење.

Па оттука, може да се констатира дека во најголем дел (72%) од анкетираниите професионалци во областа на реинтеграција на жртви со трговија со луѓе, сметаат дека

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

сигурното сместување е од големо значење за жртвите, бидејќи на тој начин се чувствуваат заштитени и побезбедни.

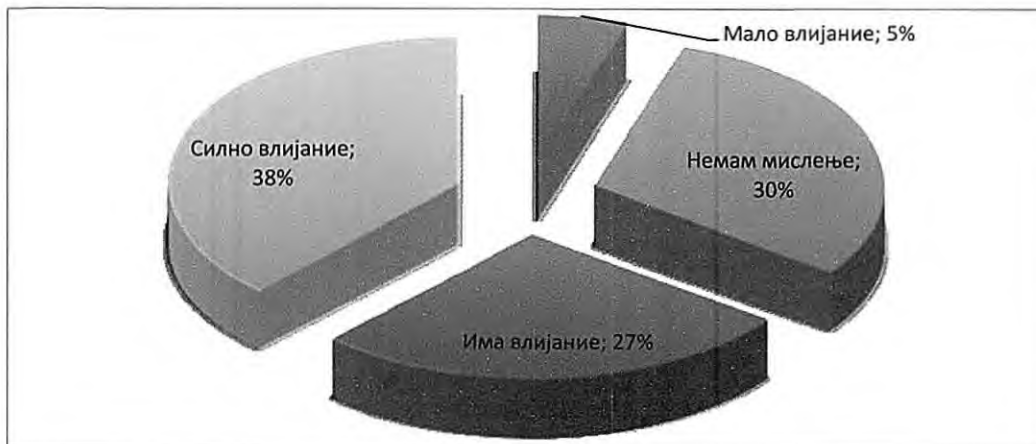
Се препорачува овие услуги да се применуваат и развиваат се додека не се постигне максимално чувство на безбедност кај жртвите.

Табела – Влијание на услугите од областа на професионална квалификација врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

	Фреквенција	Процент %
Нема влијание	0	0
Мало влијание	2	5.0
Немам мислење	12	30.0
Има влијание	11	27.5
Силно влијание	15	37.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон - Влијание на услугите од областа на професионална квалификација врз степенот на реинтеграција на жртви

Како што може да се увиди на графиконот 27% од испитаниците сметаат дека услугите од областа на професионалната квалификација влијаат врз степенот на реинтеграција на жртвите додека 38% сметаат дека оваа услуга има силно влијание.

Дополнително, 5% од испитаниците сметаат дека оваа услуга има мало влијание а 30% од нив немаат став по однос на оваа услуга.

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

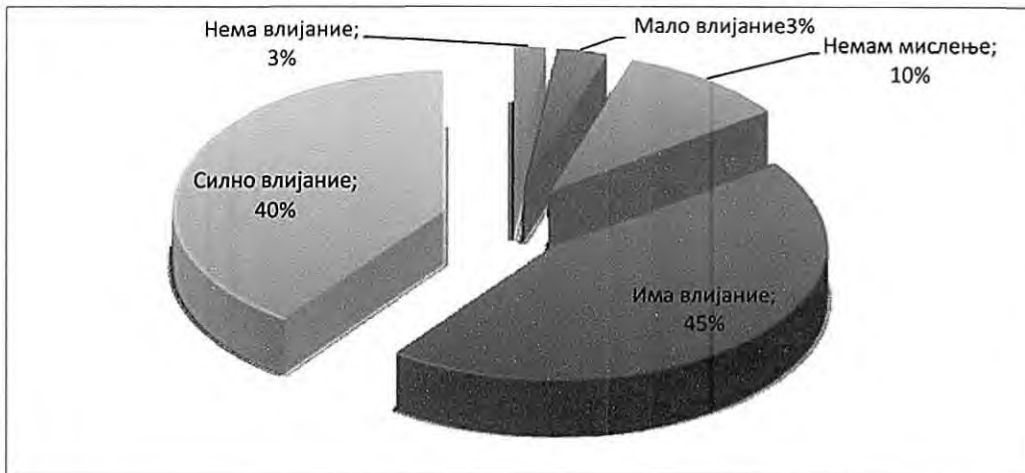
Оттука може да се констатира дека повеќе од половина (65%) од испитаниците сметаат дека услугите кои што овозможуваат професионална квалификација влијаат врз реинтеграцијата на жртвите.

Табела – Влијание на услугите од областа на обезбедување документација врз степенот на реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

	Фреквенција	Процент %
Нема влијание	1	2.5
Мало влијание	1	2.5
Немам мислење	4	10.0
Има влијание	18	45.0
Силно влијание	16	40.0
Вкупно	40	100.0

Ова прикажано на графикон изгледа вака:

Графикон - Влијание на услугите од областа обезбедување на документација врз степенот на реинтеграција на жртви

Од графиконот може да се увиди дека 45% од анкетираниите професионалци се согласуваат и 40% сосема се согласуваат дека услугите од областа на обезбедување на документација влијаат врз реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе. Вкупно 2% сметаат дека оваа услуга нема влијание врз степенот на реинтеграција на жртвите, 3% сметаат дека има мало влијание и 10% немаат мислење по ова прашање.

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

Според тоа може да се констатира дека испитаниците во најголем дел (85%) сметаат дека обезбедувањето на документација на жртвите на трговија со луѓе позитивно влијае на степенот на реинтеграција и враќањето во секојдневниот живот.

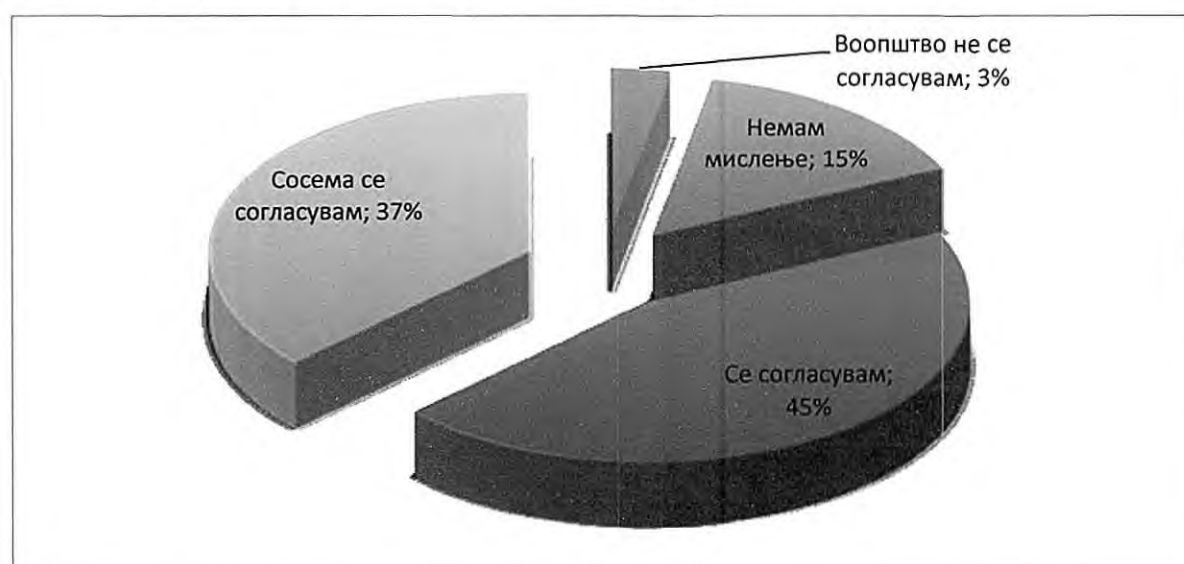
Се препорачува да се продолжи со давање на овие услуги кои имаат големо значење за секоја индивидуа, а особено за лицата кои биле жртви на трговија со луѓе. Добивањето на потребната документација значајно придонесува кон полесно реинтегирање во општеството бидејќи многу често останатите услуги кои што беа наведени и анализирани претходно се причински-последично поврзани со оваа услуга.

На дванаесеттото тврдење од анкетниот прашалник: ”Жртвите на трговија со луѓе имаат пречки при реинтеграцијата” добиени се следните резултати:

	Фреквенција	Процент %
Воопшто не се согласувам	1	2.5
Не се согласувам	0	0
Немам мислење	6	15.0
Се согласувам	18	45.0
Сосема се согласувам	15	37.5
Вкупно	40	100.0

Ова претставено на графикон изгледа вака:

Графикон - Пречки при реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе

На графиконот може да се забележи дека 45% од анкетираниите професионалци се согласуваат и 37% сосема се согласуваат дека жртвите на трговија со луѓе често се соочуваат со пречки при реинтегрирањето во општеството, со што не се согласуваат 3% од испитаниците и 15% немаат мислење по ова прашање.

Оттука, може да се констатира дека во најголем дел испитаниците (82%) се согласни дека жртвите на трговија со луѓе имаат пречки во процесот на реинтеграција.

Според тоа се препорачува интензивна примена на претходно споменатите услуги кои придонесуваат кон олеснување на реинтеграцијата и враќањето на лицето во секојдневниот живот.

Согледувајќи ги ставовите и мислењата на професионалците во однос на влијанието на социјалните услуги врз степенот на реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе може да се констатира дека социјалната услуга-обезбедувањето на документација има силно влијание брз степенот на реинтеграција односно дури 85% од испитаниците се согласуваат дека има значајно влијание врз реинтеграцијата. Понатаму следат социјалните услуги од областа на правна помош и психосоцијална поддршка за кои што услуги над 80% од испитаниците се согласуваат и сметаат дека имаат силно влијание врз реинтеграцијата на жртвите. Со нешто помал процент се социјалните услуги од областа на медицинска помош 77%, хуманитарна помош со процент од 73% и сигурно сместување со 72%, додека за социјалните услуги од областа на образованието (67%) и професионалната квалификација (65%) од испитаниците се согласуваат дека имаат влијание врз степенот на реинтеграцијата на жртвите.

Генерално, според ставот и мислењето на професионалците може да се констатира дека обработуваните социјални услуги во истражувањето имаат силно влијание врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе. Од друга страна пак, мора да се потенцира дека испитаниците се длабоко загрижени дека жртвите на трговија со луѓе наидуваат на пречки при процесот на реинтеграција, односно дури 82% од испитаниците се согласија дека жртвите на трговија со луѓе имаат пречки при реинтеграцијата. Во прилог на ова мора да се напомени и дека 37% од испитаниците сметаат дека услугите кои што ги добиваат жртвите на трговија со луѓе не ги задоволуваат нивните потреби наспроти 28% од испитаниците кои што се согласуваат дека понудените услуги ги задоволуваат нивните потреби. Дополнително,

35% се изјаснија со став дека ниту се согласуваат ниту не се согласуваат, односно немаат мислење по однос на ова прашање.

На тринаесеттото прашање од анкетниот прашалник: ”Според ваше мислење, кои се најтешките предизвици со кои се соочуваат жртвите на трговија со луѓе во процесот на реинтеграција?” добиени се следните одговори:

- Како ќе бидат прифатени од средината, виктимитизацијата и вклучување во образовен или професионален процес;
- Недоволна посветеност и поддршка од институциите;
- Недоволна заштита од страна на институциите во државата ;
- Недоволна поддршка од семејството;
- Враќање во семејствата;
- Материјална необезбеденост, односно недостаток на финансиски средства за задоволување на основните потреби;
- Семејствата на лицата жртви се со слаб социо-економски статус и таквата состојба ја отежнува нивното нормално функционирање заради неможноста да им бидат задоволени основните егзистенцијални потреби;
- Недостаток на државни сервиси кои би работеле со лицето жртва и нејзиното семејство во насока на зајакнување на двете страни и меѓусебно прифаќање;
- Повторното вклучување во образовен процес претставува еден од предизвиците со кој се соочуваат лицата жртви;
- Недостасува континуирана психо-социјална и советодавна поддршка на лицата жртви и нивните семејства;
- Надминување на психичките трауми и излез од психичката криза;
- Проблем при наоѓање вработување;
- Соочување со средината во која живеат, “жигосување” – осуда од средината;
- Страв кај жртвата од повторно тргување;
- Страв и несигурност, стекнување самодоверба;
- Бесплатна здравствена заштита;
- Правна помош;
- Несоодветно образование и квалификации;
- Не препознавање на потребите на жртвите од страна на институциите;

- Немање доволно финансиски средства за спроведување и продолжување на започната реинтеграција;
- Следење и помош во понатамошниот развој на личноста;
- Надминување на чувството на вина;
- Не им се достапни сите сервиси, односно недоволно добар пристап до услугите;
- Станбена обезбеденост;
- Правна помош;
- Непрепознавање на жртвата;
- Предизвик за осамостојување;
- Немање услови и средства за препознавање на ризикот;
- Жртвата се соочува со отежнат пристап до медицинска помош;
- Отежнат пристап до образование од причини што иако во РМ имаме закони кој ги регулираат овие области, сепак во пракса не се спроведуваат и жртвите тешко доаѓаат до овие услуги;
- Недостатокот на поддршка од страна на социјалните институции во однос на пронаоѓање работа;
- Недоволно ангажирање од страна на Центрите за социјална работа во однос на работење со семејството и лицето-жртва по нејзиното враќање во домот;

Според истакнатите ставови на анкетираниите професионалци за реинтеграција на жртви со трговија со луѓе може да се констатира дека жртвите се соочуваат со навистина голем број на предизвици и реинтегрирањето во општеството не е ни малку лесно за нив. Од услугите кои што се разгледуваат претходно најчесто споменувани како предизвици се социјалните услуги од областа на образование и хуманитарната помош. Во повеќе од одговорите како предизвик со кој што се среќаваат жртвите на трговија со луѓе се наведува недостатокот на поддршка од страна на институциите кое што прашање не длабински разработувано во овој магистерски труд како и факторот семејство. Сметам дека недостатокот на поддршка од страна на институциите е во причинско-последична врска со недоволните финансиски средства кои што ги обезбедува државата за обезбедување на социјални услуги за помош и поддршка на жртвите на трговија со луѓе но исто така е поврзано и со компетенциите кои што ги поседуваат овие лица кои што работат на ова прашање.

Во иднина овој податок може да послужи како основа за разгледување и фокусирање на некој друг научен труд.

Се препорачува институциите максимално да им се посветат на овие жртви и да се помогне при навремено спроведување на услугите, особено од аспект на сигурно сместување, враќање во биолошките семејства, здравствена заштита и психо-социјално услуги.

На четиринаесеттото прашање од анкетниот прашалник: "Според ваше мислење кои услуги за реинтеграција се најтешко достапни за жртвите на трговија со луѓе?" добиени се следните резултати:

- Вработување и преквалификација;
- Станбено обезбедување;
- Материјални средства за егзистенција;
- Поддршка за инклузија во заедницата;
- Обуки за професионална едукација;
- Постојана психо-социјална поддршка и советување по враќањето во средината;
- Медицинска помош и здравствена заштита (без партиципација), особено кога станува збор за специјализирани здравствени услуги;
- Правна помош која не е остварена од институциите;
- Хуманитарна помош;

Според добиените одговори од професионалците кои што работат на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе може да се констатира дека иако со законски акти е се гарантираат овие услуги, постојат развиени програми кои што го третираат ова прашање и има воспоставена институционална рамка сепак, е оневозможено обезбедувањето на одредени услуги и жртвите се соочуваат со проблеми при добивањето на услугите кои им следуваат, а меѓу другото им се и неопходни за живот и реинтеграција.

На петнаесеттото и последно прашање од анкетниот прашалник: "Кои се вашите препораки/ што би требало да се направи за надминување на предизвиците и подобрување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Македонија?" добиени се следните резултати:

- Да се цени квалитетот, стручноста и можноста на лицето наместо етикетирање на жртвата;

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

- Поголема и посветена работа на стручните работници;
- Можности за меѓуинституционална соработка;
- Соодветни програми спроведувани од соодветните министерства и институции;
- Дополнителни обуки за вработените во соодветните институции (со посебен осврт на полициските службеници);
- Превентивни кампањи , воведување наставни единици во образовниот процес на оваа тема и сл;
- Задолжителни оперативни тимови (едуцирани), при центрите;
- Задолжителен наменски буџет при матичните центри;
- Законски да се даде реинтеграциските услуги да ги вршат НВО;
- Да се спроведуваат континуирани обуки за професионалците кои работат со лицата жртви на трговија со луѓе;
- Отворање на психо- социјални советувалишта;
- Центрите за социјална работа да бидат поактивни во поддршката на жртвите;
- Интензивна работа од страна на социјалните служби со семејствата на жртвите за прифаќање на жртвите;
- Поголема вклученост на други невладини организации;
- Да се олеснат условите за една жртва да може да добие државен сервис за реинтеграција;
- Стручен кадар – платен ноќен труд;
- Да се основа фонд за компензација преку која жртвата ќе дојде до досуденото имотно правно побарување кое ќе и овозможи економска независност;
- Поголема заинтересираност од страна на државата;
- Бесплатна правна помош за жртвите со кој што тие би ги оствариле своите права;
- Поголема ангажираност на Министерството за здравство со цел олеснување на пристапот до здравствени услуги;
- Поголемо вклучување на државата преку свои институции, на НВО преку свои активности кој ќе овозможат помош на жртвите од трговија со луѓе;
- Обезбедување повеќе фондови за нормален живот на жртвата;
- Прифатилишта;
- Обезбедување материјални и технички средства за помош и поддршка;

- Зголемување на број на стручни лица за помош и поддршка;
- Спроведување на програмата за реинтеграција;
- Поголема финансиска поддршка од државата за невладините организации кои ги спроведуваат ваквите програми;
- Доследно спроведување на програмите за реинтеграција;
- Предвидување и одвојување на повисоки средства од буџетот кои ќе ги поддржуваат програмата за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе;
- Престојот на малолетните жртви да не е временски лимитиран, за да можат да го дооформат прекинатото образованието;
- Кај полнолетните жртви: доквалификацијата, преквалификацијата и стекнувањето со одредено “звање” – сертификат, да биде задолжително, а не, нивниот престој да е секогаш кус (и престанува по нивно барање), за кое време, не е изводливо да истите бидат подготвени за професионална работа;
- Законски да се регулира – приоритетно вработување, за оваа ранлива категорија;
- Воведување на субвенционирано вработување;
- Воведување на задолжителна работа и терапија со целото семејство на жртвата;
- Поголема кампања за надминување на стереотипите на населението и вклучување на медиуми со цел поголема информираност за нивните права;
- Работа со бизнис секторот и информирање за правата на овие лица;
- Полесно прифаќање и веднаш нудење помош заради сигурност;
- Вклучување во образовен процес и професионална квалификација, односно обезбедување нематеријална и социјална сигурност;
- Да се спроведуваат континуирани обуки на претставници од сите институции кои учествуваат во реинтеграцијата;
- Одвојување на повеќе средства од буџетот на државата;
- Спроведување на програмата за реинтеграција во пракса и нејзино постојано надградување во согласност со трендовите во нашата земја, и нејзина адаптација во зависност од возраста на лицата кои се идентификувани како жртви;
- Програмата за реинтеграција да биде финансиски поддржанана од страна на министерството за труд и социјална политика;

- Користење и финансиска поддршка на невладините организации кои работат на оваа проблематика ,и финансиска поддршка на истите од страна на државата;
- Спроведување на програмата за реинтеграција во пракса и дополнително унапредување на истата следејќи ги потребите на лицата жртви;
- Мултидисциплинарно водење на индивидуалните реинтеграциските планови.
- Едукација на институциите на локално ниво;
- Поголема посветеност на локалните институции и вклучување на локалната самоуправа;

Според истакнатите мислења, ставови и искуства на вработените професионалци на работни професии поврзани со реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе сметам дека треба да се пристапи кон комплетно спроведување на изнесените ставови преку кои би се постигнало полесно надминување на предизвиците од страна на жртвите.

3 Осврт на поставените хипотези

На табелата подолу се прикажани резултатите од тестирањето на генералната хипотеза со примена на Хи-квадрат (χ^2) тест, за $N=40$ на ниво на значајност $p=0,01$.

	Поуспешно реинтегрирање на жртвите на трговија со луѓе во општеството од добиените социјални услуги за реинтеграција (χ^2)
Влијание на <i>услугите од областа на образование</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	0. 401
Влијание на <i>услугите од областа на медицинска помош</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	0. 415
Влијание на <i>услугите од областа на правна помош</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	0. 409
Влијание на <i>услугите од областа на психо-социјална помош</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	0. 558
Влијание на <i>услугите од областа на хуманитарната помош</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	0. 707
Влијание на <i>услугите од областа на правна помош</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	0. 431
Влијание на <i>услугите од областа на сигурно сместување</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	0. 491
Влијание на <i>услугите од областа на професионална квалификација</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	0. 591
Влијание на <i>услугите од областа на обезбедување на документација</i> врз степенот на реинтеграција на жртвите за трговија со луѓе	0. 565

Тестирањето на хи-квадрат тестот се толкува така што, доколку добиената вредност на χ^2 е поголема од критичната вредност нулта хипотезата се отфрла и се прифаќа алтернативната. Во конкретниот случај, за потребите на овој магистерски труд df за $N=40$ на ниво на значајност 0,01 изнесува 63,69.

Добиената вредност во SPSS програмот, конкретно за хи квадрат тестот, потребно е да се провери на специфична табела за овој тест која е достапна во многу статистички книги и од неа треба да се прочита критичната вредност. Потоа, доколку добиената вредност е помала од критичната вредност која е прочитана на табелата хипотезата се потврдува, додека доколку е поголема хипотезата се отфрла.

Согласно на изнесените резултати на табелата за поставените варијабли може да се истакне дека сите добиени вредности се помали од критичната вредност прочитана на таблица за критични вредности на χ^2 дистрибуција, по што може да се констатира дека **генералната хипотеза се потврдува**, односно *постоечките социјални услуги за реинтеграција кои се спроведуваат влијаат врз реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе и придонесуваат кон нивно поуспешно реинтегрирање во општеството.*

Пресметките се направени со помош на статистичкиот пакет SPSS при што е пресметана вредност на Пирсонов тест на корелација помеѓу варијаблите. Податоците во табелите се прикажани хоризонтално и вертикално, вкрстено, бидејќи е потребно секоја со секоја варијабла да се вкрсти за да се добие потврдување/отфрлување на хипотезата.⁶⁶

Посебна хипотеза 1: Успешната реинтеграција зависи од соодветно поставените реинтеграциони програми, законската и институционалната рамка во Република Македонија.

За тестирање на посебна хипотеза 1 направен е Пирсонов тест на корелација, со цел да се испита дали постои корелација помеѓу поставените варијабли со што ќе се потврди или отфрли претпоставката.

---

⁶⁶ Види повеќе: Ангелеска, Н. , (2013) Статистичка обработка на податоци, Филозофски факултет, Скопје

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

Корелации				
		Соодветност на програмите за реинтеграција на жтл на национално ниво	Соодветност на законската рамка при обезбедување на услуги за реинтеграција на жтл на национално ниво	Соодветност на институционалната рамка за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе на национално ниво
Соодветност на програмите за реинтеграција на жтл на национално ниво	Пирсонов тест на корелација	1	.507**	.672**
	Двостран тест		.001	.000
	N	40	40	40
Соодветност на законската рамка при обезбедување на услуги за реинтеграција на жтл на национално ниво	Пирсонов тест на корелација	.507**	1	.481**
	Двостран тест	.001		.002
	N	40	40	40
Соодветност на институционалната рамка за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе на национално ниво	Пирсонов тест на корелација	.672**	.481**	1
	Двостран тест	.000	.002	
	N	40	40	40

**Корелацијата е значајна на ниво од 0,01 .

Од прикажаните резултати на табелата може да се забележи дека:

- Постои умерена корелација ($r=0.672$) помеѓу реинтеграционите програми и институционалната рамка за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе на национално ниво, што покажува умерено ниво на соодветност на истите.

- Постои умерена корелација ($r=0.507$) помеѓу законската рамка и реинтеграционите програми на жртвите на трговија со луѓе на национално ниво, што означува умерено ниво на истите.

- Постои умерена корелација ($r=0.481$) помеѓу законската и институционалната рамка за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе на национално ниво, што покажува умерено ниво на соодветност на истите.

Оттука, може да се констатира дека посебната хипотеза се потврдува на умерено ниво, односно реинтеграционите програми, законската и институционална рамка се соодветно поставени во Република Македонија, иако постои потреба за нивна доработка и до-имплементација.

Посебна хипотеза 2: Недоволните финансиски средства кои ги извојува државата за спроведување на програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе придонесува кон појава на пречки при реинтеграција во општеството.

За докажување на оваа хипотеза е направен Пирсонов тест на корелација.

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

Корелации			
		Финансиски средства за спроведување програмите за реинтеграција на жтл	Пречки при реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе
Финансиски средства за спроведување програмите за реинтеграција на жтл	Пирсонов тест на корелација	1	-. 337*
	Двостран тест		. 033
	N	40	40
Пречки при реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе	Пирсонов тест на корелација	-. 337*	1
	Двостран тест	. 033	
	N	40	40

* Корелацијата е значајна на ниво од 0. 05

Од прикажаните резултати на табелата може да се забележи дека не постои корелација помеѓу тестираните варијабли што насочува кон отфрлање на поставената хипотеза 2 и се прифаќа алтернативната, односно недоволните финансиски средства кои ги издвојува државата за спроведување на реинтеграционите програми на жртвите на трговија со луѓе нема придонес кон пречките кои се јавуваат кај жртвите при реинтеграцијата. Односно, пречките кои се јавуваат кај жртвите се детерминирани од други фактори на влијание.

ДИСКУСИЈА

Во овој дел од трудот ќе се дискутира за добиените резултати од спроведеното емпириско истражување на анкетираниите професионалци за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе и анализата на досиеја на жртвите во Република Македонија во периодот од 2010 до 2013 година. Имено, за прибирање на податоците во однос на добиени социјални услуги за жртвите на трговија со луѓе се користеа и надополнуваа податоците во табелите објавени во Публикацијата⁶⁷ на Здружението за акција против насилство и трговија со луѓе Отворена порта⁶⁸.

Табеларен приказ на возраста на жртвите сметени во Прифатилиштето					
	2010	2011	2012	2013	Вкупно
10 – 14 години	2	2	1	1	6
15 – 18 години	7	7	4	4	22
19 – 24 години	0	1	2	3	6
25 – 29 години	0	0	0	0	0
30 – 34 години	0	0	0	1	1
Вкупно	9	10	7	9	35

⁶⁷ Податоците во оваа публикација ги опфаќаа жртвите кои што беа асистирани од страна на Отворена Порта во периодот 2005-2011 година

⁶⁸ Димишковска-Рајковска, Ј. , Димитријоска, С. , Варошлија, М. , Тодоровска, М. , Атанасовска-Димишковска, С. , Од сигурно сместување до социјална интеграција на жртвите од трговија со луѓе, Скопје, 2012

Според податоците од досиејата на жртвите кои што биле сместени во прифатилиште за периодот 2010 до 2013 година, најголем дел од нив во анализираниот период биле на возраст од 15 до 18 годишна возраст, односно станува збор за трговија со деца. Според местото на живеење 80% од жртвите потекнуваат од градско, додека преостанатите 20% од селско подрачје.

Во однос на обезбедувањето на сигурно сместување, во периодот на Јануари 2010-декември 2013 во прифатилиштето за жртви од трговија со луѓе се сместени 35 лица-жртви на трговија со луѓе. Дополнително, за сите лица е обезбедено сигурно сместување и после напуштањето на прифатилиштето. Лицата се упатени од страна на Центрите за социјална работа на ниво на Р. Македонија во координација со Националниот механизам за упатување и Министерството за внатрешни работи. Сите идентификувани лица се сместени на доброволна основа, а за малолетните лица добиена е дополнителна изјава од нивните родители/старатели дека се согласни да бидат сместени во прифатилиште. Во текот на сместувањето на сите лица им е укажана првична грижа и помош, по што следи периодот на адаптација на лицето во прифатилиштето. По сето ова следи креирање на индивидуален краткорочен план според кој се постапува со лицето. Во текот на овој процес лицето целосно учествува во креирањето на планот со цел да даде свое мислење и да се направи проценка на неговите капацитети.

Во однос на обезбедената хуманитарна помош според анализата на досиејата, за сите лица се обезбедува основна хуманитарна помош веднаш по сместувањето. Најголем број од жртвите на трговија со луѓе кога се сместуваат во прифатилиштето се со малку и недоволно облека и средства за лична хигиена. Дополнително, за време на целиот престојот во прифатилиште им се обезбедува соодветна исхрана. По напуштање на прифатилиштето лицата –жртви на трговија со луѓе, најголемиот број од нив се враќаат во своите семејства кои се со низок социо-економски статус. Токму поради претходно наведеното, за голем број од жртвите на трговија со луѓе и нивните семејства се обезбедува и хуманитарна помош на лицата и семејствата во форма на : облека, храна, обувки, покривки, кујнски прибор, хигиенски средства. Хуманитарната помош се дели на месечно ниво во зависност од потребите на лицето и неговото семејство.

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

Во однос на обезбедената медицинска помош во продолжение е даден табеларен приказ за анализираниот период.

Табеларен приказ на обезбедена услуга од областа на медицинска помош на жртви на трговија со луѓе					
Дали им била укажана медицинска помош на корисничките	2010	2011	2012	2013	Вкупно
Не им бил укажан никаков вид на медицинска помош	2	6	1	4	13
Им бил укажан некаков вид на медицинска помош	7	4	6	5	22
Вкупно	9	10	7	9	35

Според тоа може да се истакне дека кај 37% од жртвите на трговија со луѓе во периодот од 2010 до 2013 година не бил укажан никаков вид на медицинска помош, додека кај преостанатите 63% била укажана медицинска помош. Ова укажува на тоа дека поголем дел од жртвите биле повредени и истраумирани по што било неопходно да се пристапи кон санирање на нивните повреди со цел подобрување на психо-физичката состојба. Лицата на кои што не им била укажана медицинска помош немале телесни повреди, поради што немало потреба од понуда на оваа услуга.

Од направената анализа на досиејата на жртвите, утврдено е дека на сите корисници им била дадена односно обезбедена психо-социјална помош. Преку третман се работи на надминување на стекнатите трауми, им се помага да ги контролираат емоциите, да усвојат вредности (особено оние жртви кои повеќе години биле во ропство). Сето тоа со цел да им се подобри емоционалната состојба, односот кон општеството и средината на живеење, но и да се воспостават здрави семејни врски.

Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Република Македонија

При давање на психо-социјална помош психолози применуваат индивидуален или групен третман зависно од потребите на жртвата. Земајќи ја во предвид положбата во која се наоѓале жртвите на трговија на сите жртви им се обезбедува ваков вид на помош. Во текот на процесот на реинтеграција покрај психо-социјалната поддршка која што ја добиваат во прифатилиштето, Отворена порта им нуди и психо-социјална поддршка по нивното враќање во семејството.

На следната табела е даден приказ на обезбедената правна помош во периодот од 2010 до 2013 година според анализата на досиеја на жртвите на трговија.

Табеларен приказ на обезбедена услуга од областа на правна помош на жртви на трговија со луѓе					
	2010	2011	2012	2013	Вкупно
Обезбедена е правна помош	8	8	3	3	22
Не е обезбедена правна помош	1	2	4	6	13
Вкупно	9	10	7	9	35

Од прикажаните резултати на табелите може да се увиди дека кај 62% од жртвите била обезбедена правна помош, додека кај преостанатите не. Согласно на тежината на стореното злодело, секоја жртва има право на правна помош и има значајна улога во задоволување на правдата. Иако со закон им се гарантира ова право, според мислењето на професионалците овие лица наидуваат на пречки при неговото остварување и воедно од страна на професионалците е потенцирана како услуга која што им е „најтешко достапна“ и воедно дадена е како препорака на која во иднина треба да се работи на нејзино остварување.

На следната табела е даден приказ на обезбеденото образование и дополнителна професионална квалификација.

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

Табеларен приказ на бројот на кориснички според обезбеденото образование и дополнителна професионална квалификација					
	2010	2011	2012	2013	Вкупно
Обезбедено е образование и дополнителна професионална квалификација	7	6	2	5	20
Не е обезбедено образование и дополнителна професионална квалификација	2	4	5	4	15
Вкупно	9	10	7	9	35

Од табелата може да се забележи дека кај повеќе од половина од жртвите било обезбедено образование и дополнителна професионална квалификација, но кај 33% не. Корелирајќи ја услугата за обезбедување на образование на жртвите со нивната возраст може да се поентира важноста на нејзината улога. Од клучно значење е да се обезбеди образование и професионална квалификација за сите жртви на трговија со луѓе што ќе придонесе кон нивна поголема конкурентност при процес на вработување. Ако се земе во предвид најголем број од жртвите се малолетни, оваа услуга има значајно место во процесот на реинтеграција.

При анализа на сите сегменти од истражувањето, како од аспект на законодавство, така и од анализата на досиејата на жртвите но и спроведеното емпириско истражување сметам дека е од клучно значење секоја жртва на трговија со луѓе при процесот на реинтеграција да има дополнителна професионална квалификација кое што во иднина значително ќе влијае врз квалитетот на живот.

На следната табела е даден приказ на обезбедената лична документација за жртвата на трговија.

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

Табеларен приказ на бројот на кориснички според обезбедена документација за жртвите на трговија со луѓе					
	2010	2011	2012	2013	Вкупно
1. Свидетелства	4	3	4	5	15
2. Потврди за вклучување во образовен процес	2	2	3	5	12
3. Извод од матична книга на родени	1	1	1	1	4
4. Здравствени картони	2	2	5	6	15
5. Здравствена легитимација	1	0	5	6	12
6. Лекарско уверение (лекарска документација)	0	0	0	0	0
7. Лична карта	0	0	3	4	7
8. Патна исправа (пасош)	0	0	0	0	0

Од вкупно 35 разгледани досиеја на жртви на трговија со луѓе може да се истакне дека на најголем дел од жртвите им била обезбедена документација во текот на престојот во прифатилиштето. Обезбедувањето на лична документација е неопходна во секојдневниот живот, како за здравствена заштита, така и за вработување, правна помош и др. Обезбедувањето на лична документација претставува значаен сегмент во реинтеграцијата од која што понатаму зависи и користењето на останатите услуги како што се вклучување во образование, обезбедување на правна помош и заштита, користење на здравствени услуги, доквалификација и преквалификација. Согледувајќи ги ставовите и мислењата на професионалците во однос на влијанието на социјалните услуги врз степенот на реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе може да се констатира дека социјалната услуга-обезбедувањето на документација има силно влијание брз степенот на реинтеграција односно дури 85% од испитаниците се согласуваат дека има значајно влијание врз реинтеграцијата.

Според анализата на досиејата на жртвите може да се истакне дека голем дел од потребната документација на жртвите била обезбедена додека биле под заштита на

**Социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во
Република Македонија**

институциите, но недоволно. Потребно е во иднина да се вложат поголеми напори и да се постигне поголема ангажираност при обезбедувањето на документација на жртвите.

Од анализираните досиеја дојдено е до сознанија за настанатите промени од добиената помош од институциите. Во најголем дел, односно кај 67,9% забележани се промени, односно подобрувања од добиените социјални услуги.

На следната табела е даден приказ на степенот на постигнати промени и категориите и активностите кои биле применети.

Приказ на постигнати промени			
Категории /активности	Степен на постигнати промени		
	Висок	Среден	Низок
Безбедно сместување	35	0	0
Ментално здравје	12	14	10
Физичка благосостојба	20	10	5
Социјална благосостојба и позитивни интерперсонални релации	20	10	5
Здрава социјална средина	20	10	5
Продолжување со образование	20	5	15
Тренинг и едукација	26	4	6
Пристап до сервис и можности	35	0	0
Економска ситуација	1	9	15
Мотивација и посветеност на процесот на реинтеграција	20	5	10
Правни прашања и судски постапки	22	0	13

Најголем дел на постигнати промени се забележани во процесот на безбедно сместување, тренингот и едукацијата, пристапот до сервиси и можности, како и во доменот на физичката благосостојба, развојот на позитивни интерперсонални релации, и друго. Но недостаток се забележува во доменот на економската ситуација кој пак се смета за многу битен аспект за живеење на секоја индивидуа и нејзиниот квалитет на живот. Од друга страна пак ова е исто така подржано и со мислењето на професионалците во однос на високото рангирање на хуманитарната помош и нејзиното влијание врз реинтеграцијата како и со препораките во кои што се истакнува дека се неопходни финансиски средства и обезбедување на хуманитарна помош за овие лица.

Корелирано со добиените резултати од истражувањето, но и стратегиите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе може да се констатира дека на жртвите им е неопходна помош во првите месеци од спасувањето и враќањето на нормалниот живот. Па токму поради тоа потребно е да им се обезбеди, во прво време парична помош, а потоа и обезбедување на работно место соодветно на нивните квалификации, како би можеле успешно да се вратат во секојдневниот живот и да бидат прифатени од општеството.

Како што претходно увидовме од емпириското истражување и тестирањето на генералната хипотеза, постои влијание на примената на социјалните услуги врз процесот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе. Правилна примена на социјалните услуги им помага на жртвите полесно да се интегрираат во општеството и како што е добиен податок од Здружението Отворена Porta, кај најголем дел од корисниците на овие услуги се забележани позитивни промени.

Процентите кои што се добиени од анализата на досиејата на жртвите укажуваат на реалната потреба/значајната потреба од обезбедување на социјалните услуги на за овие лица. На ова се надополнуваат и мислењата на професионалците кои што исто така високо ја оценија потребата но и силното влијание на овие услуги врз реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе.

Меѓутоа пак од друга страна мора да се земе и мислењето на професионалците во поглед на пречките со кои што се соочуваат овие лица во процесот на реинтеграција и

неможноста да ги добијат сите овие услуги кои пак што од друга страна им се гарантираат со закон, вметнати се во програмите за реинтеграција и постои институционална рамка која што специјално е дизајнирана за да им излезе во пресрет на овие лица. Не смее да се занемари фактот дека дури 80% од испитаниците сметаат дека жртвите на трговија со луѓе се соочуваат со пречки при остварување на овие услуги на кој што во иднина треба да се работи на нивно отстранување.

ЗАКЛУЧНИ СОЗНАНИЈА

Од спроведеното истражување (теоретско и емпириско) за потребите на овој магистерски труд донесени се следниве сознанија и констатации:

- Програмите за реинтеграција на жртвите на трговија за луѓе во Република Македонија се сметаат за соодветни, иако во мал дел (според анкетираниите професионалци) се јавува потреба за доработување и промени.

- Поставената законска и институционална рамка кои се однесуваат на реинтеграцијата на жртвите на трговија со луѓе на национално ниво се смета за соодветна и не се јавуваат потреби за промени.

- За потребите на жртвите на трговија со луѓе државата издвојува финансиски средства од буџетот, но според испитаниците издвоените средства воопшто не се доволни.

- Во Центрите за социјална работа, невладините организации и другите институции кои имаат надлежност за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе е вработен кадар, кој според податоците добиени од испитаниците е обучен, но постои потреба од дообучување.

- Според анкетираниите професионалци услугите кои ги добиваат жртвите не се доволни и не ги задоволуваат нивните потреби за реинтеграција.

- Во однос на социјалните услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе: медицинска помош, психо-социјална помош, правна помош, хуманитарна помош, финансиски средства, професионална квалификација, сигурно сместување и обезбедување лична документација, се покажа дека нивната имплементација позитивно влијае врз успешноста на реинтеграцијата на жртвите во средината на живеење.

- Во процесот на реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во голем процент се јавуваат пречки кои треба детално да се испитаат и континуирано да се работи на нивно отстранување. Намалувањето на пречките кои влијаат на реинтегрирање на жртвите ќе придонесе кон нивна полесна адаптација во општеството и полесно враќање во секојдневниот живот.

Како најголеми предизвици на жртвите на трговија со луѓе се јавуваат интеграцијата во средината во која живееле претходно, прифатеноста во средината но и од семејството, добивањето помош од институциите (здравствена, правна, хуманитарна, психо-социјална) и др. Во ова сфера постои проблем и потребно е да се работи на негова санација. Потребно е да се забрза процесот на спроведување на мерките за реинтеграција на жртвите, со што значајно ќе се придонесе за поуспешна реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во средината на живеење.

ПРЕПОРАКИ

Од анализата на спроведеното истражување (теоретско и емпириско) за потребите на овој магистерски труд донесени се следните препораки:

- Да се зголеми буџетот за овие потреби, согласно на тоа што станува за карактеристичен општествен и социјален проблем кој е од преголемо значење за државата и жртвите на оваа појава.

- Периодично да се воведуваат обуки кои ќе го унапредат знаењето на вработените, со што ќе се придонесе кон нудење на поквалитетна помош на жртвите и нивна полесна реинтеграција во општеството.

- Да се направи подобра адаптација и имплементација на поставените цели и мерки кои треба да се применуваат (согласно програмите и законите за жтл) како би се зголемило задоволувањето на потребите на жртвите.

Следењето на светските и европски стандарди за реинтеграција на жртви од трговија на луѓе. Обновувањето на програмите за реинтеграција и законско-институционалните рамки значајно можат да придонесат кон подобрување на состојбата на територијата на Република Македонија во однос на оваа појава.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- 1 "Balkans ACT (Against Crime of Trafficking) Now!" (2013), SITUATION ANALYSES OF HUMAN TRAFFICKING Bosnia and Herzegovina, Croatia, FYR of Macedonia and Serbia. Достапно на: www.osce.org/odihr/106001?download=true
- 2 Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others, United Nation, 1949, достапна на <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/TrafficInPersons.aspx>
- 3 Danailov, V. (2011) "Study on "International Legal Framework and National Laws related to Poverty With focus on Human Trafficking", BMZ/GIZ Programme Human Trafficking and Social protection Programme (HTSP), Macedonia
- 4 DIRECTIVE 2011/36/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA, Достапно на: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF>, Пристапено на: 10/06/2014
- 5 ILO Global Estimate of Forced Labour: Results and Methodology, (2012), International Labour Organisation, http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---declaration/documents/publication/wcms_181953.Pdf
- 6 Meshi, Marjana., "Study on the socioeconomic reintegration of victims of trafficking in Albania" [Marjana Meshi, Blerta Picari, Reta Pinderi], -Different & Equal, 2009
- 7 Second annual report on victims of trafficking in Sout-Eastern Europe 2005 http://www.iom.hu/PDFs/Second_Annual_RCP_Report.pdf
- 8 Surtees, R. (2008). „Re/integration of trafficked persons: handling „difficult “ cases 2008 - Issues paper 2 , Trafficking Victims Re/integration Programme in Southeast Europe (TVRP), , King Baudouin Fondation and Nexus Institute to combat Human Trafficking, Vienna.
- 9 Surtees, R. (2008). „Re/integration of trafficked persons: how can our work be more effective - Issues paper 1 , Trafficking Victims Re/integration Programme in

- Southeast Europe (TVRP), King Baudouin Fondation and Nexus Institute to combat Human Trafficking, Vienna.
- 10 Surtees, R. (2012). „Re/integration of trafficked persons: supporting economic empowerment- Issues paper 4 , Trafficking Victims Re/integration Programme in Southeast Europe (TVRP), King Baudouin Fondation and Nexus Institute, Washington.
- 11 Surtees, R. (2010). „Re/integration of trafficked persons: Monitoring anti-trafficking re/integration programmes, A manual, Trafficking Victims Re/integration Programme in Southeast Europe (TVRP), King Baudouin Fondation and Nexus Institute, Washington.
- 12 Surtees, R. (2013). „Re/integration of trafficked persons: Ethical principles for the re/integration of trafficked persons. Experiences from the Balkans -Issues paper 5, Trafficking Victims Re/integration Programme in Southeast Europe (TVRP), King Baudouin Fondation and Nexus Institute, Washington.
- 13 Surtees, R. (2014). „Re/integration of trafficked persons: Re/integration of trafficked persons. Working with trafficked children and youth – Issue paper 5, Trafficking Victims Re/integration Programme in Southeast Europe (TVRP), King Baudouin Fondation and Nexus Institute, Washington.
- 14 The Global Slavery Index 2013, Достапно на: <http://cde.peru21.pe/doc/0/0/1/5/9/159661.pdf>, Пристапено на: 16/06/2014
- 15 Reintegration of trafficked persons: supporting economic empowerment 2012, Достапно на: http://www.nexusinstitute.net/publications/pdfs/NEXUS_Economic%20Empowerment.pdf

***

- 16 Борнарова, С. (2004). Социјалните сервиси за стари лица и современите трендови во социјалната политика – состојби и перспективи во Р. Македонија. Магистерска теза. Филозофски факултет. Скопје.

- 17 ВИДАНОВИЌ, ИВАН(2006), Речник социјални рада: Београд
- 18 Годишни извештаи на Националната комисија за трговија со луѓе и илегална миграција, во Р. Македонија, години 2009, 2010, 2011, 2012,2013 година: www.nacionalnakomisija.gov.mk
- 19 Дигитален речник на македонски јазик Достапно на: <http://www.makedonski.info/show/%D1%80%D0%B5%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%B6> Пристапено на 01. 08. 2014.
- 20 Димитриевска, В. , (2011) „Механизми за обезбедување на социјални услуги во Македонија“ Сојузното министерство за економска соработка и развој (BMZ)/ ГИЗ Македонија
- 21 Димишковска Рајковска, Ј. и др (2012), „Од сигурно сместување до социјална интеграција на жртвите од трговија со луѓе“, Здружение за акција и насилство против трговија со луѓе-Отворена Порта, Скопје
- 22 Димишковска Рајковска, Ј. и др (2011), „Право на компензација со тргуваните лица во Р. Македонија“, Женско лоби и акција против насилството и трговија со луѓе Отворена Порта, Скопје
- 23 Димовски, С. , Трговијата со луѓе и медиумите: прирачник за новинари/[Саше Димовски, Марија Тодоровска, Стојне Атанасовска Димишковска], - Скопје: ОБСЕ, 2010
- 24 Законот за бесплатна правна помош „Службен весник на РМ“ бр. 161/2009
- 25 Закон за социјална заштита, Службен весник на РМ, бр. 79 од 24 јуни 2009, Достапно на: http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/zakon_so_zastita_osnoven.pdf
- 26 Закон за семејство, Службен весник на Република Македонија бр. 84/2008, Достапно на: <http://www.pravo.org.mk/documentDetail.php?id=500>
- 27 Закон за заштита на децата, Службен весник на РМ, бр. 170 од 29. 10. 2010, Достапно на: http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/deca_precisten.pdf

- 28 Законот за основно образование „Службен весник на Р М“ бр. 103/2008;
33/2010; 116/2010; 156/2010; 18/2011; 42/2011, 51/2011; 6/2012, 100/2012 и
24/2013)
- 29 Законот за средно образование „Службен весник на Р М“, бр. 44/1995; 24/1996;
34/1996; 35/1997; 82/1999; 29/2002; 40/2003; 42/2003; 67/2004; 55/2005;
113/2005; 35/2006; 30/2007; 49/2007; 81/2008; 92/2008; 33/2010; 116/2010;
156/2010; 18/2011; 42/2011; 51/2011; 6/2012; 100/2012 и 24/2013)
- 30 Закон за изменување и дополнување на Законот за домување „Службен весник
на Република Македонија“ 99/2009 и 57/2010 и 54/2011
- 31 Законот за странците „Службен весник на РМ“ бр. 35/2006, 60/2007, 117/2008,
92/2009, 156/2010, 158/2011
- 32 Законот за стручно образование и обука „Службен весник на РМ“ бр. 24/2013
- 33 Тодоровски, К. , Годишен извештај на националниот известувач за борба против
трговијата со луѓе и илегална миграција во Република Македонија за 2009, 2010,
2011, 2012,2013 година: Достапно на: www.nacionalnakomisija.gov.mk.
- 34 Конвенција на Советот на Европа за борба против трговија со луѓе <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/197.htm>
- 35 Министерство за Внатрешни Работи на Р. Македонија, 2011 Транснационална
студија за карактеристики на политиките во областа на трговија со луѓе за
трудова експлоатација 2009-2011
- 36 Национална стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната
исклученост во Република Македонија (ревидирана 2010-2020), (2013)
Министерство за Труд и социјална политика на Р. Македонија, Скопје
- 37 Национална стратегија за социјална инклузија, (2010). МТСП, Скопје,
Македонија
- 38 Националната стратегија за трговија со луѓе и илегалната миграција во
Република Македонија 2013-2016 година: www.nacionalnakomisija.gov.mk

- 39 Националната стратегија за трговија со луѓе и илегалната миграција во Република Македонија 2009-2011 година: www.nacionalnakomisija.gov.mk
- 40 Националниот акционен план за трговија со луѓе и илегалната миграција на Р. Македонија за годините 2013-2016: www.nacionalnakomisija.gov.mk
- 41 Националниот акционен план за трговија со луѓе и илегалната миграција на Р. Македонија за годините 2009-2011: www.nacionalnakomisija.gov.mk
- 42 Национална комисија за борба против трговијата со луѓе и илегалната миграција, Секретаријат, Достапно на: <http://www.nacionalnakomisija.gov.mk/en/node/5>, Пристапено на: 12/06/2014
- 43 Обезбедување директна поддршка на жртвите од трговија со луѓе во Македонија со посебен фокус на прифатилиштето за жртви на трговија со луѓе-Резиденција (2007), Отворена Порта-Ла Страда Македонија, Скопје
- 44 Отворена Порта - Ла Страда Македонија,(2007), Обезбедување директна поддршка на жртвите од трговија со луѓе во Македонија со посебен фокус на прифатилиштето за жртви на трговија со луѓе -Резиденција ,Скопје: Отворена Порта -Ла Страда Македонија, Скопје,2007
- 45 Оценување на сиромаштијата и мапирање на ранливите групи, со фокус на трговија со луѓе, Сојузното министерство за економска соработка и развој (BMZ)/ ГИЗ
- 46 Предложена директивата НА ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И НА СОВЕТОТ за спречување и борба против трговијата со луѓе и заштита на жртвите, укинување на Рамковната одлука 2002/629/ЈНА. Brussels, 29. 03. 2010.
- 47 Прирачник за социјални услуги за ранливите групи во локалните заедници / [автори Софија Спасовска . . . и др.]. - Скопје : Министерство за труд и социјална политика, 2013. Стр. 22
- 48 Програма за помош и поддршка при реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе, стр. 7, Скопје, Февруари, 2014

- 49 Стратегијата на ЕУ кон искоренување на трговијата со луѓе 2012-2016, http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/crime/docs/trafficking_in_human_beings_eradication-2012_2016_en.pdf
- 50 Стандардно оперативни процедури за постапување со жртви на трговија со луѓе, Ревидирана верзија, 2010.
- 51 Студија за Национални програми и бенефиции во рамките на системот на социјална заштита во Република Македонија, Сојузното министерство за економска соработка и развој (BMZ)/ ГИЗ
- 52 Трговија со луѓе- Извештаи 2010, 2011 и 2012 Стејт Департментот на САД.
- 53 Трговија со луѓе Извештај Јуни 2013 Стејт Департментот на САД : стр. 46 : <http://www.state.gov/documents/organization/210737.pdf>
- 54 Толкувачки извештај на Конвенцијата Совет на Европа за борба против трговија со луѓе <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Репорт/Хтмл/197>

1.2 ПРИЛОЗИ

Прилог 1 – Анкетен прашалник за професионалци за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

Почитувани!

Ве молам да го пополните овој прашалник, со што ќе помогнете да се добијат сознанија за степенот на реализација на услуги за реинтеграција и нивното влијание врз жртвите на трговија со луѓе. Со вашиот придонес, заеднички ќе ги подобриме услугите за жртвите на трговија со луѓе во Р Македонија.

Анкетата се спроведува за подготовка на магистерски труд на тема „Социјални услуги за реинтеграција на жртви од трговија со луѓе во Р Македонија,“ и податоците добиени од оваа анкета нема да бидат употребени за други цели.

Поголемиот дел од прашањата во тестот се одговараат со заокружување и нема да ви одземе повеќе од 15 минути. Ве молам внимателно да го прочитате секое прашање и да одговорите во која мера се согласувате или не се согласувате со прашањето.

Однапред Ви благодарам на издвоеното време и придонес во ова истражување!

Воопшт о не се согласувам	Не се согласувам	Немам мислење	Се согласувам	Сосема се согласувам
1	2	3	4	5

I. ОПШТИ ИНФОРМАЦИИ

Пол

машки / женски

Возраст

20-30 31-40 41-50 51-65

Професија

а) Социјален работник

б) Психолог

в) Правник

д) Педагог

ѓ) Друго (наведете) _____

Работно искуство _____ години

II. ИНФОРМАЦИИ во однос на спроведување на програмите, законите и институционалната поставеност за реинтеграција на жртви на трговија со луѓе

1. На национално ниво има соодветни програми за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

1 2 3 4 5

2. На национално ниво има соодветна законска рамка која што овозможува обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

1 2 3 4 5

3. На национално ниво има соодветна институционална рамка за обезбедување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

1 2 3 4 5

4. Финансиските средства кои што се издвојуваат се доволни за спроведување на програмите за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе.

1 2 3 4 5

5. Лицата кои што ги обезбедуваат услуги за реинтеграција се соодветно обучени за работа со жртви на трговија со луѓе.

1 2 3 4 5

III. ИНФОРМАЦИИ за ставовите и мислењата на професионалците во однос на реализацијата на услуги за реинтеграција и нивното влијание врз жртвите на трговија со луѓе

6. Услуги за реинтеграција кои што им се нудат на жртвите на трговија со луѓе во Македонија ги задоволуваат нивните потреби.

1 2 3 4 5

7. Колку услугите од наведените области влијаат врз степенот на реинтеграција на жртвите од трговија со луѓе? (1- нема влијание, 2- мало влијание, 3- немам мислење, 4-влијае и 5-силно влијание)

а) Услуги од областа на образование	1 2 3 4 5
б) Услуги од областа на медицинска помош	1 2 3 4 5
в) Услуги од областа на психо-социјална поддршка	1 2 3 4 5
г) Услуги од областа на правна помош	1 2 3 4 5
д) Услуги од областа на хуманитарна помош	1 2 3 4 5
ѓ) Услуги од областа на сигурно сместување	1 2 3 4 5
е) Услуги од областа на професионална квалификација	1 2 3 4 5
ж) Услуги од областа обезбедување на документација	1 2 3 4 5

8. Жртвите на трговија со луѓе имаат пречки при реинтеграцијата.

1 2 3 4 5

9. Според ваше мислење, кои се најтешките предизвици со кои се соочува жртвите на трговија со луѓе во процесот на реинтеграција?

а) _____

б) _____

в) _____

г) _____

10. Според ваше мислење, кои услуги за реинтеграција се најтешко достапни за жртвите на трговија со луѓе?

а) _____

б) _____

в) _____

г) _____

11. Кои се вашите препораки/ што би требало да се направи за надминување на предизвиците и подобрување на услуги за реинтеграција на жртвите на трговија со луѓе во Македонија?

а) _____

б) _____

в) _____

г) _____

Ви благодарам за соработката !

Прилог 2-Анализа на досиеја

I ОПШТИ ИНФОРМАЦИИ

1. Возраст

II. ПОДАТОЦИ за социјални услуги за реинтеграција понудени на жртвите на трговија со луѓе

3. Обезбедено сигурно сместување.

Ако одговорот е не, која е причината.

а) Да

б) Не

4. Обезбедена хуманитарна помош.

Ако одговорот е да , каков вид на помош е обезбедена.

а) Да

б) Не

5. Обезбедена медицинска помош.

Ако одговорот е да , каков вид на помош е обезбедена.

а) Да

б) Не

6. Обезбедена психо-социјална помош.

Ако одговорот е да , каков вид на помош е обезбедена.

а) Да

б) Не

7. Обезбедена правна помош.

Ако одговорот е да , каков вид на помош е обезбедена.

а) Да

б) Не

8. Обезбедено вклучување во образовниот процес.

Ако одговорот е да, во кое ниво.

а) Да

б) Не

9. Обезбедена дополнителна едукација или професионална квалификација.

Ако одговорот е да , што било обезбедено.

а) Да

б) Не

10. Обезбедена лична документација за жртвата.

Ако одговорот е да , што било обезбедено.

а) Да

б) Не

11. Позитивни промени кај жртвата?

а) Да

б) Не